Háskóli Íslands

Hugvísindasvið

Norðurlandafræði

DET SPROGLIGE SAMMENSTØD

En undersøgelse af sproglige problemer i kommunikationen mellem udlændinge og danskere i Danmark og udlændinge og islændinge i Island

Ritgerð til MA-prófs í Norðurlandafræði

Artëm Ingmar Benediktsson

Kt.: 090587-3589

Leiðbeinendur:

Pernille Folkmann

Susanne Antoinette Elgum

Júní 2015

Det sproglige sammenstød [Tungumálasteytingin].
Lokaverkefni til meistaraprófs við Deild erlendra tungumála, bókmennta og málvísinda,
Hugvísindasviði Háskóla Íslands.
2015 Artëm Ingmar Benediktsson
Ritgerðina má ekki afrita nema með leyfi höfundar.

Prentun:
Háskólaprent ehf.
Reykjavík,
júní 2015.

RESUMÉ

Dette undersøgelsesprojekt handler om sproglige problemer i hverdagskommunikationen mellem udlændinge og islændinge i Island, og udlændinge og danskere i Danmark. Projektet er bygget på resultater af en kvantitativ undersøgelse, der blev foretaget i november – december 2014, hvor 180 respondenter fra Danmark og Island deltog og fortalte om deres oplevelser af kommunikationen på det lokale sprog. I projektet er der lagt stor vægt på at undersøge et fænomen, som jeg kalder for *det sproglige sammenstød* – en betegnelse for en kommunikationssituation, hvor samtalepartnerne er uenige om, hvilket sprog de skal anvende. Efter min mening er dette fænomen særligt aktuelt i de moderne islandske og danske samfund, hvor de fleste indbyggere både taler det lokale sprog og engelsk. Det viser sig, at de udlændinge, der forsøger at lære det lokale sprog, nogle gange har det svært med at øve sig i det, fordi de lokale anvender engelsk i kommunikationen med udlændinge. Ligeledes er der sommetider situationer, hvor udlændinge begynder at tale engelsk med de lokale, som gerne vil tale deres sprog og eventuelt svarer på dette i stedet for engelsk. Disse ovennævnte kommunikationssituationer vækker ofte misforståelser mellem samtalepartnere og frustration, som muligvis kan føre til de andre kommunikationsproblemer. I mit projekt vil jeg undersøge, hvor ofte *det sproglige sammenstød* sker, analysere dets karakter, og forsøge at finde de primære årsager hertil.

ÁGRIP

Þessi rannsóknarritgerð fjallar um tungumálavandamál í hversdagssamskiptum útlendinga og Íslendinga á Íslandi, og útlendinga og Dana í Danmörku. Rannsóknin er byggð á niðurstöðum úr megindlegri rannsókn, sem varlögð fyrir í nóvember og desember 2014, þar sem 180 svarendur á Íslandi og í Danmörku tóku þátt, og sögðu frá sinni upplifun af samskiptum á svæðistungumálinu. Aðaláherslan er lögð á að rannsaka fyrirbæri, sem ég kalla *tungumálasteytingin (det sproglige sammenstød)* - sem stendur fyrir ákveðnar aðstæður, sem myndast, þegar samtalendurnir eru ekki sammála um, hvaða tungumál skuli nota. Að mínu mati er þetta fyrirbæri sérstaklega áberandi í löndum eins og Íslandi og Danmörku, þar sem flestir íbúar tala bæði svæðistungumálið og ensku. Það kemur í ljós, að útlendingar, sem vilja læra tungumál innfæddra, eiga í erfiðleikum með að æfa sig í því, þar sem innfæddir hafa yfirleitt samskipti við útlendinga á ensku. Aftur á móti koma stundum upp þær aðstæður, að útlendingur byrjar að tala á ensku við innfæddan, sem aftur á móti vill aðeins nota sitt móðurmál og svarar á því í staðinn fyrir ensku. Þessi samskipta tilvik skapa oft misskilning og gremju milli viðmælenda og geta hugsanlega leitt til enn frekari samskiptavandamála. Í ritgerðinni mun ég skoða, hvernig *tungumálasteytingin* á sér stað, greina eðli og reyna að finna helstu ástæður þess.

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. INDLEDNING 1
1.1. Problemformulering 2
1.2. Specialets formål 5
2. SPECIALETS STRUKTUR 7
2.1. Kapitler 7
2.1.1. *Indledningskapitler* 7
2.1.2. *Empirisk del* 7
2.1.3. *Teoretisk del* 7
2.1.4. *Afslutningskapitler* 8
2.2. Sprog 8
2.3. Anonymitet 9
3. DEFINITIONER AF VIGTIGE BEGREBER 10
3.1. Forskellige typer af udlændinge 10
3.2. Forskellige typer af sprog 12
3.2.1. *Lingua franca* 12
3.2.2. *Modersmål, andetsprog, fremmedsprog* 13
3.2.3. *Tosprogethed* 13
3.3. Sprogindlæringsstrategier 14
3.3.1. *Formel undervisning* 14
3.3.2. *Aktiv og passiv sprogindlæring* 14
3.4. Det sproglige sammenstød 15
4. SPØRGESKEMAUNDERSØGELSEN 17
4.1. Struktur og design 17
4.2. Undersøgelsens metoder 18
4.2.1. *Pilotinterviews* 18
4.2.2. *Kvantitative strategier* 19
4.3. Spørgsmål 20
4.3.1. *Baggrundsspørgsmål* 20
4.3.2. *Motivationsspørgsmål* 20
4.3.3. *Selvevalueringsspørgsmål* 21
4.3.4. *Hvad-gør-du-selv spørgsmål* 21

4.3.5. *Skift dansk -> engelsk og Skift engelsk -> dansk spørgsmål* 22
4.3.6. *Evaluering af spørgeskemaet* 23
4.3.7. *Andre spørgsmål* 23
5. RESPONDENTER 25
6. RESULTATER AF UNDERSØGELSEN 38
6.1. Hvorfor flyttede du til Danmark / Island? 38
6.2. Kompetencer i det lokale sprog 39
6.3. Kompetencer i det engelske sprog 42
6.4. Er det nemt eller svært at lære det lokale sprog i Danmark / Island? 44
6.5. Hvad betyder mest for din sproglige udvikling? 45
6.6. Dagligdags sprog 46
6.7. Forskellige situationer – forskellige sprog 48
6.8. Kommunikationsstrategier og sprogvalg 50
6.9. Det sproglige sammenstød (Type-1) 51
6.10. Det sproglige sammenstød (Type-2) 58
6.11. Bortfald 61
6.12. Opsummering 63
7. DET DANSKE / ISLANDSKE SPROGS STATUS 64
8. DET ENGELSKE SPROG I DANMARK OG ISLAND 67
8.1. Det engelske sprogs status 67
8.2. Engelsk som det internationale sprog 69
8.3. Engelsk som undervisningssprog og domænetab 71
8.4. Opsummering 74
9. HOLDNINGER TIL UDLÆNDINGE 75
9.1. Forskellige grupper udlændinge 77
9.2. Forskellige mennesker – forskellige holdninger 78
10. INTEGRATION 83
10.1. Begrebsdefinitioner 83
10.1.1. *Assimilation* 83
10.1.2. *Integration* 84
10.1.3. *Separation* 85
10.1.4. *Marginalisering* 85
10.2. Forskellige veje til integration 85

10.3. Det danske sprog for udlændinge 87
10.4. Det islandske sprog for udlændinge 89
10.5. Opsummering 93
11. SPROGSOCIOLOGI 94
11.1. Cultural Shock 95
11.2. Konvergens og divergens 97
11.2.1. *Det sproglige sammenstød (Type-1)* 97
11.2.2. *Det sproglige sammenstød (Type-2)* 99
11.2.3. *Sprog og status* 101
11.3. Holdninger til det lokale sprog og sprogtilegnelsesprocessen 103
12. DISKUSSION AF SPECIALET 107
12.1. Undersøgelsens højdepunkter 107
12.2. Respondenternes feedback 108
12.3. Sammenligning med to andre projekter 110
13. PERSPEKTIVERING 113
14. KONKLUSION 115
15. LITTERATUR 118

16. BILAG 1. Spørgeskemaet. Den danske version 122
17. BILAG 2. Spørgeskemaet. Den islandske version 130
18. BILAG 3. Det åbne spørgsmål (nr.33). Danmark 138
19. BILAG 4. Det åbne spørgsmål (nr.33). Island 144
20. BILAG 5. Læserbrev 150

1. INDLEDNING

Hvert år flytter der mange udlændinge til de nordiske lande. Der findes forskellige årsager til dette: nogle ønsker at arbejde i Norden, andre vil studere på et universitet, og atter andre har en kæreste eller et familiemedlem, som allerede bor i ét af de nordiske lande. Når udlændinge flytter til et nyt land, bliver de introduceret til en helt ny kultur, et nyt samfund, og et nyt sprog.

Mit speciale handler om udlændinge, danskere og islændinge, om deres hverdagskommunikation, om de sproglige møder og sammenstød, om årsager til kommunikationsproblemer mellem de nordisktalende udlændinge og danskere / islændinge.

For at undersøge og analysere hverdagskommunikationen, har jeg valgt at foretage en kvantitativ undersøgelse i form af et spørgeskema.

207 respondenter (104 i Danmark og 103 i Island) deltog i spørgeskemaundersøgelsen. Udvalget i undersøgelsen var tilfældigt (ikke repræsentativt), dvs. at antallet af de etniske grupper af udlændinge ikke svarer til den statistiske virkelighed (fx Den største gruppe respondenter, der deltog i undersøgelsen i Island, er tyskere. Det betyder ikke, at de fleste udlændinge i Island er tyskere). De to vigtigste krav, som udlændinge skulle opfylde for at deltage i undersøgelsen, var, at de skulle være bosatte i Danmark / Island i (mindst) ét år, og at de havde modtaget formel undervisning i dansk / islandsk. Spørgeskemaet var tilgængeligt online og alle interesserede kunne deltage. Antallet på 207 er ikke så stort i forhold til antallet udlændinge, der bor i Danmark og Island, og derfor er det ikke muligt at generalisere resultaterne og konkludere, at alle udlændinge oplever kommunikationen med danskere / islændinge på den samme måde, som de 207 respondenter. I stedet for at generalisere vil jeg kigge nærmere på de 207 konkrete individer, der har deltaget i undersøgelsen. Jeg vil analysere, hvordan de oplever hverdagskommunikationen på det lokale sprog og finde ud af, hvilke problemer de har (om de har nogle), når de forsøger at anvende det lokale sprog.

Mit fokus på det sproglige aspekt er ikke tilfældigt. Sprogtilegnelse er en vigtig og tidskrævende proces, som de fleste udlændinge skal igennem, hvis de vil integreres i samfundet. Integration er et aktuelt begreb, der ofte bruges i forskellige

sammenhænge, når der er tale om udlændinge og deres hverdag. Udlændinge integreres i et samfund ved hjælp af forskellige aktiviteter: arbejde, uddannelse, kommunikation med de lokale osv. De fleste af disse aktiviteter er umulige uden et fælles sprog, som udlændinge kan bruge i kommunikationen med mennesker omkring sig. Når man flytter til et nyt land, kan man være temmelig sikker på, at man bliver nødt til at lære det lokale sprog eller i hvert fald lære noget af det. Der findes forskellige variationer af og alternativer til integration, som jeg særligt vil diskutere i kapitlet Integration.

1.1. Problemformulering

I mit speciale vil jeg undersøge et særligt fænomen, som jeg kalder for et sprogligt sammenstød. Min hensigt er at analysere det sproglige sammenstød, der sker mellem danskere og dansktalende udlændinge i Danmark – og mellem islændingene og islandsktalende udlændinge i Island – med et særligt fokus på de situationer, hvor anvendelse af det engelske sprog bliver en barriere for kommunikationen på det lokale sprog.

De situationer, hvor samtalepartnerne er uenige om, hvilket sprog de skal anvende, kan sagtens føre til negative konsekvenser, såsom en svindende motivation hos udlændinge til indlæring af det lokale sprog, som sandsynligvis kan føre til et fald i antallet af dansk- islandsktalende udlændinge, som i alt vil føre til en stigende anvendelse af engelsk i dagligdagen.

Begrebet *det sproglige sammenstød* er mit eget. Jeg har valgt at kalde denne type af de sproglige møder, som jeg undersøger, for et sammenstød, da jeg mener, at dette ord præcist beskriver både selve situationen og menneskers oplevelser i øjeblikket. Den danske ordbog forklarer ordet *sammenstød* som "et møde, en konfrontation, en uoverensstemmelse mellem to parter". Det er nøjagtigt det, som nogle respondenter fortæller om deres oplevelser i de kommunikationssituationer, hvor deres samtalepartnere ikke er enige om, hvilket sprog de skal anvende.

I undersøgelsesprojektet ønsker jeg at løse fem opgaver: (1.) at finde ud af, hvor ofte udlændinge bruger det lokale sprog i kommunikationen med danskere / islændinge; (2.) at undersøge, om det engelske sprog på en eller anden måde forhindrer sprogindlæringsprocessen, som muligvis vil påvirke integrationsprocessen i samfundet; (3.) at danne et overblik over de primære årsager til det sproglige

sammenstød (set fra respondenternes synsvinkel); (4.) at undersøge det sproglige sammenstøds karakter og forklare de faktorer, der stimulerer det; (5.) at sammenligne resultater af undersøgelser i Danmark og i Island og forsøge at forklare ligheder og forskelle mellem disse.

I det følgende redegør jeg for de fem opgaver, jeg har nævnt ovenfor:

(1.) *At finde ud af, hvor ofte udlændinge bruger det lokale sprog i kommunikationen med danskere / islændinge.* Mennesker, som bor i et fremmed land, bliver nødt til at bruge det sprog, som er forståeligt for deres samtalepartnere. Ofte er det et nationalt sprog, som udlændinge må lære for at kunne kommunikere med de lokale. Der findes også forskellige lingua franca, man kan bruge i stedet for det nationale sprog. I de vestlige lande fungerer det engelske sprog som lingua franca i de fleste situationer. Især i de nordiske lande, hvor de fleste indbyggere godt kan kommunikere på engelsk, foretrækker udlændinge nogle gange engelsk frem for de lokale nordiske sprog. Årsagerne til dette er forskellige: nogle har engelsk som modersmål, nogle har lært engelsk i skolen, nogle tror at engelsk er nemmere end de nordiske sprog osv. Det engelske sprog er uden tvivl meget vigtigt, fordi man kan kommunikere med mange mennesker, og det kan hjælpe mange udlændinge i løbet af deres første måneder (år) i et nyt land. Teoretisk set (og sommetider i praksis) er det muligt at bo i Norden uden at tale et nordisk sprog. På den anden side er det svært at lære den nordiske kultur at kende uden at lære et nordisk sprog. Desuden er det sværere at finde venner blandt lokale, hvis man ikke taler det lokale sprog. I det hele taget virker hele kommunikationen mere formel, hvis man bruger lingua franca.

For det første vil jeg undersøge, hvor mange af mine respondenter, der forsøger at tale islandsk / dansk med islændinge / danskere, og i hvilke kommunikationssituationer de gør det: om de vil øve sig i det lokale sprog med deres venner; eller om de helst vil afprøve deres sprogkundskaber med ukendte; om de tør tale islandsk / dansk med det offentlige, eller om de ønsker at tale det lokale sprog i alle situationer. Disse spørgsmål til respondenterne vil hjælpe mig til at vurdere respondenternes motivation og vilje til: - at afprøve deres sprogfærdigheder, - at forsøge at udvikle disse, - og på denne måde yderligere integreres i samfundet.

(2.) *At undersøge, om det engelske sprog på en eller anden måde forhindrer sprogindlæringsprocessen, som muligvis vil påvirke integrationsprocessen i samfundet*. Selvom det ser ud som om engelsk hjælper udlændinge i

kommunikationen, kan det til tider forhindre udviklingen af udlændingenes kompetencer i de nordiske sprog. En af specialets vigtige opgaver er at undersøge, hvor ofte det sproglige sammenstød sker; og hvordan det påvirker sprogtilegnelsesprocessen. Desuden er det også vigtigt at finde ud af, hvordan respondenterne oplever den slags situationer – om de oplever dem på en positiv, neutral eller negativ måde; og hvordan det sproglige sammenstød påvirker deres motivation til integrationen i det samfund, de lever i.

(3.) *At danne et overblik over de primære årsager til det sproglige sammenstød (set fra respondenternes synsvinkel).* Det er ikke nok at indsamle de statistiske data, som vil vise, hvor ofte det sproglige sammenstød finder sted. I specialet vil jeg gå videre, analysere disse situationer og forsøge at finde ud af, *hvorfor* sammenstødet efter respondenternes mening sker. Føler de, at det er deres egen skyld, at islændinge / danskere ikke vil tale det lokale sprog med dem? Eller tror de, at islændinge / danskere på denne måde forsøger at tage afstand fra udlændinge?

(4.) *At undersøge det sproglige sammenstøds karakter og forklare de faktorer, der stimulerer det*. Da begrebet *det sproglige sammenstød* er nyt, er det vigtigt at definere det klart og forståeligt. Jeg vil forsøge at give mange eksempler på sproglige sammenstød, og at redegøre for sammenstødets unikke karakterer ved hjælp af de sprogsociologiske teorier.

(5.) *At sammenligne resultater af undersøgelser i Danmark og i Island og forsøge at forklare forskelle og ligheder mellem disse*. Den femte vigtige opgave er at sammenligne resultaterne af respondenternes svar i Island og i Danmark. Jeg vil undersøge, om det sproglige sammenstød finder sted i begge lande, eller om det kun er et fænomen i et af landene. En sammenligning af resultater i Danmark og i Island giver mulighed for afdækning af vigtige forskelle og ligheder mellem de to grupper af udlændinge. Klarer den ene gruppe af udlændinge sig bedre på det lokale sprog end den anden? Oplever udlændinge i Danmark oftere eller sjældnere det sproglige sammenstød end udlændinge i Island? Er der nogle forskelle på deres oplevelser af kommunikationen på det lokale sprog? Integreres udlændinge hurtigere i det danske samfund, fordi det danske sprog er lettere end det islandske? Derudover vil jeg diskutere og sammenligne holdninger til udlændinge i Danmark og Island.

1.2. Specialets formål

Det vigtigste formål med specialet er at undersøge og analysere det sproglige sammenstød mellem udlændinge og de lokale i Danmark og i Island. Dette emne er vigtigt for mig, da jeg selv og mine venner har oplevet kommunikationssituationer, hvor samtalepartnerne er uenige om, hvilket sprog de skal tale. I de fleste tilfælde handler det om anvendelse af engelsk, som et alternativ til det lokale sprog. Initiativet til at skifte kommunikationssprog kan opleves på vidt forskellige måder: nogle udlændinge kan opleve det som en høflig gestus, mens andre kan opleve det, som et forsøg på at tage afstand fra dem. Da projektet var på forberedelsesstadiet, talte jeg med nogle af mine venner, der læser islandsk som andetsprog på Islands Universitet, og spurgte dem, om de oplevede den slags kommunikationssituationer. De fleste svarede et ja; de fortalte, at de ofte havde oplevet dette, og at det var en ubehagelig oplevelse. Én af mine venner har senere besluttet sig for at holde op med at studere det islandske sprog på grund af ubehagelige oplevelser af det sproglige sammenstød, som ofte sker, når hun forsøgte at øve sig i islandsk. Dette er én af årsagerne til, at jeg har besluttet mig for at gennemføre dette projekt, hvor jeg vil finde ud af, hvor ofte og hvordan mine respondenter oplever det sproglige sammenstød i deres dagligdag.

Resultaterne af min undersøgelse kan også bruges som en basis for en anden type undersøgelse, som kan foretages blandt danskere og islændinge med det formål at analysere deres oplevelser af kommunikationen med udlændinge. Det er altså vigtigt at huske, at alle fænomener har mindst to forskellige sider: det, at den ene side oplever nogle vanskeligheder i kommunikationen, betyder ikke, at den anden også oplever dem. Hvis jeg i fremtiden får mulighed for at foretage en undersøgelse blandt danskere og islændinge, vil det være meget interessant at sammenligne resultaterne af disse to undersøgelser og skabe et mere komplet billede af kommunikationen mellem udlændinge og danskere / islændinge.

Der er mange forskellige opgaver, der skal løses i mit speciale: at samle data; at analysere de islandsk- dansktalende udlændinges holdninger til det sproglige sammenstød; at sammenligne data fra undersøgelser fra Danmark og Island; at foreslå mulige løsninger på kommunikationsproblemer osv. Derudover er der også ét andet overordnet vigtigt formål med dette speciale: det er at hjælpe mennesker at forstå

hinanden bedre. Jeg håber, at resultaterne af min undersøgelse bliver offentliggjort, og at de vil vække opmærksomhed omkring dette aktuelle problem, som mange har hørt om, men som få virkelig har tænkt over. Både udlændinge, islændinge og danskere må forsøge at ændre holdninger til de samtalepartnere, som har et andet modersmål. Det er muligt at ændre på situationen og undgå de fleste problemer, hvis man begynder at være opmærksom på både sine egne og andres behov.

2. SPECIALETS STRUKTUR

Mit speciale består af 14 hovedkapitler, litteraturliste, 5 bilag og et kort resumé. I dette kapitel giver jeg et overblik over specialets struktur, fortæller om specialets sprog og de tekniske detaljer.

2.1. Kapitler

14 hovedkapitler deles op i 4 dele: indledningskapitler, den empiriske del, den teoretiske del og afslutningskapitler.

2.1.1. Indledningskapitler

I *Indledningen* introduceres problemformuleringen og specialets formål for læseren. Desuden redegøres der for de forskellige opgaver, som jeg vil løse i løbet af arbejde med mit undersøgelsesprojekt. Dernæst følger kapitlet *Specialets struktur*. Indledningsdelen afsluttes med *Definitioner af vigtige begreber*, hvor læseren bl.a. finder den første definition af begrebet *det sproglige sammenstød*.

2.1.2. Empirisk del

Den empiriske del er én af specialets to væsentligste dele. I kapitlet *Spørgeskemaundersøgelsen* fortæller jeg om undersøgelsens struktur, design, metoder, strategier, og de forskellige typer af spørgsmål, som jeg stiller til mine respondenter. Spørgsmålene bliver delt op i 8 kategorier efter deres betydning. Udvalget af respondenter præsenteres for læseren i kapitlet *Respondenter*, hvor respondenternes baggrund og motivation til at flytte til modtagerlandet beskrives. Specialets største kapitel hedder *Resultater af undersøgelsen*, hvor alle vigtige resultater præsenteres og analyseres. Der er lagt stor vægt på de spørgsmål, der handler om det sproglige sammenstød.

2.1.3. Teoretisk del

Den teoretiske del begynder med et kort kapitel om det danske og islandske sprogs status. Den indflydelse, som det engelske sprog har på det danske / islandske sprog og samfund, diskuteres i kapitlet *Det engelske sprog i Danmark og Island*. Det er ét af de centrale kapitler i den teoretiske del, hvor det engelske sprogs betydning diskuteres fra forskellige synsvinkler. Eftersom kommunikationsproblemer og det sproglige sammenstød ofte er afhængige af samtalepartnernes personlige holdninger

til hinanden, anser jeg det for at være særligt vigtigt at analysere danskeres og islændinges holdninger til udlændinge (især til de udlændinge, der taler det lokale sprog). Dette tema er taget op i kapitlet *Holdninger til udlændinge*. Diskussionen fortsætter i kapitlet *Integration*, hvor jeg undersøger udlændinges veje til integration i det lokale samfund. Da specialet først og fremmest handler om de sproglige aspekter, sætter jeg særligt fokus på integrationen gennem sproget. I integrationskapitlet analyserer og sammenligner jeg bl.a. udlændinges forskellige muligheder for sprogindlæring i Danmark og Island. I kapitlet *Sprogsociologi* undersøger jeg de sprogsociologiske årsager til det sproglige sammenstød og præsenterer grafiske modeller, der klart fremstiller fænomenets karakter.

2.1.4. Afslutningskapitler

I de tre afslutningskapitler *Diskussion af specialet, Perspektivering* og *Konklusion* fortæller jeg om de resultater, jeg har indsamlet, og om hele skriveprocessen: "fra idéen til produktet". Desuden vil jeg verificere mine resultater ved at sammenligne dem med andre undersøgelser, hvor udlændinges integrationsproblemer (gennem sproget) behandles. Endvidere perspektiverer jeg resultaterne af undersøgelsen og fortæller om de fremtidige projekter, der kunne være interessant at gennemføre for at undersøge emnet nærmere.

2.2. Sprog

Eftersom undersøgelsen er foretaget i Danmark og Island, er spørgeskemaet formuleret på både dansk og islandsk (Se Bilag 1 og 2). Respondenternes kommentarer gengives i specialet med den originale ortografi og interpunktion. De kommentarer, som respondenter gav på islandsk, er oversat til dansk af mig. I oversættelsen har jeg først og fremmest sat fokus på at overføre kommentarerne fra islandsk til dansk bogstaveligt uden nogle ændringer. Jeg vil tage forbehold for mulige oversættelsesfejl, da jeg ikke har særlige oversættelseskompetencer.

Den anvendte litteratur er hovedsagelig på dansk og islandsk. I de tilfælde, jeg citerer kilder, anvender jeg citaterne på det originale sprog (dansk, islandsk, svensk, norsk, engelsk) uden oversættelser.

2.3. Anonymitet

For at bevare respondenternes anonymitet har jeg udarbejdet et system, der gør det muligt at nummerere respondenterne. Systemet har hjulpet mig med at løse to problemer, der opstår, når jeg citerer respondenternes kommentarer: 1. jeg skal på den ene side overholde regler for kilderhenvisninger og pege på citaternes kilder; og 2. jeg skal følge etiske aspekter ved undersøgelsen og sikre, at det ikke bliver muligt at identificere enkeltpersoner, som indgår i undersøgelsen. Hver respondent har fået sit unikke nummer ved deltagelsen (fx Respondent 23.27W). Nummeret består af tre dele: den første del er respondentens løbenummer i spørgeskemaet (Respondent **23**.27W), den anden del er respondentens svarblankets nummer på www.surveyplanet.com (Respondent 23.**27**W), den tredje del er det første bogstav i respondentens navn (Respondent 23.27**W**).

De respondenter, der faldt ud af undersøgelsen, fik ikke svarblankets nummer (Se kapitlet Resultater af undersøgelsen –> Bortfald). Derfor består deres numre kun af to dele: løbenummeret og det første bogstav i navnet (fx Respondent 5C).

3. DEFINITIONER AF VIGTIGE BEGREBER

I dette kapitel defineres vigtige begreber, jeg anvender i mit speciale. Det centrale begreb *det sproglige sammenstød* bliver også introduceret til læseren i dette kapitel. Definitioner af alle begreberne angives uden lange beskrivelser og mange eksempler; jeg vil holde redegørelser til et minimum, da dette kapitel ikke betragtes som et af specialets væsentligste punkter, men som et hjælpekapitel, der vil hjælpe læseren med at forstå de basale teorier, jeg har anvendt.

3.1. Forskellige typer af udlændinge

Når man begynder at læse den faglige litteratur om udlændinge, drukner man i en masse forskellige betegnelser om udlændinge: indvandrere, efterkommere, gæstearbejdere, nydanskere osv. Nogle af disse begreber er synonymer, mens andre har forskellige konkrete betydninger, som jeg vil komme nærmere ind på senere. I fodnoter angiver jeg mine egne oversættelser af disse vigtige begreber fra dansk til islandsk på baggrund af teorien.

De fleste begrebsdefinitioner er hentet fra Jens Bonke og Marie Louise Shultz-Nielsens kvantitative undersøgelse *Integration blandt ikke-vestlige indvandrere* (2013). I undersøgelsen deltog 721 respondenter i alderen 25 – 53, som har boet i Danmark i en periode på mindst 3 år. Bonke og Shultz-Nielsen giver et overblik over forskellige indvandrergrupper i Danmark, fortæller om deres oprindelse og om deres hverdag. Særlig fokus er sat på forskellige integrationsstrategier: gennem arbejde, hverdagskommunikation og sproget. Selvom Bonke og Shultz-Nielsen mener, at der principielt set findes to veje til integrationen, nemlig gennem arbejde og familie (venner), påpeger de også, at det danske sprog også spiller en væsentlige rolle i integrationsprocessen. I det hele taget findes der i deres undersøgelse mange relevante observationer, som jeg vil bruge i mit speciale.

Jens Peter Frølund Thomsens bog *Konflikten om de nye danskere* (2006) handler om danskernes holdninger til forskellige grupper af udlændinge. Bogen er baseret på en række forskellige undersøgelser, både kvalitative og kvantitative. Frølund Thomsen analyserer, hvilke faktorer der påvirker danskernes holdninger til udlændinge, hvilke grupper af danskere der er mest tolerante overfor "de nye

danskere", og hvilken virkning politiske debatter har på danskernes holdninger til udlændinge. Desuden undersøger Frølund Thomsen tendenser i udviklingen af holdninger til indvandrere. Ligesom Bonke og Shultz-Nielsen giver Frølund Thomsen et overblik over forskellige grupper af udlændinge. Mine definitioner, som læseren finder nedenfor, er baseret på de to sidstnævnte undersøgelsesprojekter. Derudover citerer jeg både Frølund Thomsen og Bonke & Shultz-Nielsen i specialets andre kapitler.

Indvandrer[1] er det mest populære begreb, som vi hører og læser i medierne. Det er et fælles begreb over alle personer, der er født i udlandet, og hvis forældre ikke er danske / islandske statsborgere (Bonke og Schultz-Nielsen 2013). Ifølge Frølund Thomsen (2006) er *indvandrer* og *efterkommer* de politisk mest neutrale udtryk.

Efterkommer[2] (el. andengenerationsindvandrer) er en person, der er født i Danmark / Island. Efterkommerens forældre er hverken danske statsborgere eller født i Danmark (Bonke og Schultz-Nielsen 2013). *Efterkommer* er efter min mening et kompliceret begreb, fordi de personer, der er født i Danmark / Island, og har boet dér hele deres liv, godt kan kalde sig danskere / islændinge. Efterkommere måtte ikke deltage i min undersøgelse, fordi det ikke var muligt at sammenligne dem og deres oplevelser af Danmark / Island med de nyankommne udlændinges oplevelser.

Flygtninge[3] udgør en stor gruppe udlændinge især i Danmark. *Flygtning* er en betegnelse for mennesker, som forlader sit hjemland på flugt fra forfølgelse. En flygtning risikerer ofte at miste livet, hvis han ikke flygter til udlandet (Dansk Flygtningehjælp).

Familiesammenførte [4] er et begreb for udlændinge, der flytter til modtagerlandet for at være sammen med deres nærmeste (oftest ægtefælle og børn). I Danmark udgør flygtninge og de familiesammenførte en af de største gruppe udlændinge (Bonke og Schultz-Nielsen 2013).

Gæstearbejder [5] (el. fremmedarbejder, el. arbejdskraftindvandrer) er en betegnelse for økonomiske immigranter, der kommer til modtagerlandet for at få et tidsbegrænset arbejde (Bonke og Schultz-Nielsen 2013). De fleste gæstearbejdere

[1] Innflytjandi (isl.)
[2] Afkomandi (isl.)
[3] Flóttamaður (isl.)
[4] Fjölskyldusameining: nánustu aðstandendur innflytjenda (isl.)
[5] Erlendur verkamaður (isl.)

vedligeholder kontakter til deres landsmænd, og integreres ikke i samfundet, fordi de planlægger at vende tilbage til deres hjemland

Nydansker[6] er en fællesbetegnelse for alle nye danske borgere, der er bosiddende i Danmark og tilhører det nationale fællesskab (Frølund Thomsen 2006).

Etniske minoriteter[7] er et udtryk, som man ofte møder i forskellige debatter om udlændinge. Udtrykket bruges til at betegne grupper af udlændinge, der stammer fra en anden kultur, der er ret forskellig fra modtagerlandets kultur. Frølund Thomsen anser betegnelsen *etniske minoriteter* for at være det mest konkrete udtryk, der stemmer overens med de fleste indvandrere og efterkommeres egen selvforståelse.

Det begreb, som jeg oftest anvende i mit speciale er *udlænding*[8]. Jeg mener, at begrebet er neutralt og passer bedst ind i specialets rammer. Ved begrebet *udlændige* forstår de fleste, at der er tale om en person, der stammer fra et andet land, og det er netop det, jeg lægger i begrebet. De andre almene begreber såsom indvandrere eller nydanskere er for brede for mit speciale, fordi de fx inkluderer efterkommere, der ikke indgår i min målgruppe.

3.2. Forskellige typer af sprog

Et enkelt ord *sprog* kan ofte fortolkes og defineres på forskellige måder afhængig af den sammenhæng, det anvendes i. I dette underkapitel vil jeg gøre rede for forskellige typer af sprog.

3.2.1. Lingua franca

Et af de ældste lingvistiske begreber er lingua franca. Begrebet anvendes for at betegne de sprog, som bruges af forskellige nationer til kommunikation på tværs af grænser.

> "Lingua franca betyder egentligen 'frankernas språk' och är ursprungligen benämningen på ett språk, som användes som gemensamt språk ved handel runt Medelhavet under senmedeltiden" (Einarsson 2009, 46)

Man kan fx kalde swahili for Østafrikas lingua franca, fordi det bruges som et internationalt sprog og handelssprog i de østafrikanske lande. I de vestlige lande fungerer engelsk som lingua franca. Det engelske sprog styrker i disse år dets position i andre verdensdele: muligvis vil engelsk blive verdens lingua franca i den nære

[6] Nýbúi (isl.)
[7] Þjóðarbrot (isl.)
[8] Útlendingur (isl.)

fremtid. Lingua franca kan fungere som et vigtigt hjælpemiddel, som de nyankommne udlændinge har, og som de aktivt kan bruge fra første dag i det nye land (især i Danmark og i Island, hvor de fleste indbyggere kan kommunikere på engelsk).

3.2.2. Modersmål, andetsprog, fremmedsprog

Modersmål[9] er det sprog, som man lærer som barn af sine forældre. Et menneske kan have to (eller flere) modersmål, hvis man fx har forældre, der har forskellige modersmål (Laursen og Holm 2010). Desuden kan man også kalde det omkringværende samfunds sprog for et modersmål, hvis det ikke er det samme sprog, som man taler derhjemme. Et tyrkisk barn, som er født og opvokset i Danmark, kan godt kalde både tyrkisk og dansk for sine modersmål.

Andetsprog[10] er det sprog, som man tilegner sig på et senere tidspunkt i livet. Det er ikke nok at modtage undervisning i et sprog for at kalde det for et andetsprog (Laursen og Holm 2010). Sprogtilegnelsen skal finde sted både i og uden for institutionelle sammenhænge (Laursen og Holm 2010). Med andre ord, man skal aktivt bruge sit andetsprog i dagligdagen. De fleste af mine respondenter kan anses for at være andetsprogsbrugere, fordi de anvender islandsk / dansk i hverdagskommunikationen med den lokale befolkning.

Fremmedsprog[11] tilegnes som regel gennem undervisning eller selvstudie i hjemlandet (Laursen og Holm 2010). Hvis man fx læser fransk på Islands Universitet i Reykjavik, så har man fransk som fremmedsprog. Men hvis man flytter til Frankrig for at fortsætter sine studier og begynder at anvende fransk i dagligdagen, så forandres sprogets status til andetsprog.

3.2.3. Tosprogethed

Begrebet *tosprogethed*[12] kan bruges til at betegne både de individer, der har to modersmål, og dem, der behersker et andetsprog på modersmålsniveau. Et vigtigt kriterium for at kalde sig tosproget er en fuldstændig beherskelse af de to sprog. Der findes to kategorier af tosprogethed: 1. simultan – tilegnelsen af de to sprog foregår parallelt (fx de etniske børn, som opvokser i Danmark, og som lærer det etniske modersmål hjemme og det danske sprog i skolen); successiv – når man først møder

[9] Móðurmál (isl.)
[10] Annað mál (isl.)
[11] Erlent mál (isl.)
[12] Tvítyngi (isl.)

andetsprog på et senere tidspunkt i sit liv (fx hvis man flytter til et andet land og begynder at tale det lands sprog) (Laursen og Holm 2010).

3.3. Sprogindlæringsstrategier

Der findes forskellige strategier for sprogindlæringen. De udlændinge, der deltog i min undersøgelse, skulle svare på, hvordan de havde lært det lokale sprog. Det var vigtigt for mig at finde ud af om de havde modtaget formel undervisning.

3.3.1. Formel undervisning

Ved begrebet *formel undervisning* forstår jeg, at respondenter modtager (eller har modtager) undervisning på en sprogskole, på et universitet eller via privatundervisning. Fordele ved formel undervisning er indlysende: man får en professionel hjælp med sproget, man får regelmæssigt feedback fra lærere, som kan pege på nogle typiske fejl eller på ting, man skal være opmærksom på. Desuden er formel undervisning velorganiseret.

3.3.2. Aktiv og passiv sprogindlæring

Definition af begreberne aktiv og passiv sproglørner [13] er baseret på definitionen af direkte og indirekte sprogindlæringsstrategier, der er præsenteret hos Laursen og Holm (2010). Der er ikke fuld enighed om, at der er forskel på ordene *lørner* og *elev*. Ofte anvendes disse ord, som synonymer, men nogle gange lægges der en særlig betydning i ordet *lørner*. Ifølge Laursen og Holm tager *lørner* udgangspunkt i den allerede eksisterende verden; *lørner* kommunikerer med de indfødte, og bruger faktisk målsproget som sit andetsprog.

Hvis man er en *aktiv* sproglørner, betyder det, at man gør det bevidst: man tager et eller andet sprogkursus, eller går i en sprogskole; man lærer (direkte) grammatiske regler, man analyserer sproget med henblik på at forstå, hvordan sproget fungerer, man øver sig både hjemme og i de virkelige kommunikationssituationer, og man er højt motiveret for at tilegne sig sproget hurtigt. Den aktive lørner kan også vælge indirekte strategier for sprogindlæringen: man kan involvere sig i et samarbejde med andre lørnere, at søge kontakt med de indfødte og afprøve sine sproglige færdigheder; man kan også støtte indlæringsprocessen følelsesmæssigt og arbejde på at overvinde en usikkerhed i forhold til at tale andetsproget med de indfødte (Laursen og Holm 2010).

[13] Person som er i gang med at lære et fremmedsprog (Den danske ordbog).

De *passive* sproglørnere er ikke stærkt motiverede til at lære sproget hurtigt, de har tid nok, og derfor vælger de den lette vej. Den passive sproglørner lærer målsproget "på gaden" uden nogen professionel hjælp. Man er ikke opmærksom på grammatik og sprogets struktur, fordi man blot gemmer faste ytringer. Nogle af mine respondenter faldt ud af undersøgelsen, fordi de havde svaret, at de lærte sproget "på gaden", på arbejde, ved at se fjernsyn hjemme osv. Med andre ord, de har valgt de passive indlæringsstrategier.

3.4. Det sproglige sammenstød

Begrebet *det sproglige sammenstød* er mit eget. Da jeg begyndte på mit undersøgelsesprojekt, tænkte jeg meget over, hvad man kan kalde den kommunikationssituation, hvor en samtalepartner begynder at tale det ene sprog, men får svar på det andet. Efter en række pilotinterviews opdagede jeg, at disse situationer ofte vækker ambivalente følelser hos mine respondenter, og på dette tidspunkt bestemte jeg mig for at skabe et begreb, der kunne betegne denne type af kommunikationssituationer. *Det sproglige sammenstød* var ikke den første idé, jeg fik: først var det *det sproglige møde*, men den betydning, som ordet *møde* indeholder, passede ikke helt til mine idéer om fænomenet. *Møde* er et neutralt ord, der ikke indeholder et glimt af overraskelse, som man almindeligvis får, når man oplever ovenfor nævnte kommunikationssituationer. Når man begynder at tale ét sprog, forventer man et svar på det samme sprog, ellers bliver man forvirret og overrasket. *Sammenstød* er det ord, som præcis betegner den type kommunikationssituationer, hvor man bevæger sig i retning af sin samtalepartner, men pludselig bliver standset halvvejs, fordi man møder en barriere (Se modeller 11.1 og 11.2 i kapitlet Sprogsociologi).

I mit speciale undersøger jeg to forskellige typer af det sproglige sammenstød. Jeg kalder dem for Type-1 og Type-2. *Type-1* er en betegnelse for en kommunikationssituation, hvor en udlænding begynder en samtale med en dansker / en islænding på det lokale sprog (henholdsvis dansk og islandsk), men får svar på engelsk. Type-2 er en betegnelse for den omvendte situation, hvor en udlænding begynder en samtale med en dansker / en islænding på engelsk, men får svar på det lokale sprog. I kapitlet Sprogsociologi kan læseren finde en detaljeret beskrivelse af det sproglige sammenstøds typer.

De to næste kapitler handler om spørgeskemaets design, formuleringen af spørgsmålene, om udvalget af respondenter og beskrivelse af deres baggrund. Desuden præsenterer jeg i disse kapitler andre teoretiske og praktiske detaljer om spørgeskemaundersøgelsen.

4. SPØRGESKEMAUNDERSØGELSEN

Dette kapitel handler om spørgeskemaundersøgelsen, som jeg har foretaget i Danmark og i Island. Undersøgelsen begyndte den 10. november 2014 og sluttede den 10. december 2014. 207 respondenter deltog i undersøgelsen (104 i Danmark og 103 i Island).

4.1. Struktur og design

Spørgeskemaundersøgelsen er designet for udlændinge, der har boet i Danmark / Island i en periode på mindst 1 år, som aktivt bruger dansk / islandsk i dagligdagen, og som har modtaget formel undervisning i dansk / islandsk i en periode på mindst 1 år. Spørgeskemaet var tilgængeligt: (1.) på nettet[14] i online-survey-formen, (2.) i den klassiske papir-form, og (3.) i form af det kvantitative skype-interview, hvor respondenter mundtligt svarede på skemaets spørgsmål (Se figur 4.1.).

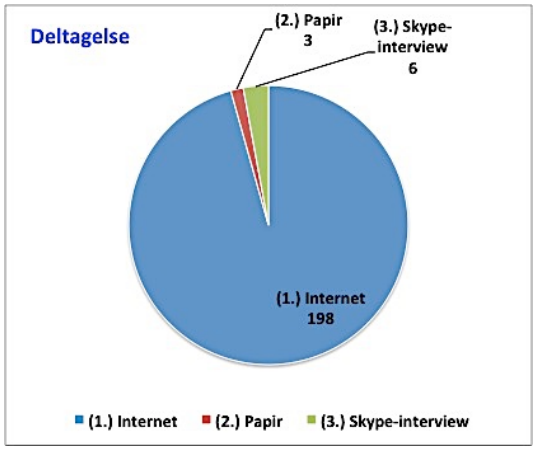

Figur 4.1. Deltagelse i spørgeskemaundersøgelsen. *Diagrammet viser antal respondenter, der deltog i undersøgelsen: (1.) på nettet; (2.) ved at udfylde skemaet på papir; (3.) mundtligt (skype-interview).*

Alle spørgsmål blev formuleret på dansk for de dansktalende udlændinge i Danmark, og på islandsk for de islandsktalende udlændinge i Island. Selve skemaets design udelukkede dem, der ikke beherskede dansk / islandsk på det nødvendige

[14] Linket til spørgeskemaet på dansk:
https://www.surveyplanet.com/545bd5570d911869516476fa (ikke længere tilgængelig).
Linket til spørgeskemaet på islandsk:
https://www.surveyplanet.com/545e846cf56e19537aa4bc93 (ikke længere tilgængelig).

niveau, fra undersøgelsen. Det var ikke muligt at springe nogle spørgsmål over, dvs. at hvis en respondent ikke ville svare på et eller andet spørgsmål, så blev han nødt til at lukke linket (i de tilfælde blev hele skemaet slettet).

For at gøre skemaet tilgængeligt på nettet, oprettede jeg en profil på en gratis hjemmeside www.surveyplanet.com, som giver mulighed for at foretage spørgeskemaundersøgelser på nettet. Jeg har valgt SurveyPlanet, fordi det er en brugervenlig side, som ikke indeholder reklamer. På SurveyPlanet er det muligt at generere forskellige typer af spørgsmål: lukkede, åbne, skala osv., som har været vigtigt for mig, da jeg har anvendt dem alle. Desuden gemmer SurveyPlanet dataene på nettet i op til ét år, og webværktøjet giver mulighed for at importere svarene fra internetserveren til egen computer.

På papir ser spørgeskemaet ud, som en almindelig blanket, der skal udfyldes.

For det kvantitative interview blev der brugt papir-formen. Jeg kontaktede de respondenter, der havde ønsket at svare mundtligt på spørgsmålene, og foreslog et skype interview. I løbet af det kvantitative interview læste jeg spørgsmålene op for respondenterne og registrerede deres svar på papir.

4.2. Undersøgelsens metoder

I dette underkapitel vil jeg kort fortælle om de metoder som jeg brugte til at foretage undersøgelsen.

4.2.1. Pilotinterviews

På et forberedelsesstadium bestemte jeg mig for at foretage en række pilotinterviews, fordi jeg ville analysere problemets aktualitet.

> "In the construction of questionnaires it is common to use pilot interviews to chart the main aspects of a topic and also test how survey questions are understood" (Brinkmann og Kvale 2015, 143).

Under pilotinterviewene stillede jeg en række spørgsmål, som senere blev transformeret til spørgeskemaet. Pilotinterviewsmetoden er et vigtigt middel, som en forsker kan bruge for at undersøge, hvilke holdninger informanter har til emnet, hvordan de reagerer på forskellige spørgsmål, eller om de synes, at noget er uklart eller forvirrende. Pilotinterviews giver forskeren en stor hjælp på forberedelsesstadiet. I mit tilfælde må jeg indrømme, at jeg lavede nogle fejl i mine pilotinterviews: de indeholdt for mange spørgsmål, som førte til, at de varede vældig længe. Nogle af mine spørgsmål var uklare, og informanterne vidste ikke rigtigt, hvad der blev spurgt

om. Selvom mine pilotinterviews blev en lille fiasko, fik jeg meget ud af dem: jeg satte fokus på spørgsmålsformuleringer i spørgeskemaet, jeg forsøgte at undgå de emner, der forvirrede respondenterne, nogle af spørgsmålene faldt bort, fordi de ikke viste sig at være aktuelle. Når jeg nu kigger tilbage, opfatter jeg pilotinterviewsstadiet, som en vigtig del af min undersøgelse.

4.2.2. Kvantitative strategier

De data, som jeg faktisk bruger i mit speciale, har jeg fået fra den kvantitative undersøgelse i form af spørgeskemaet.

Kvantitative metoder er videnskabelige strategier, som en forsker kan bruge for at samle en mængde af data på relativt kort tid. Data bearbejdes senere ved hjælp af forskellige computerprogrammer og resultaterne illustreres i form af diagrammer, tabeller eller statistiske tal (Der var 207[15] respondenter, der svarede på 34 spørgsmål i mit spørgeskema. Deres svar blev kodet og sat i Excel, hvor jeg lavede tabeller for hvert spørgsmål. Resultaterne blev senere eksporteret til specialets tekst).

Selvom min undersøgelse var kvantitativ, indeholdt den åbne felter i en række spørgsmål, som mine respondenter kunne udfylde, hvis de ønskede at fortælle noget mere om deres oplevelser. Ved hjælp af de 'åbne' elementer i skemaet ville jeg få mere detaljerede oplysninger om særligt interessante kommunikationssituationer.

Resultaterne af undersøgelsen analyseres ved hjælp af *Etnometodologi* – en metode, som er beskrevet hos Johannessen og Tufte (2002). Etnometodologi undersøger de fænomener, der foregår i et givet samfund på grund af særlige processer eller tendenser, der stærkt påvirker samfundet. Det sproglige sammenstød repræsenterer i mit tilfælde det aktuelle fænomen, der opstår på grund af det engelske sprogs store indflydelse på det danske / islandske samfund.

> "Etnometodologene er ikke primært opptatt av det konkrete innholdet i de felles normer, verdier og virkelighetsoppfatninger som eksisterer innenfor en kultur, men av hvordan prosesser i en gitt kultur gir menning til de handlinger som finner sted" (Johannessen og Tufte 2002, 121)

I min undersøgelse lægger jeg vægt på de kulturelle og sprogsociologiske årsager, der medfører det sproglige sammenstød. Mit mål er ikke blot at fremvise, at det sproglige sammenstød ofte sker. Jeg vil undersøge, hvorfor det opstår, hvilke faktorer der medvirker hertil, og hvordan mine respondenter oplever situationen.

[15] Brutto

4.3. Spørgsmål

Spørgeskemaet består af 34 åbne og lukkede spørgsmål, der er delt op i forskellige kategorier:

- Baggrund
- Motivation
- Selvevaluering
- Hvad-gør-du-selv spørgsmål
- Skift dansk –> engelsk (Skift islandsk –> engelsk)
- Skift engelsk –> dansk (Skift engelsk –> islandsk)
- Evaluering af spørgeskemaet
- Andre spørgsmål

4.3.1. Baggrundsspørgsmål er delt op i to blokke. Den første blok består af tre baggrundsspørgsmål i begyndelsen af skemaet.

spm. 1. Hvilke(t) sprog taler du?

spm. 2. Hvad er dit modersmål?

spm. 3. Hvor længe har du boet i Danmark/Island?

De fungerer som indledningsspørgsmål, de er lette at besvare og de angiver tonen. Den anden blok består af 8 spørgsmål, der er placeret i undersøgelsens sidste del.

spm. 22. Hvor længe har du studeret det danske / islandske sprog?

spm. 23. Hvor har du lært dansk?

spm. 27. Hvor stammer du fra?

spm. 28. Arbejder du i Danmark / Island?

spm. 29. Har du danske / islandske familiemedlemmer?

spm. 30. Har du danske /islandske venner?

spm. 31. Hvad er din alder?

spm. 32. Hvad er din højeste fuldførte uddannelse?

Ifølge Karlsson (2003) skal baggrundsspørgsmål (såsom alder, uddannelse osv.) stilles sidst i skemaet.

4.3.2. Motivationsspørgsmål står ved siden af baggrundsspørgsmål. Der er ét motivationsspørgsmål, der kommer efter baggrundsspørgsmålene i begyndelsen af skemaet.

spm. 4. Hvorfor flyttede du til Danmark?

De to andre motivationsspørgsmål stilles i skemaets sidste del sammen med den anden blok af baggrundsspørgsmål.

spm. 24. Hvorfor lærer du det danske / islandske sprog?

spm. 25. Hvad betyder mest for din dansk / islandsk-sproglige udvikling?

Jeg har valgt at stille motivationsspørgsmålene sammen med baggrundsspørgsmålene, fordi de ligner hinanden: motivationen er menneskets begrundelse for at handle på en bestemt måde, dvs. for at lære det danske / islandske sprog og for at flytte til Danmark / Island. Spørgsmålene 23 og 24 er klare eksempler på, hvordan baggrund og motivation danner en helhed.

4.3.3. Selvevalueringsspørgsmål stilles sammen med *hvad-gør-du-selv spørgsmål* i den første del tæt på skemaets midte. Disse spørgsmål indtager en central plads i spørgeskemaet, fordi de er vigtige for undersøgelsens formål. Selvevalueringsspørgsmål fortæller om det, som respondenterne selv mener om deres sproglige kundskaber.

spm. 5. Hvordan vil du vurdere […] din evne til at forstå dansk / islandsk?

spm. 6. Hvordan vil du vurdere […] din evne til at tale dansk / islandsk?

spm. 9. Hvilke kommunikationssituationer kan du håndtere på dansk /islandsk?

spm. 11. Hvordan vil du vurdere din evne til at kommunikere mundtligt på det engelske sprog?

4.3.4. Hvad-gør-du-selv spørgsmål fortæller om det, som respondenterne gør i virkeligheden. Det er ikke alene vigtigt at få noget at vide om respondenternes evner til at kommunikere, men også at undersøge, om de bruger disse evner i virkeligheden. Det er én af undersøgelsens centrale punkter at finde ud af, hvilke(t) sprog respondenterne faktisk anvender i forskellige situationer.

spm. 7. Hvilket sprog bruger du mest i dagligdagen? (Generelt)

spm. 8. Hvor ofte kommunikerer du med danskere / islændinge på dansk / islandsk?

spm. 10. Hvad gør du, hvis du føler, at du ikke er god nok til dansk i en bestemt situation?

spm. 12 (13) (14). Hvilket sprog vælger du, når du kommunikerer med danskere / islændinge, (12) som du kender? (13) som du ikke kender? (14) med det offentlige?

Hvad-gør-du-selv spørgsmål afslører undersøgelsens fokus: mens respondenterne svarer på disse spørgsmål, opfatter de, at undersøgelsen netop handler om et sprogvalg, som man træffer hver dag, når man kommunikerer med en person, som har en anden etnisk baggrund end en selv.

4.3.5. Skift dansk -> engelsk og *Skift engelsk -> dansk*[16] *spørgsmål* er de allervigtigste, og derfor står de i spørgeskemaets midte. Selvom der kun er 7 spørgsmål af den slags, er de svære, opmærksomheds- og tidskrævende. De handler om de sproglige sammenstød og om respondenternes reaktion på dem. Ved hjælp af disse spørgsmål beder jeg mine respondenter analysere forskellige kommunikationssituationer, fortælle om deres egne oplevelser, og tænke over de mulige årsager til de sproglige sammenstød. Alle disse spørgsmål indeholder både en række svarmuligheder og et felt for et åbent svar[17], som man kan udfylde, hvis ingen af svarmulighederne passer. Dansk -> Engelsk[18] blokken består af 4 spørgsmål:

> *spm. 15. Har du nogensinde oplevet en situation, hvor du startede en samtale med en dansker / islænding på dansk / islandsk men fik svaret på engelsk?*
> *spm. 16. Hvorfor tror du, nogle danskere /islændinge svarer på engelsk, selvom man begynder en samtale på dansk / islandsk?*
> *spm. 17. Hvordan oplever du de kommunikationssituationer, hvor danskere / islændinge taler engelsk til dig, selvom du forsøger at tale dansk / islandsk?*
> *spm. 18. Har du nogensinde oplevet en kommunikationssituation med en dansker / islænding, hvor du KUN talte dansk / islandsk, mens din samtalepartner konstant svarede på engelsk (igennem hele samtale)?*

Engelsk -> Dansk[19] blokken består af 3 spørgsmål:

> *spm. 19. Har du nogensinde oplevet en situation, hvor du startede en samtale med en dansker / islænding på engelsk men fik svaret på dansk / islandsk?*
> *spm. 20. Hvorfor tror du, nogle danskere / islændinge svarer på dansk / islandsk selvom man begynder en samtale på engelsk?*
> *spm. 21. Hvordan oplever du de kommunikationssituationer, når danskere / islændinge svarer på dansk / islandsk til dig, selvom du begynder en samtale på engelsk?*

Der er ikke en ækvivalent til spm. 18 i Engelsk -> Dansk blokken, fordi den situation, hvor en dansker / islænding kun vil svare på dansk / islandsk igennem hele samtalen, hvis en udlænding taler engelsk til ham, næsten er utopisk. Unødvendigheden af dette spørgsmål viste sig også i mine pilotinterviews med udlændinge. Informanterne blev overrasket over dette spørgsmål, og anså det for at være urealistisk.

---

[16] *Skift islandsk –> engelsk* og *Skift engelsk –> islandsk*
[17] Undtagen spm. 18.
[18] Islandsk –> Engelsk
[19] Engelsk –> Islandsk

4.3.6. Evaluering af spørgeskemaet

Allersidst i skemaet har respondenterne mulighed for at evaluere spørgeskemaet ved at svare på en række korte ja/nej spørgsmål. I kapitlet Diskussion af specialet vil jeg analysere respondenternes feedback for at finde ud af, hvad de syntes om selve spørgeskemaet.

> *spm. 34. Hvad synes du om skemaet?*
> *spm. 34a. Jeg kunne altid finde svarmuligheder, som passede mig*
> *spm. 34b. Jeg kunne godt forstå alle spørgsmål. Det var klart, hvad der blev spurgt om*
> *spm. 34c. Det tog mig temmelig lang tid, at svare på alle spørgsmål*
> *spm. 34d. Det var interessant at deltage i denne undersøgelse*

4.3.7. Andre spørgsmål

Desuden findes der to spørgsmål, som var svære at kategorisere. Spørgsmål 26 indeholder både svarmuligheder og et felt for et åbent svar.

> *spm. 26. Synes du, at det er nemt / svært at lære dansk / islandsk i Danmark / Island?*

Det handler om: respondenternes holdninger til danskundervisningen; respondenternes motivation for at lære dansk / islandsk (hvorfor respondenten tror, det er nemt / svært at lære det lokale sprog); respondenten kan fortælle om hans muligheder for at øve sig i det lokale sprog i dagligdagen. Hvis ingen af de givne svarmuligheder passer, kan respondenten give et åbent svar og fortælle om sine erfaringer med sine egne ord.

Spørgsmål 33 er helt åbent. Det stilles næstsidst i skemaet, og respondenten kan skrive om sine oplevelser, holdninger og tanker vedrørende det sproglige sammenstød, kommunikationsproblemer på det lokale sprog, dansk- islandskstudium, og andre relevante emner.

Selvom spørgeskemaet ser langt ud, tager det ikke mere end 10-15 minutter at udfylde, da de fleste spørgsmål er lukkede, og ikke kræver tid til at formulere et svar. Mange lukkede spørgsmål indeholder et felt, som man kan udfylde, hvis ingen af de foreslåede svarmuligheder passer. Spørgsmålene 15 og 19 indeholder et felt, hvor man kan udvide sit svar og / eller tilføje nogle relevante oplysninger. De to spørgsmål, hvor svaret består af ét ord, kategoriserer jeg som lukkede (respondentens hjemland og modersmål).

Den næstmest frekvente type af spørgsmål er skala-spørgsmålene, hvor svaret kun skal bestå af et tal.

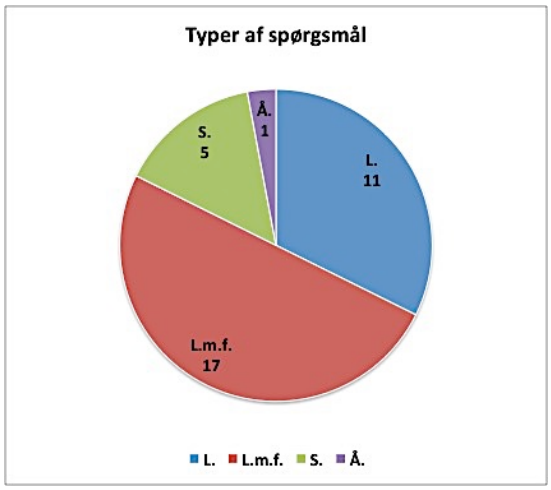

Figur 4.2. Typer af spørgsmål.

(L.) Lukkede spm.

(L.m.f.) Lukkede spm. med et åbent felt;

(S.)Skala;

(Å.) Åbent spm.

5. RESPONDENTER

Til min undersøgelse har jeg valgt at fokusere på udlændinge, der bor i Danmark / Island, og der bruger dansk / islandsk i dagligdagen. De vigtigste kriterier for respondenterne, var (1.) at de skulle have boet i Danmark / Island i en periode på mindst ét år, og (2.) at de havde modtaget formel undervisning i det danske / islandske sprog på et universitet, en sprogskole eller privat. Da jeg bestemte kriterierne for mine respondenter, ville jeg være sikker på, at de havde opholdt sig i en lang periode i modtagerlandet, og at de formodentlig kunne kigge tilbage og analyseret deres erindringer og oplevelser. Eftersom hele specialet handler om voksne *udlændinge* og deres oplevelser af kommunikationen med den lokale befolkning, anses det kriterium, at respondenterne skulle have været *udenlandske* (dvs. ikke fødte i Danmark og Island), for at være unødvendigt.

Udvalget af respondenter er tilfældigt, dvs. at respondenterne ikke repræsenterer de største udlændingegrupper i Danmark / Island. Da spørgeskemaet var tilgængelig på nettet (surveyplanet.com), kunne alle interesserede deltage i undersøgelsen. En række invitationer til spørgeskemaundersøgelsen blev sendt igennem forskellige sociale medier (bl.a. facebook.com, vk.com). Efter undersøgelsens afslutning blev der lavet en analyse af dataene, som viste, at der var nogle respondenter, der ikke opfyldte de to nødvendige kriterier. De respondenter, der ikke opfyldte kriterierne, faldt ud af undersøgelsen. Af de 207 respondenter, som svarede på alle spørgsmål i spørgeskemaet, faldt 27 respondenter bort (14 i Danmark og 13 i Island). Nettoantal af respondenter (efter bortfaldet) er 180 (90 i Danmark og 90 i Island).

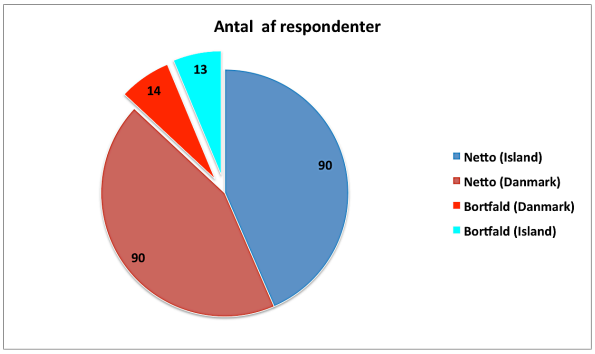

Figur 5.1. Antal af respondenter.
Diagrammet viser nettoantallet og bortfaldet af respondenter i Danmark og i Island.

Det er kun data fra de 180 respondenter, som udgør nettoantallet, der analyseres og præsenteres i alle tabeller og skemaer (undtagen kapitlet Bortfald, hvor bortfaldet alene bliver analyseret).

Nu vil jeg nærmere undersøge mine respondenter og begynde med at fortælle om deres baggrund. Det første og en af de vigtigste ting, som man normalt vil spørge en udlænding om, er hans oprindelsesland og eventuelt hans modersmål. Et individs modersmål kan i nogle tilfælde være en stor hjælp i andetsprogstilegnelsesprocessen, eller kan i nogle tilfælde være en hindring, hvis individets modersmål er meget forskelligt fra målsproget.

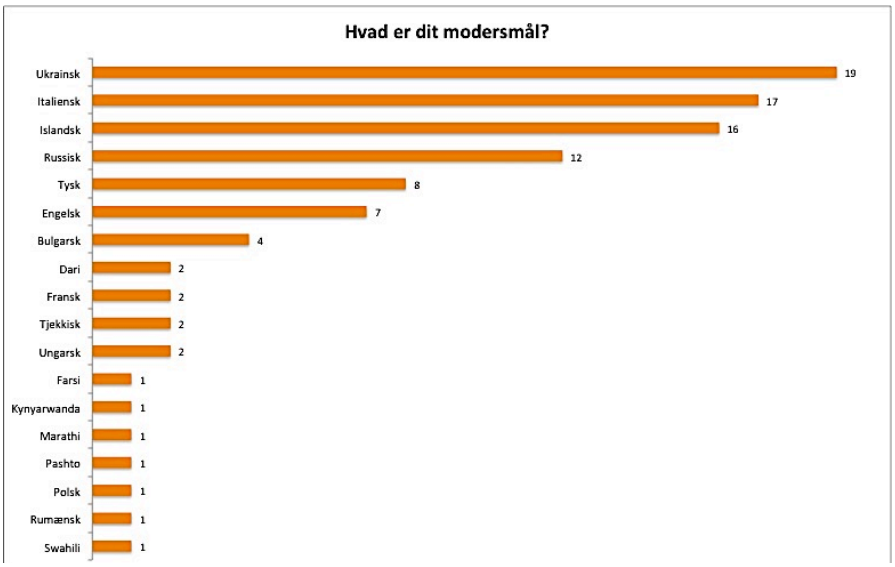

Figur 5.2. Respondenternes modersmål *(Danmark). Opgivet i naturlige tal.*

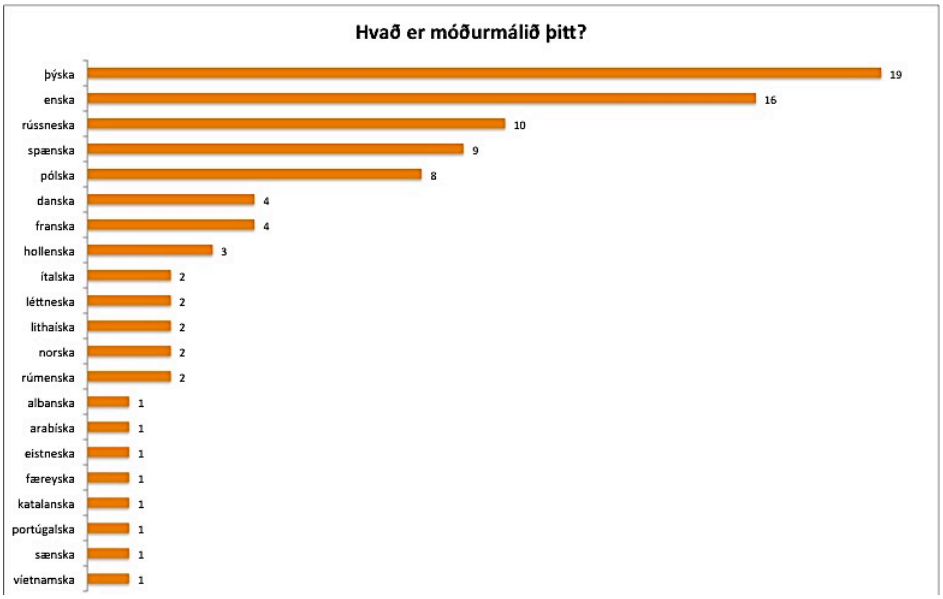

Figur 5.3. Respondenternes modersmål *(Island). Opgivet i naturlige tal.*

Figurerne 5.2 og 5.3 viser respondenternes modersmål, og her kan man tydeligt se, at de 5 mest almindelige modersmål i undersøgelsen udgør 73 % (Danmark) / 68 % (Island) af alle svar. Det samlede antal af svarene er 91 i Island og 98 i Danmark (dvs. at det ikke svarer til antallet respondenter). Dette sker, fordi 1 respondent i Island har to modersmål (spansk og catalansk). I Danmark er 8 af mine respondenter tosprogede (1 har engelsk og fransk som modersmål, 1 har engelsk og tysk som modersmål, 6 har russisk og ukrainsk som modersmål).

Spørgsmålet nr. 27 giver et klart billede over respondenternes oprindelseslande. Antallet af svarene på spm. 27 er 90 i begge lande, som gør det lettere at opdele informanterne i større grupper for at registrere forskelle og fælles tendenser i svar fra respondenterne fra nabolande.

Jeg har delt mine respondenter op i 5 grupper i Danmark og i Island efter etniske kriterier (sprog og oprindelsesland). I den slaviske gruppe indgår respondenter, der stammer fra Østeuropa og har slaviske sprog som modersmål. Den germanske gruppe består af respondenter, der stammer fra de nordiske lande, Tyskland, Østrig, Belgien og Nederlandene og har skandinaviske sprog, tysk eller hollandsk som modersmål. De respondenter, der har romanske sprog som modersmål, udgør den romanske gruppe. I den engelske gruppe indgår respondenter fra de engelsktalende lande: Australien, Canada, Irland, Storbritannien, USA og Zambia.

1. Den slaviske gruppe (32): Ukraine – 24 Bulgarien – 4 Tjekkiet – 2 Polen – 1 Rusland – 1	**2. Den germanske gruppe (25):** Island - 16 Tyskland – 9	**3. Den romanske gruppe (21):** Italien – 17 Frankrig – 2 Rumænien – 2
4. Den engelske gruppe[20] (5): USA – 3 Irland – 1 Storbritannien -1	**5. De andre respondenter (7):** Afghanistan – 4 Indien – 1 Kenya – 1 Rwanda – 1	

Tabel 5.1. Respondenter i Danmark *(efter etniske kriterier). Opgivet i naturlige tal.*

[20] Selvom engelsk er et germansk sprog, indgår de engelsktalende respondenter ikke i den germanske gruppe, fordi den engelske grammatik, syntaks og ordforråd er længere fra den danske / islandske grammatik, syntaks og ordforråd end fx den tyske.

1. Den slaviske gruppe (18): Polen – 8 Rusland – 8 Kasakhstan[21] – 1 Ukraine – 1	**2. Den germanske gruppe (30):** Tyskland – 16 Danmark – 4 Østrig – 3 Nederlandene – 2 Norge – 2 Belgien[22] – 1 Færøerne – 1 Sverige – 1	**3. Den romanske gruppe (17):** Frankrig – 3 Spanien – 3 Argentina – 2 Italien – 2 Colombia – 1 Moldova – 1 Peru – 1 Portugal – 1 Rumænien – 1 Venezuela – 1 Intet land[23] – 1
4. Den engelske gruppe (17): Storbritannien – 5 USA – 4 Australien – 3 Canada – 3 Irland – 1 Zambia[24] – 1	**5. De andre respondenter (8):** Letland – 2 Litauen – 2 Albanien – 1 Algeriet – 1 Estland – 1 Vietnam -1	

Tabel 5.2. Respondenter i Island *(efter etniske kriterier). Opgivet i naturlige tal.*

Som man kan se i tabellerne 5.1. og 5.2., findes der tre betydeligt store gruppe af respondenter i både Danmark og Island: den slaviske gruppe, den germanske gruppe og den romanske gruppe. Den engelske gruppe af respondenter er tre gange så stor i Island, og derfor er det svært at drage nogle paralleller mellem de engelsktalende respondenter i Island og i Danmark.

Spørgsmålet nr. 1 giver et godt overblik over de forskellige sprog (både modersmål og fremmede sprog), som mine respondenter kan. Undersøgelsen viste, at de fleste respondenter godt kunne tale 3-4 sprog, nogle af dem kunne 5-6, mens to af dem kunne 7 sprog.

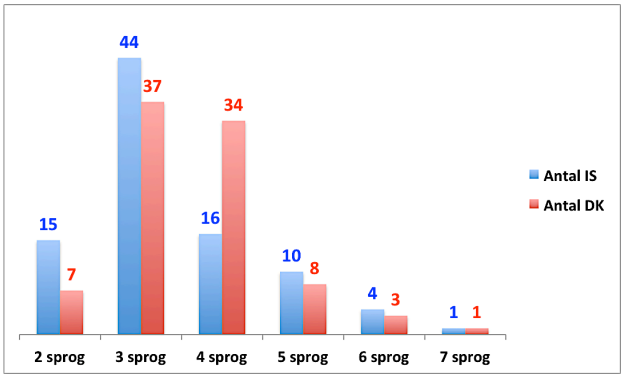

Figur 5.4. Respondenternes sprog.
Diagrammet viser antallet respondenter (i Island med den blå farve / i Danmark med den røde farve), og antallet af sprog, som de kan kommunikere på.

[21] Respondenten fra Kasakhstan har russisk som modersmål.
[22] Respondenten fra Belgien har hollandsk som modersmål.
[23] Respondenten ønskede ikke at give oplysninger om sit hjemland. Han indgår i den romanske gruppe, fordi han har markeret spansk, som sit modersmål.
[24] Respondenten fra Zambia har engelsk som modersmål.

De største forskelle (mellem Danmark og Island) kan ses på antallene af respondenter, der kan 2 og 4 sprog. Forskellen i gruppen af respondenter, der kan to sprog, kan forklares ved hjælp af tabellerne 5.1 og 5.2. Der er betydeligt flere respondenter, der har engelsk som modersmål, i Island end i Danmark: denne forskel på antallet fører til forskellen mellem de tosprogede grupper i de to lande, da de fleste af de engelsktalende respondenter kun kan engelsk og det lokale sprog.

Forskellen på grupperne af respondenter, der kan fire sprog, er ikke så nem at forklare. Først og fremmest er det antallet af de respondenter, som har to modersmål, der forøger den firesprogede gruppe i Danmark (i Danmark er der 8 respondenter med to modersmål, mens der er 1 i Island). Flere af de italiensktalende respondenter svarede, at de godt kunne tale et andet romansk sprog (spansk / fransk) plus dansk og engelsk. Summen af respondenter med to modersmål og det store antal italienske respondenter fører til, at den firesprogede gruppe er større i Danmark end i Island.

Lige i begyndelsen af spørgeskemaet stilles der et vigtigt spørgsmål om, hvor længe respondenterne har boet i Danmark / Island. De respondenter, der flyttede til Danmark / Island for mindre end 1 år siden, blev bortvalgt. For at gøre det lettere at sortere svarene har jeg delt respondenterne op i 5 grupper efter opholdets længde. Man kan på figuren nedenfor se, at antallet respondenter i gruppen 1-5 år er næsten det samme i Danmark og Island, mens der er nogle forskelle på de andre grupper. Trods alle forskellene ligger den gennemsnitlige opholdstid på samme niveau i begge lande (8,05 år i Danmark og 7,59 år i Island).

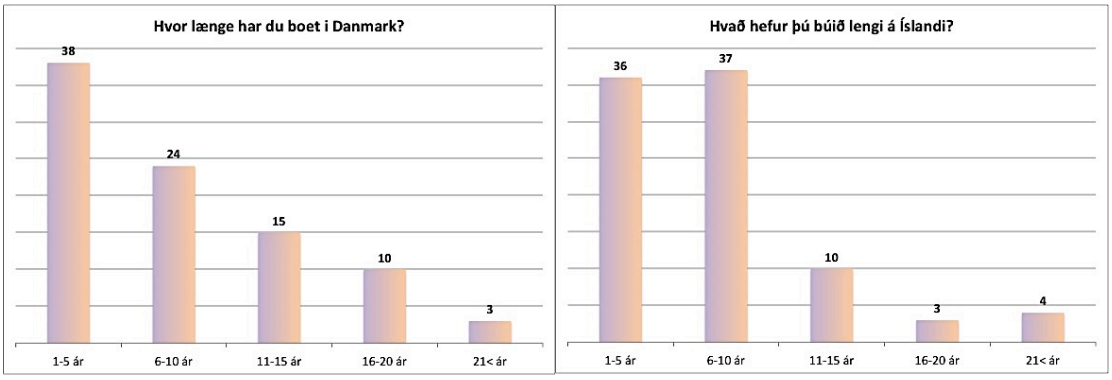

Figur 5.5 Opholdstid. Danmark (diagrammet til venstre) / Island (diagrammet til højre).

Diagrammerne viser antal respondenter,

Ved hjælp af spørgsmål nr. 23 fik jeg at vide, hvor respondenter har lært sproget. Man kunne vælge flere end 1 svarmulighed, hvis man fx havde lært sproget

både på universitet og i skole. Desuden var der også et åbent felt, hvor respondenterne kunne tilføje oplysninger om nogle andre steder, hvor de havde lært dansk / islandsk. Et vigtigt kriterium for at være med i undersøgelsen var, at respondenterne skulle have modtaget formel undervisning i det lokale sprog. Spørgsmål nr. 23 gjorde det muligt at sortere respondenterne og bortvælge dem, der ikke opfylder dette vigtige kriterium (se kapitlet Bortfald). Figurerne 5.6 og 5.7 viser fordeling af respondenternes svar på spørgsmål nr. 23.

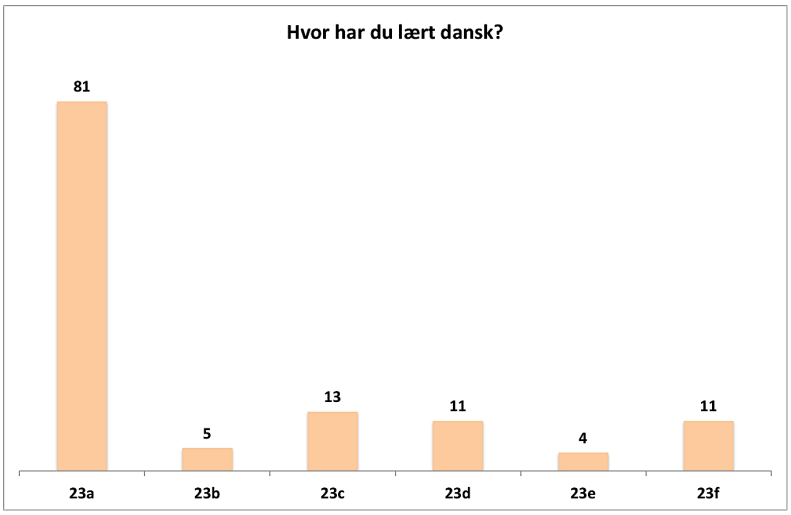

23a. Sprogskole i Danmark
23b. Sprogskole i hjemlandet
23c. Universitet i Danmark
23d. Universitet i hjemlandet
23e. Privat undervisning
23f. Andet

Figur 5.6. Hvor har du lært dansk? *(Respondenter kunne vælge flere end 1 svarmulighed). Diagrammet viser antal respondenter.*

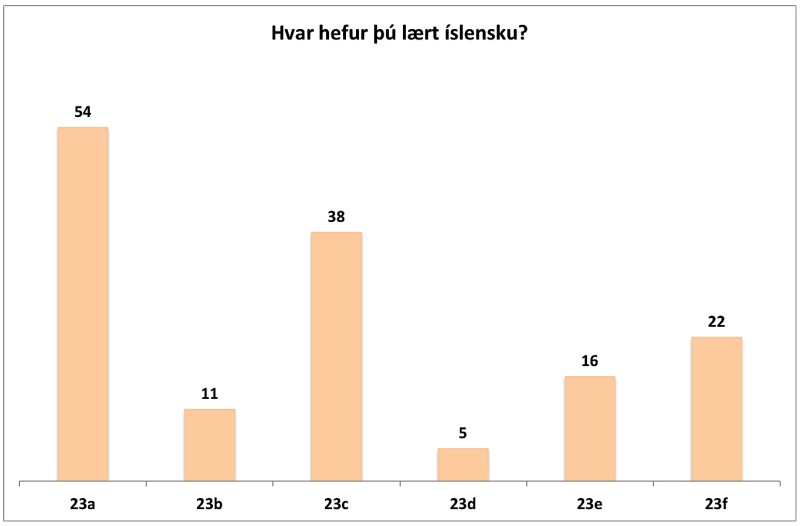

23a. Sprogskole i Island
23b. Sprogskole i hjemlandet
23c. Universitet i Island
23d. Universitet i hjemlandet
23e. Privat undervisning
23f. Andet

Figur 5.7. Hvor har du lært islandsk? *(Respondenter kunne vælge flere end 1 svarmulighed). Diagrammet viser antal respondenter.*

Ovenfor kan man se nogle forskelle mellem respondenternes svar i Island og i Danmark. Selvom svarmuligheden nummer 1 var den mest populære i begge land, er der en betydelig forskel på antallet af de respondenter, der har modtaget undervisningen i sprogskoler. I Danmark gik 81 ud af 90 respondenter i en sprogskole (som udgør 90 %), mens 54 ud af 90 respondenter har valgt at lære islandsk i en sprogskole i Island (som udgør 60 %). Forskellen kan forklares med, at undervisningen i det danske sprog ofte støttes af de danske kommuner, der lægger vægt på udviklingen af indvandrernes sproglige kompetencer. Danskundervisningen tilbydes ofte gratis i de forskellige sprogskoler, og de fleste udlændinge, der har fast bopæl i Danmark, har adgang til danskundervisningen (Se kapitlet Integration).

I Island er situationen anderledes. Her har ikke alle adgang til en gratis islandskundervisning af forskellige årsager. Desuden er islandskundervisningen underprioriteret, fordi fx de polske[25] indvandrere ofte vælger et lavtlønnet arbejde, hvor deres sproglige kompetencer spiller en mindre rolle (Skaptadóttir 2007). I stedet udbydes der forskellige arbejdsrelaterede kurser på flere sprog (polsk, engelsk, russisk), hvor udlændinge kan lære at gøre rent, arbejde i fiskeindustri osv. (Vinnumálastofnun). Med andre ord, hvis en udlænding beslutter sig for at lære det islandske sprog i Island, betyder det, at han er højtmotiveret, fordi man i de fleste tilfælde skal betale for islandskundervisningen selv.

Der er en betydelig forskel mellem antal respondenter, der lærer (har lært) det lokale sprog på et universitet i Danmark / Island. I Island er antallet af universitetsstuderende (38) tre gange så stort som i Danmark (13). Alle de respondenter, der har valgt svarmuligheden (23c), er (har været) studerende på bacheloruddannelsen *Islandsk som andet sprog* på Islands Universitet. Den mulige årsag til, at der er så mange, der vælger at læse islandsk på universitetet, er simpel: at læse islandsk på Islands Universitet er ikke dyrere end i de islandske sprogskoler, mens fordelene ved en universitetsuddannelse er indlysende – man kan vælge imellem forskellige kurser, hvor man kan lære mere om kultur, litteratur og de andre ting, som er så tæt forbundet med sproget.

Feltet 23f var helt åbent, og respondenterne havde mulighed for at fortælle om andre steder, hvor de havde lært det lokale sprog eller havde modtaget supplerende undervisning. De fleste svarede, at de havde lært sproget ved hjælp af deres venner,

[25] Polakker udgør den største indvandregruppe i Island.

familiemedlemmer (eller med deres egne ord "på gaden"): 12 respondenter i Island / 5 respondenter i Danmark. Andre sagde, at de havde lært det lokale sprog på arbejde: 8 – i Island / 1 – i Danmark. Fem islandske respondenter, der bor i Danmark, sagde, at de havde lært dansk på et islandsk gymnasium. Én respondent svarede, at han havde lært islandsk ved hjælp af IcelandicOnline.is[26] kursus.

Svarene på spørgsmål nr. 24 fortæller mere om respondenternes motivation, da der bedes om at svare på, hvorfor de lærer (har lært) det danske / islandske sprog. Spørgsmålet 24 indeholder 4 svarmuligheder og et åbent felt, hvor respondenterne kan fortælle om en anden (andre) grund(e) til, at de lærer det lokale sprog.

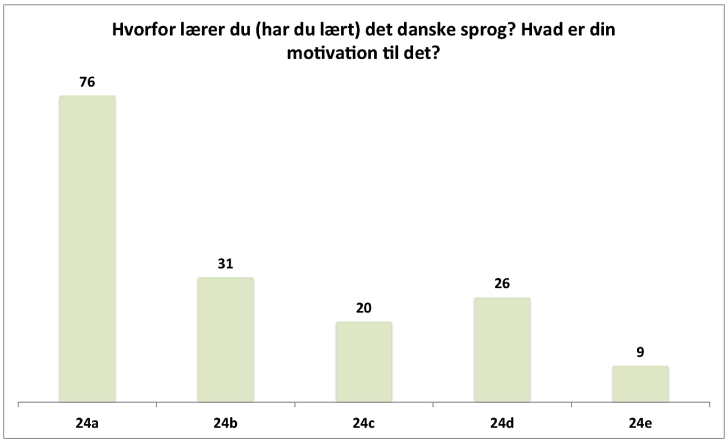

24a. Jeg vil bo i Danmark, og synes, at det er nødvendigt at tale dansk.
24b. Jeg skal bruge dansk i mit arbejde.
24c. Jeg har en dansk kæreste og / eller danske familiemedlemmer
24d. Jeg kan godt lide sproget
24e. Anden grund

Figur 5.8. Motivation til at lære dansk.
(Respondenter kunne vælge flere end 1 svarmulighed). Diagrammet viser antal respondenter.

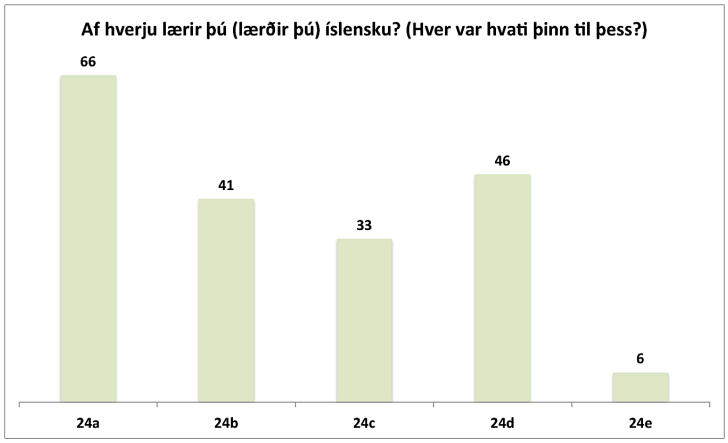

24a. Jeg vil bo i Island, og synes, at det er nødvendigt at tale islandsk.
24b. Jeg skal bruge islandsk i mit arbejde.
24c. Jeg har en islandsk kæreste og / eller islandske familiemedlemmer
24d. Jeg kan godt lide sproget
24e. Anden grund

Figur 5.9. Motivation til at lære islandsk. *(Respondenter kunne vælge flere end 1 svarmulighed). Diagrammet viser antal respondenter.*

[26] IcelandicOnline.is er en hjemmeside for dem, der vil lære det islandske sprog online. Hjemmesiden er drevet og vedligeholdt af Islands Universitet.

Der er en fælles tendens i Island og Danmark til, at de fleste respondenter lærer det lokale sprog, fordi de synes, at det er nødvendigt for dem at kunne tale sproget, og fordi de vil bruge det i deres arbejde. Det er et tegn på, at respondenterne på en eller anden måde forstår, at de ved hjælp af sproget kan integreres bedre i det samfund, de lever i. Den markante forskel ses i antallet af 24d-svarene. Der er næsten dobbelt så mange, der lærer (har lært) islandsk i Island, fordi de godt kan lide det islandske sprog, dvs. at deres motivation stammer fra deres personlige interesser.

I det åbne 24e felt kunne respondenterne tilføje nogle andre årsager til, at de begyndte at lære det lokale sprog. Deres motivationer er helt forskellige: fire respondenter i Danmark fortalte, at de blev nødt til at lære dansk, fordi de var interesseret i et universitetsfag, som kun var undervist på dansk; to respondenter lærer dansk, fordi de mener, at dansk bliver deres "nøgle" til de andre nordiske sprog; én respondent er glad for den danske litteratur, som han vil læse på det originale sprog; og én ville ved hjælp af sproget integreres i det danske samfund "Jeg ville ikke føle mig anderledes eller mindreværdig pga. dårlige sproglige kundskaber. Jeg ville være mig selv – uanset hvor jeg boede" (Respondent 68.77B). I Island fortalte nogle respondenter også om deres særlige motivationer til at lære det islandske sprog: én respondent mener, at det er høfligt at lære det lokale samfunds sprog; én lærer islandsk, fordi han er interesseret i vikingetiden og de islandske sagaer; én vil være digter og skrive sine digte på islandsk. Der var også én respondent, der udtrykte, at hun ikke længere er interesseret i det islandske sprog, fordi det ikke er relevant for hende "Ég veit ekki, hvort ég þarf íslensku. Ég hætti að læra. Ég nota oftast ensku í vinnunni og í skólanum. Ekkert mál að nota bara ensku" [Jeg ved ikke, om jeg har brug for islandsk. Jeg holdt op med at studere. Jeg bruger oftest engelsk i mit arbejde og i skolen. Ikke noget problem med at bruge kun engelsk] (Respondent 84.97A).

Det er ikke en tilfældighed, at nogle respondenter påpeger, at deres familiemedlemmer og venner har motiveret dem til at lære det lokale sprog. Det er muligt at konkludere, at hvis man har danske / islandske venner / familiemedlemmer, lærer man sproget hurtigere og bedre (Se detaljer i kapitlet Integration). Figurer 5.10 og 5.11 viser, hvor mange af respondenterne, der har danske / islandske familiemedlemmer og venner.

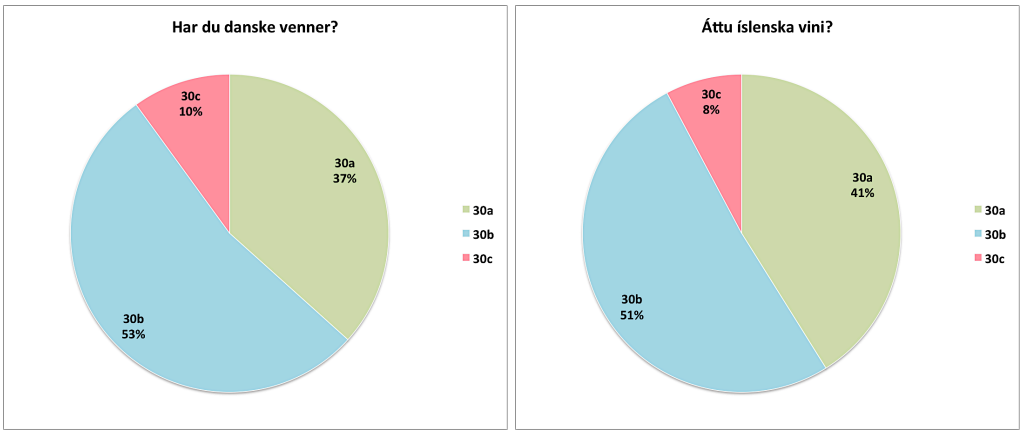

Figur 5.10. Har du danske (diagrammet til venstre) / islandske (diagrammet til højre) venner?

30a. Ja. Jeg har mange danske / islandske venner

30b. Ja. Jeg har et par danske / islandske venner

30c. Nej. Jeg har ikke danske / islandske venner

Diagrammerne viser respondenter i procent.

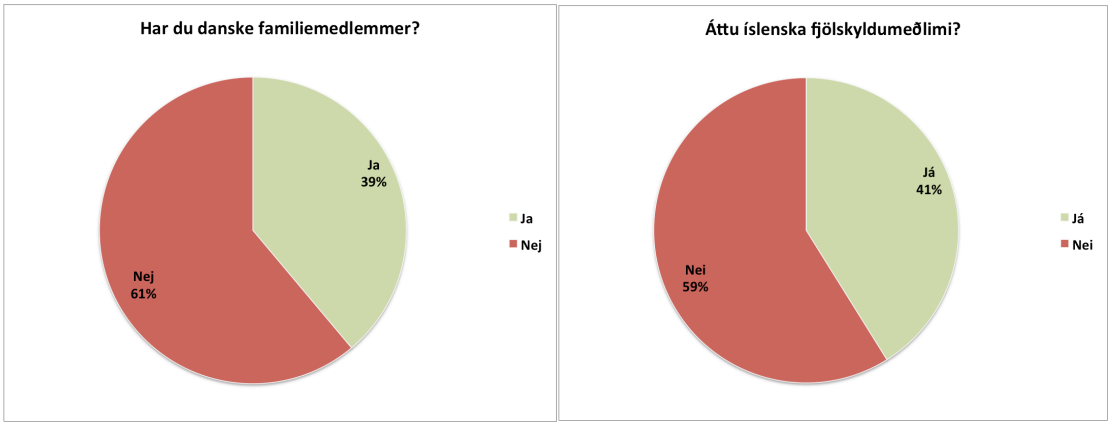

Figur 5.11. Har du danske (diagrammet til venstre) / islandske (diagrammet til højre) familiemedlemmer?

Diagrammerne viser respondenter i procent.

Ovenfor kan man tydeligt se, at diagrammerne næsten er identiske. Dette giver mulighed for at sammenligne svarene senere og drage nogle paralleller mellem respondenterne i Danmark og Island, som har (ikke har) danske / islandske venner / familiemedlemmer.

Selvom udvalget af respondenter var tilfældigt, forsøgte jeg at kontakte individer fra forskellige aldersgrupper og få dem til at deltage. Det var vigtigt for mig at inddrage diversitet i undersøgelsen.

Nedenfor kan man se respondenterne opdelt efter deres alder.

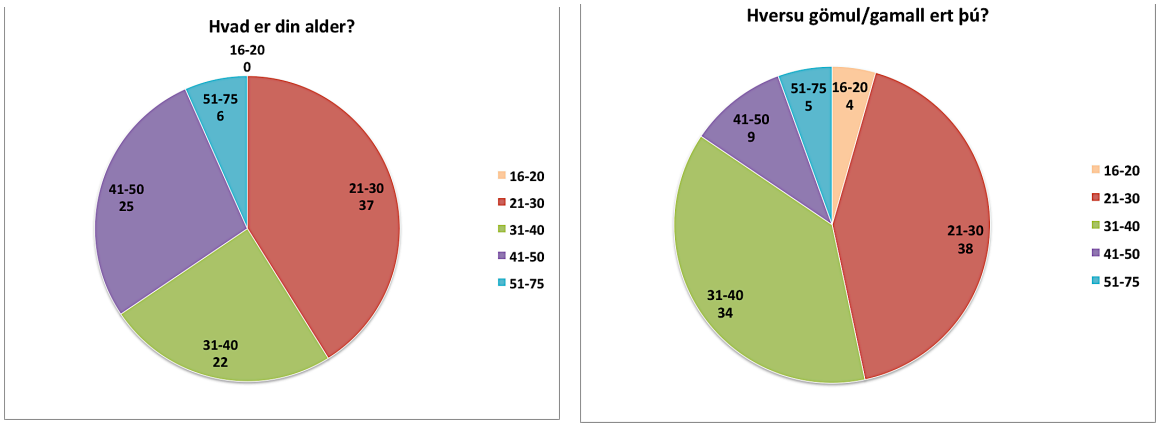

Figur 5.12. Respondenternes alder. Danmark (diagrammet til venstre) / Island (diagrammet til højre).
Diagrammet viser antal respondenter i forskellige aldersgrupper.

Gruppen "21-30" er den største i begge lande (37 respondenter i Danmark og 38 i Island). Den næststørste gruppe respondenter, der har deltaget i undersøgelsen i Danmark, er gruppen "41-50" (25 respondenter), mens den næststørste gruppe i Island er gruppen "31-40" (34 respondenter). Gruppen "31-40" er den tredjestørste i Danmark (22 respondenter), og i Island udgør respondenterne på 41-50 år den tredjestørste gruppe (9 respondenter). Gruppen "51-75" består af næsten det samme antal respondenter i begge lande (6 respondenter i Danmark og 5 i Island). I Danmark er gruppen "16-20" ikke repræsenteret, mens der er 4 respondenter, der udgør denne gruppe i Island. Respondenternes gennemsnitsalder er 36 år i Danmark og 33 år i Island. Denne forskel på respondenternes alder har medført, at der fx er flere respondenter med en kandidatgrad i Danmark end Island. Se figur 5.13 nedenfor, der viser fordelingen af respondenterne efter deres uddannelse.

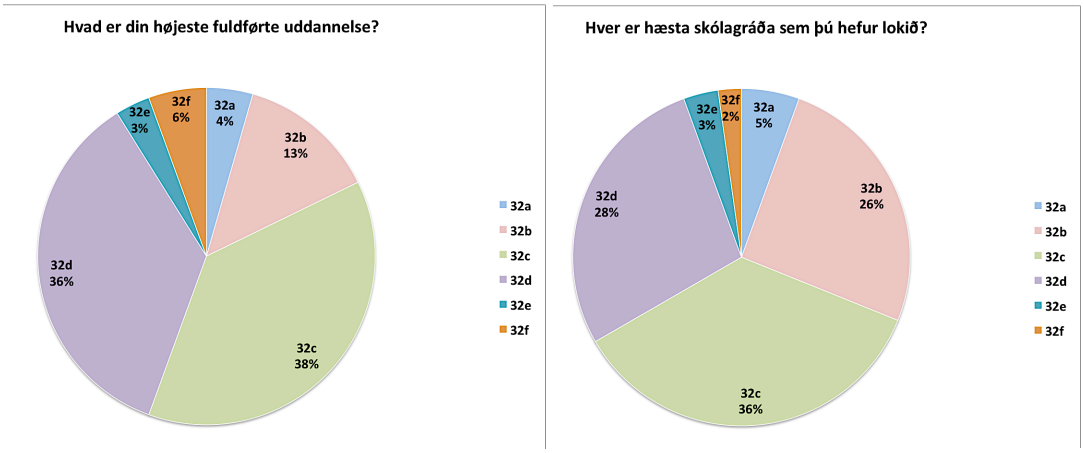

Figur 5.13. Respondenternes højeste fuldførte uddannelse *(til venstre Danmark / til højre Island).*

32a. Folkeskole

32b. Gymnasium

32c. Universitet. En bachelorgrad (BA, BS)

32d. Universitet. En kandidatgrad (MA,MS)

32e. Universitet. En doktorgrad (Ph.D.)

32f. Andet

Diagrammerne viser respondenter i procent.

Spørgsmål 22 er det eneste spørgsmål, der tydeligvis blev misforstået af de fleste respondenter i begge lande. *"Hvor længe har du studeret det danske / islandske sprog?"* blev der spurgt med det formål at få et svar på, hvor længe respondenterne aktivt har uddannet sig i det lokale sprog; i hvor lang en periode modtog de sprogundervisningen. I de fleste tilfælde er svaret på spørgsmålet 22 lige præcis det samme antal år, som respondenterne har boet i landet. Det er sandsynligvis verbet *at studere*, der blev misforstået. Da jeg stillede det spørgsmål, forventede jeg, at respondenterne ville forstå verbet i dets direkte betydninger "1. At uddanne sig ved at følge undervisningen i et bestemt fag, oftest på en (højere) læreanstalt. 2. At tilegne sig viden om; undersøge videnskabeligt" (Den danske ordbog). De fleste respondenter så spørgsmålet i et bredere perspektiv, dvs. de indlagde både aktiv sprogindlæring og passiv sprogindlæring i verbets betydning. Filosofisk set er jeg enig med mine respondenter, at man hele tiden lærer sproget, når man kommunikerer med mennesker omkring sig. På den anden side var min hensigt, at finde ud af, hvor lang tid de havde været aktive sproglørnere. Jeg ville ønske, at jeg kunne omformulere spørgsmålet og stille det på en præcis måde: fx *Hvor længe har du aktivt studeret dansk / islandsk?* eller *I hvor lang en periode har du modtaget undervisning i dansk / islandsk?* De data, der blev indsamlet ved hjælp af spørgsmål 22, kan desværre ikke bruges til noget,

fordi respondenterne har forstået spørgsmålet hver på deres egen måde, og faktisk har svaret på et helt andet spørgsmål.

Respondenternes baggrund, der er blevet beskrevet i dette kapitel, er en vigtig del af undersøgelsen, fordi udvalget af respondenter ikke er repræsentativt for alle sproglørnere i de to lande. Ved hjælp af den detaljerede beskrivelse af respondenterne kan læseren danne sig et billede af, hvilke udlændingegrupper mine respondenter repræsenterer. Baggrundsdata bliver brugt i det næste kapitel, hvor jeg vil lave en analyse af spørgeskemaets vigtigste spørgsmål. Der vil blive lagt vægt på at undersøge: hvordan mine respondenter oplever kommunikationen med danskere / islændinge på det lokale sprog, hvilket sprog respondenterne selv vælger i deres dagligdag, hvilke etniske grupper der oftest oplever det sproglige sammenstød osv.

6. RESULTATER AF UNDERSØGELSEN

Dette kapitel indeholder resultater af den kvantitative undersøgelse, som blev foretaget på nettet blandt de voksne udlændinge, der opholder sig i Danmark og i Island (Se detaljer om respondenterne i kapitlet Respondenter). Der er sat særligt fokus på de sproglige sammenstød (Type-1 og Type-2), fordi det er ét af specialets centrale elementer. Hensigten med dette kapitel er at skabe overblik over respondenternes svar, systematisere og drage nogle paralleller mellem disse. De enkelte interessante tilfælde bliver særligt introduceret og diskuteret.

6.1. Hvorfor flyttede du til Danmark / Island?

Jeg begynder redegørelsen for resultaterne med spørgsmål nr. 4, der fortæller om respondenternes motivation til at flytte til Danmark / Island.

Spørgsmål 4. Hvorfor flyttede du til Danmark / Island? ***(Respondenter kunne vælge flere end 1 svarmulighed)***	**Danmark %**	**Island %**
Jeg ville lære det danske / islandske sprog	**12,22**	**20,00**
Jeg ville arbejde i Danmark / Island	**28,89**	**26,67**
Jeg havde en dansk / islandsk kæreste og/eller et dansk / islandsk familiemedlem	**27,78**	**40,00**
Jeg havde en kæreste (som ikke er dansk / islandsk) og/eller et familiemedlem (som ikke er dansk / islandsk), men som boede i Danmark / Island	**13,33**	**7,78**
Jeg begyndte at studere på et universitet i Danmark / Island (et andet fag end det danske / islandske sprog)	**25,56**	**14,44**
Jeg kunne godt lide Danmark / Island, og derfor flyttede jeg hertil	**20,00**	**43,33**
Flygtning	**4,44**	**0**
Anden grund	**3,33**	**0**
Au pair	**2,22**	**4,44**
Ingen grund	**1,11**	**2,22**

Tabel 6.1. Respondenternes motivation til at flytte til Danmark / Island.

Tabel 6.1 viser, at antallet af respondenter, der først og fremmest var interesseret i selve det danske sprog, ikke er så stor (12 %). I Danmark er de to dominerende grupper af respondenter: (1.) 29 % dem der ville arbejde, og (2.) 28 % dem der havde en dansk kæreste / familiemedlem. De respondenter, der begyndte at studere på et universitet i Danmark, og de, der godt kunne lide Danmark, udgør de to næststørste grupper – henholdsvis 25,5 % og 20 %. De andre grupper er betydeligt mindre.

I Island er fordelingen af svarene anderledes: de fleste respondenter svarede, at de godt kunne lide Island, og derfor flyttede de hertil (43 %). 40 % respondenter havde en islandsk kæreste / familiemedlem, mens kun 27 % svarede, at de ville arbejde. Der er 8 % -point flere respondenter med interesse for det islandske sprog end for det danske. De andre grupper består af et betydeligt færre antal respondenter.

6.2. Kompetencer i det lokale sprog

Spørgeskemaet indeholdt en række spørgsmål, der handlede om respondenternes kompetencer i det lokale sprog. Respondenterne blev bedt om at selvevaluere egne evner til at tale og forstå det lokale sprog og fortælle om, hvilke kommunikationssituationer de kunne håndtere. Resultaterne oplyses i naturlige tal, og læseren kan se dem i figurerne nedenfor.

Figur 6.1. Respondenternes evne til at <u>forstå</u> det danske talesprog.
(Diagrammet viser antal respondenter og deres selvevaluering)

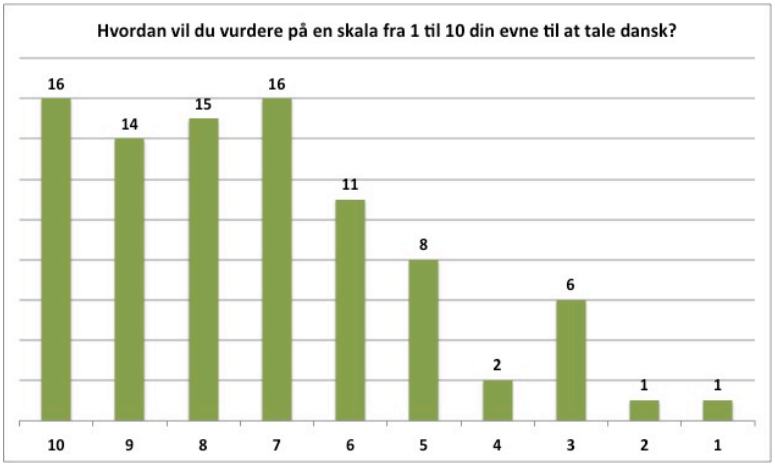

Figur 6.2. Respondenternes evne til at <u>tale</u> dansk.
(Diagrammet viser antal respondenter og deres selvevaluering)

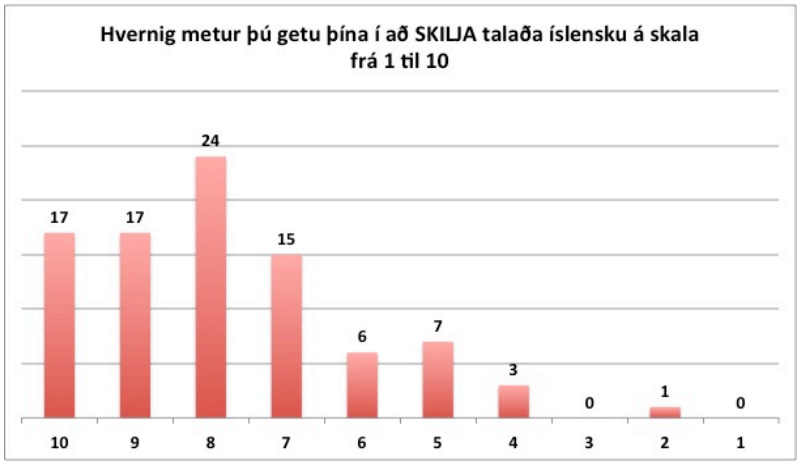

Figur 6.3. Respondenternes evne til at forstå det islandske talesprog.
(Diagrammet viser antal respondenter og deres selvevaluering)

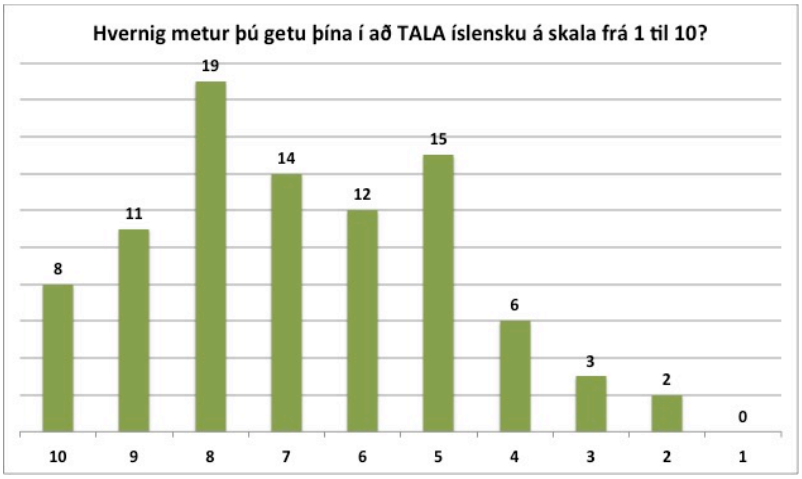

Figur 6.4. Respondenternes evne til at tale islandsk.
(Diagrammet viser antal respondenter og deres selvevaluering)

De gennemsnitlige karakterer, som respondenterne har givet sig selv befinder sig på et ret højt niveau. I Danmark er den gennemsnitlige karakter 7,89 for evnen til at forstå det danske talesprog, og 7,26 for evnen til at tale dansk. I Island er den gennemsnitlige karakter 7,83 for evnen til at forstå det islandske talesprog (næsten identisk med karakteren i Danmark), og 6,80 for evnen til at tale islandsk (mindre end i Danmark). At give sig selv en karakter er et følsomt spørgsmål, og det er svært at sige, hvor objektive karaktererne er, da nogle mennesker giver sig selv lavere karakterer på grund af ydmyghed, mens andre giver sig selv for høje karakterer på grund af en overdreven selvsikkerhed. Imidlertid kan man godt hævde, at mine respondenter befinder sig på det niveau, der er godt nok for hverdagskommunikationen, ellers kunne de ikke deltage i undersøgelsen, da spørgeskemaet er formuleret på dansk / islandsk.

Spørgsmål nr. 9 handler også om respondenternes evne til at kommunikere mundtligt på det lokale sprog.

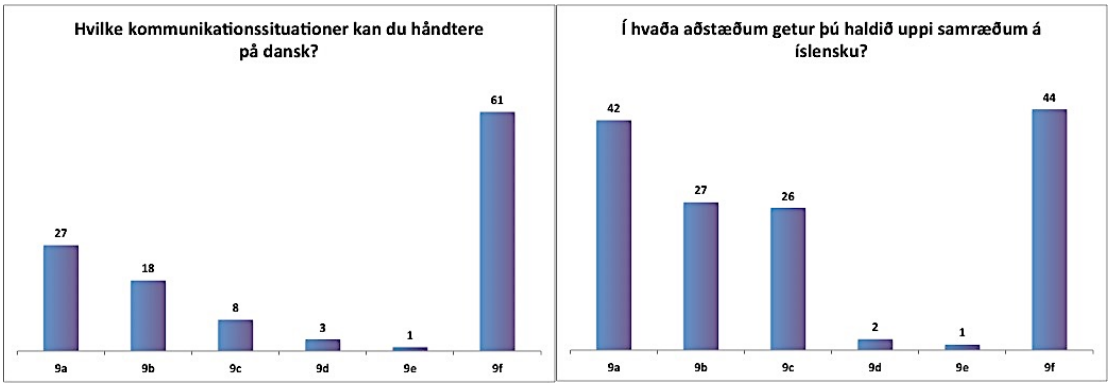

Figur 6.5. Respondenternes evne til at håndtere forskellige kommunikationssituationer på det lokale sprog. Danmark til venstre / Island til højre*. (Diagrammerne viser antal respondenter)*

9a. *En almindelig samtale med mine venner eller med nogen, jeg kender*

9b. *En telefonsamtale*

9c. *En jobsamtale*

9d. *Jeg kan delatage i en diskussion med flere samtalepartnere*

9e. *Ingen af disse kommunikationssituationer*

9f. *Alle disse kommunikationssituationer*

(Respondenterne kunne vælge enten flere end 1 svarmulighed mellem 9a-9d; eller svaret 9e, hvis de ikke kan håndtere nogen af disse kommunikationssituationer; eller 9f, hvis de kan håndtere alle disse kommunikationssituationer)

Man kan tydeligt se, at de fleste respondenter er sikre på deres sproglige kompetencer, og de kan håndtere alle disse kommunikationssituationer på det lokale sprog. To respondenter (1 i Danmark og 1 i Island) svarede, at de ingen kommunikationssituationer kunne håndtere: én af dem er en italiensk kvinde, der har boet i Danmark i 2 år og der tidligere har svaret, at hendes evne til at forstå og tale dansk er henholdsvis 7 og 6. Årsagen til dette misforhold kan være et øget selvværd, hvis der er tale om en høj karakter, der ikke svarer til virkeligheden // eller usikkerhed, hvis hun tvivler på sine kompetencer, selvom hun godt kan klare sig på dansk. Den respondent, der ingen kommunikationssituationer kan håndtere på islandsk, stammer fra Rusland og har boet i Island i 8 år. Han forklarer sin mangel på kommunikative kompetencer med manglende interesse for det islandske sprog. Han forklarer kort og simpelt, hvorfor han ikke behøver det islandske sprog i sin dagligdag "Ég þarf ekki nota íslensku, allir tala ensku [Jeg behøver ikke bruge islandsk, alle taler engelsk]" (Respondent 85.98A). Hans evner til at forstå og tale islandsk er henholdsvis 4 og 2, mens evnen til at tale engelsk er 9 (ifølge selvevalueringen). Respondent 85.98A er et godt eksempel på en person, der ikke indgår i det islandske

sprogsamfund, fordi han foretrækker det engelske sprog i alle kommunikationssituationer. Han har aldrig oplevet det sproglige sammenstød (Type-1)[27], og derfor kan han ikke reflektere over det. Type-2[28] har han imidlertid oplevet af og til, men han bekymrer sig ikke over det, fordi det ikke sker dagligt (Respondent 85.98A).

6.3. Kompetencer i det engelske sprog

Eftersom selve undersøgelsen handler om det sproglige sammenstød, var det logisk at stille et spørgsmål om respondenternes evne til at kommunikere på engelsk.

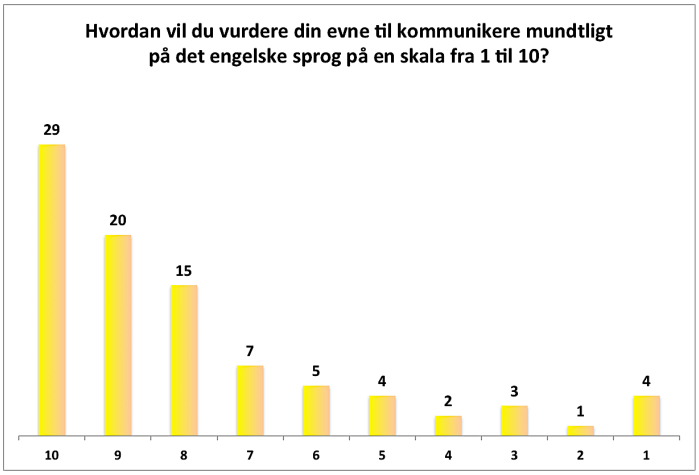

Figur 6.6. Respondenternes evne til at kommunikere mundtligt på engelsk (Danmark).
(Diagrammet viser antal respondenter og deres selvevaluering)

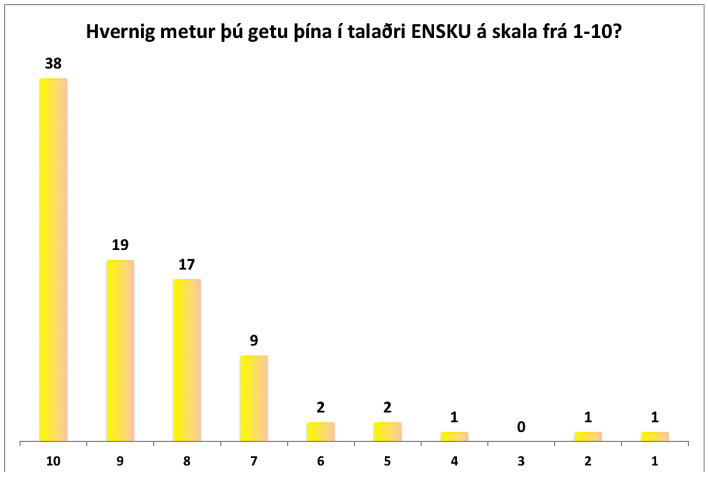

Figur 6.7. Respondenternes evne til at kommunikere mundtligt på engelsk(Island).
(Diagrammet viser antal respondenter og deres selvevaluering)

I det hele taget mener mine respondenter, at de har gode kundskaber i engelsk. I Danmark er der kun 10 respondenter, som har givet sig en karakter under 5 (ekskl.).

[27] Respondenten begynder at tale det lokale sprog, men får svar på engelsk.
[28] Respondenten begynder at tale engelsk, men får svar på det lokale sprog.

I Island er antallet endnu lavere – 3 respondenter, der har vurderet deres evne til at tale engelsk under 5 (ekskl.). Den gennemsnitlige karakter er 7,89 i Danmark, og 8,66 i Island. De betydelige bedre kundskaber i engelsk hos respondenterne i Island kan sandsynligvis forklares ved antallet af respondenter i den engelske gruppe[29], som er tre gange større i Island end i Danmark. De tre "islandske" respondenter, der mangler kundskaber i engelsk, stammer fra Rusland. De er nødt til at anvende islandsk i alle kommunikationssituationer, da de ikke har et reelt valg. De har nogle gange oplevet det sproglige sammenstød (Type-1), men det eneste, som de kunne gøre i disse situationer, var at svare, at de ikke kunne engelsk. De fortæller, at selvom dette svar altid er overraskende for islændinge, hjælper det meget, fordi islændinge straks skifter over i islandsk og holder op med at forsøge at tale engelsk. Én af russerne foreslog, at andre udlændinge, der oplever det sproglige sammenstød (Type-1), skulle svare, at de simpelthen ikke kan engelsk og fortsætte samtalen på islandsk.

Gruppen, der ikke har gode kundskaber i engelsk, er ikke så homogen i Danmark. Den består af 4 respondenter fra Ukraine, 2 fra Afghanistan, 2 fra Tyskland, 1 fra Island og 1 fra Rwanda. Eftersom den ukrainske gruppe er den største vil jeg kigge nærmere på den. De flyttede alle til Danmark, fordi de have en dansk kæreste (familiemedlem). 2 af dem bruger mest deres modersmål[30] i dagligdagen, mens 2 bruger mest dansk. Den interessante fælles ting er, at 3 af dem har oplevet en kommunikationssituation med en dansker, hvor de kun talte dansk, mens deres samtalepartner konstant svarede på engelsk (igennem hele samtalen), selvom de ikke kan tale engelsk. Det er en markant og mærkelig situation, som jeg godt vil kalde for *et ekstremt sprogligt sammenstød*, hvor danskeren foretrækker det sprog [engelsk], som udlændingen ikke kan forstå, frem for dansk, som udlændingen er ved at lære og gerne vil anvende. For at finde årsager til disse former for kommunikationssituationer ville jeg ønske, at jeg kunne interviewe de danskere, der foretrækker engelsk i kommunikationen med udlændinge, som ikke har nogle kommunikative kompetencer i sproget.

Ingen af de respondenter (hverken i Danmark eller i Island), der har dårlige kundskaber i engelsk, har oplevet det sproglige sammenstød (Type-2), fordi de aldrig begynder en samtale med danskere på engelsk.

[29] Den engelske gruppe består af de respondenter, der stammer fra de engelsktalende lande (Se kapitlet Respondenter).
[30] Ukrainsk og russisk

6.4. Er det nemt eller svært at lære det lokale sprog i Danmark / Island?

Svarene på dette spørgsmål fortæller om respondenternes meninger om sprogtilegnelsesprocessen, om processen har været nem eller svær. Desuden kunne respondenterne vælge imellem forskellige svarmuligheder, der indeholdt mulige årsager hertil. Hvis ingen af svarmulighederne passede, kunne respondenterne udfylde det åbne felt og fortælle om deres egne unikke oplevelser af sprogtilegnelsesprocessen.

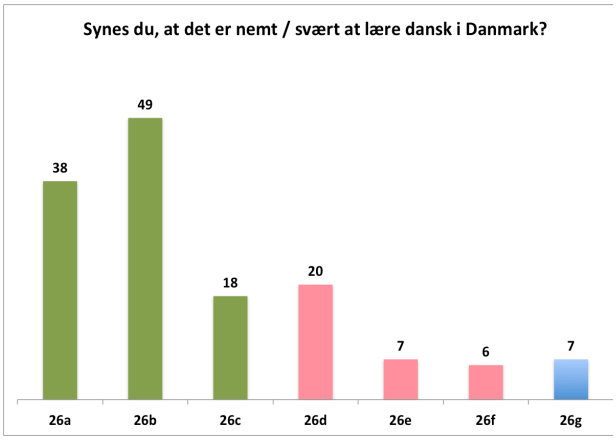

26a. *Det er nemt, fordi jeg altid har mulighed for at øve mig i dansk med danskere.*
26b. *Det er nemt, fordi jeg er omgivet af sproget, jeg hører og ser det hver dag og lærer det på den måde.*
26c. *Det er nemt, fordi jeg får en god undervisning i dansk.*
26d. *Det er svært, fordi jeg ikke får mulighed for at øve mig i dansk med danskere.*
26e. *Det er svært, fordi der er mange udlændinge, som taler mit modersmål. Jeg kommunikerer mest med dem.*
26f. *Det er svært, fordi jeg får en dårlig undervisning i dansk.*
26g. *Andet.*

Figur 6.8. Er det nemt / svært at lære dansk i Danmark?
(Diagrammet viser antal respondenter / Respondenterne kunne vælge flere end 1 svarmulighed)

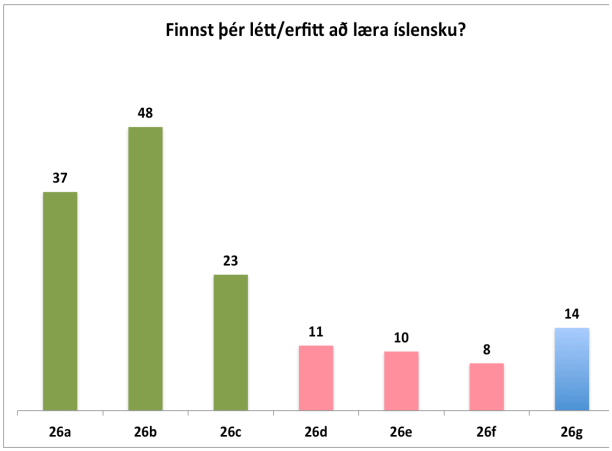

26a. *Det er nemt, fordi jeg altid har mulighed for at øve mig i islandsk med islændinge.*
26b. *Det er nemt, fordi jeg er omgivet af sproget, jeg hører og ser det hver dag og lærer det på den måde.*
26c. *Det er nemt, fordi jeg får en god undervisning i islandsk.*
26d. *Det er svært, fordi jeg ikke får mulighed for at øve mig i islandsk med islændinge.*
26e. *Det er svært, fordi der er mange udlændinge, som taler mit modersmål. Jeg kommunikerer mest med dem.*
26f. *Det er svært, fordi jeg får en dårlig undervisning i islandsk.*
26g. *Andet.*

Figur 6.9. Er det nemt / svært at lære islandsk i Island?
(Diagrammet viser antal respondenter / Respondenterne kunne vælge flere end 1 svarmulighed)

Diagrammerne viser en fælles tendens: at de fleste informanter synes, at det er nemt at lære det lokale sprog. Den mest populære svarmulighed er (B.) *Det er nemt, fordi jeg er omgivet af sproget, jeg hører og ser det hver dag og lærer det på den måde* (49 respondenter i Danmark, 48 i Island).

7 respondenter i Danmark og 14 respondenter i Island udfyldte det åbne felt, og jeg vil præsentere deres svar. Det hyppigste svar (8 respondenter i Island, 3 respondenter i Danmark) er: dansk / islandsk er svært, fordi det er svært, punktum. (Se diskussion af denne type svar i kapitlet Sprogsociologi –> Holdninger til det lokale sprog og sprogtilegnelsesprocessen). I Danmark var der 2 respondenter, der svarede, at det engelske sprog forhindrer indlæringen af det danske sprog, at danskere foretrækker engelsk frem for dansk i kommunikationen med dem. 2 respondenter nævnte den danske udtale som en årsag til, at det er svært at lære sproget. I Island er svarene meget forskellige. Fire respondenter har udtalt, at det er svært at lære islandsk på grund af: (1.) den islandske svære grammatik, (2.) mangel på interesse for sproget, (3.) personlige problemer, (4.) mangel på personlig indsats i sprogindlæringsprocessen. Én respondent fortæller, at det er nemt at lære islandsk, fordi hendes modersmål er færøsk. Én respondent kunne ikke svare på spørgsmålet, og skrev i det åbne felt, at han ikke vidste, om det var nemt eller svært for ham.

6.5. Hvad betyder mest for din sproglige udvikling?

Spørgsmål nr. 25 handler om betydningen for den sproglige udvikling. Respondenterne blev bedt om at prioritere undervisningen, kommunikationen med de lokale og selvstudie efter vigtighed på en skala fra 1 til 5, hvor 1 angiver mindst vigtighed og 5 – mest vigtighed.

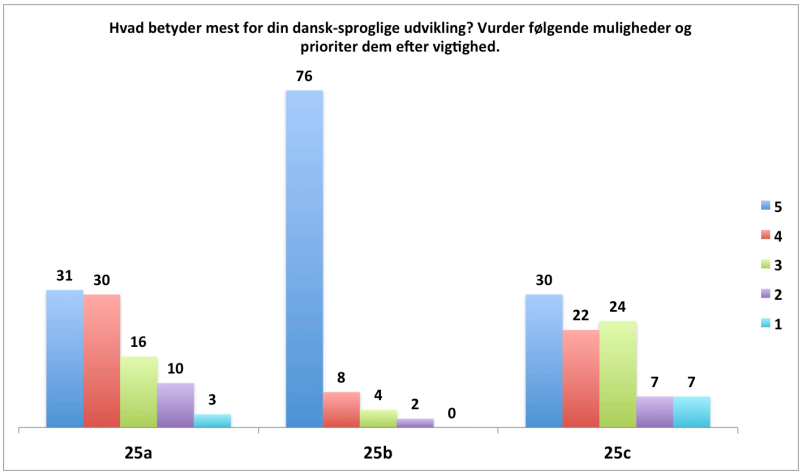

25a. *Undervisning i dansk.*
25b. *Kommunikation med danskere.*
25c. *Selvstudie.*

Figur 6.10. Hvad betyder mest for din dansk-sproglige udvikling? *(Diagrammet viser antal respondenter)*

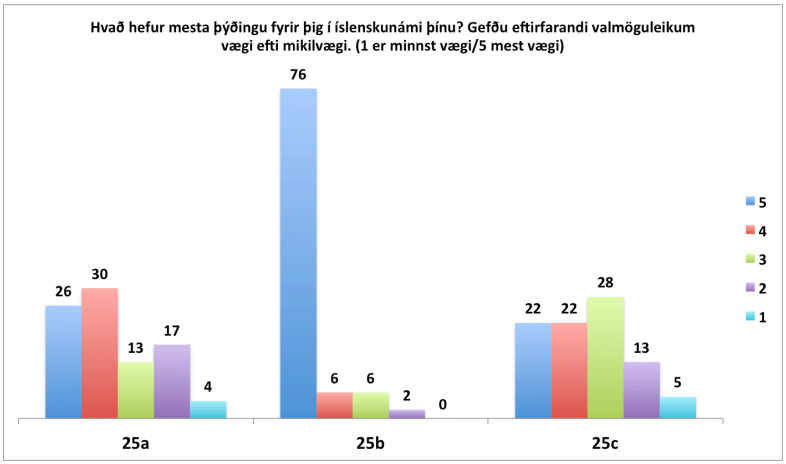

25a. *Undervisning i islandsk.*
25b. *Kommunikation med islændinge.*
25c. *Selvstudie.*

Figur 6.11. Hvad betyder mest for din islandsk-sproglige udvikling? *(Diagrammet viser antal respondenter)*

Respondenterne skulle prioritere hver sproglig aktivitet for sig og giver den en slags "karakter" for at markere, hvor vigtig den er for respondenternes sproglige udvikling. Diagrammerne viser med forskellige farver "karakterne" på en skala fra 1 til 5 og antal informanter, der har givet dem. Det er tydeligt, at kommunikationen med de lokale rangeres højt i forhold til de andre aktiviteter: 76 respondenter i Danmark og 76 respondenter i Island giver kommunikationen "top karakter", dvs. at kommunikationen med de lokale betyder meget for respondenternes sproglige udvikling. Desuden er der ingen, der giver kommunikationen den laveste prioritet 1. Til venstre kan læseren se den gennemsnitlige karakter for forskellige sproglige aktiviteter.

Danmark:	
(b.) Kommunikation med danskere	4,76
(a.) Undervisning i dansk	3,84
(c.) Selvstudie	3,68
Island:	
(b.) Kommunikation med islændinge	4,73
(a.) Undervisning i islandsk	3,63
(c.) Selvstudie	3,48

Tabel 6.2. Betydning for den sproglige udvikling i gennemsnit.

6.6. Dagligdags sprog

Nedenfor kan læseren se figur 6.12, der tydeligt viser, at næsten en halvdel af respondenterne vælger det lokale sprog i kommunikationen med danskere / islændinge. Figur 6.12 består af to diagrammer, der viser, hvilke sprog respondenterne mest bruger i dagligdagen. Hvert diagram består af to grafer (Antal 1 og Antal 2). Forskellen mellem Antal 1 og Antal 2 ligger i fordelingen mellem respondenter, der mest bruger engelsk og modersmålet i dagligdagen. Årsagen til forskellen er de respondenter, der har engelsk som modersmål, dvs. de kan indgå enten i den "røde" gruppe – modersmål eller i den "grønne" gruppe – engelsk, hvis de mest bruger deres

modersmål (engelsk). I Danmark er der 7 respondenter med engelsk som modersmål: 6 af dem bruger mest engelsk i dagligdagen, mens én af dem bruger mest dansk. I Island er der 16 respondenter, der har engelsk som modersmål: 9 af dem bruger mest engelsk i dagligdagen, mens 7 af dem bruger mest islandsk. Disse 6 respondenter i Danmark og 9 respondenter i Island er årsager til de forskellige grafer i hvert diagram. Desuden bruger Respondent 36.43S både islandsk og sit modersmål (færøsk) lige meget i sin dagligdag i Island. I Danmark var der to respondenter, der ikke ville svare på dette spørgsmål og to respondenter, der bruger *et andet sprog*. Én respondent, der stammer fra Island, bruger mest tysk, og én ukrainsk respondent bruger mest russisk i dagligdagen.

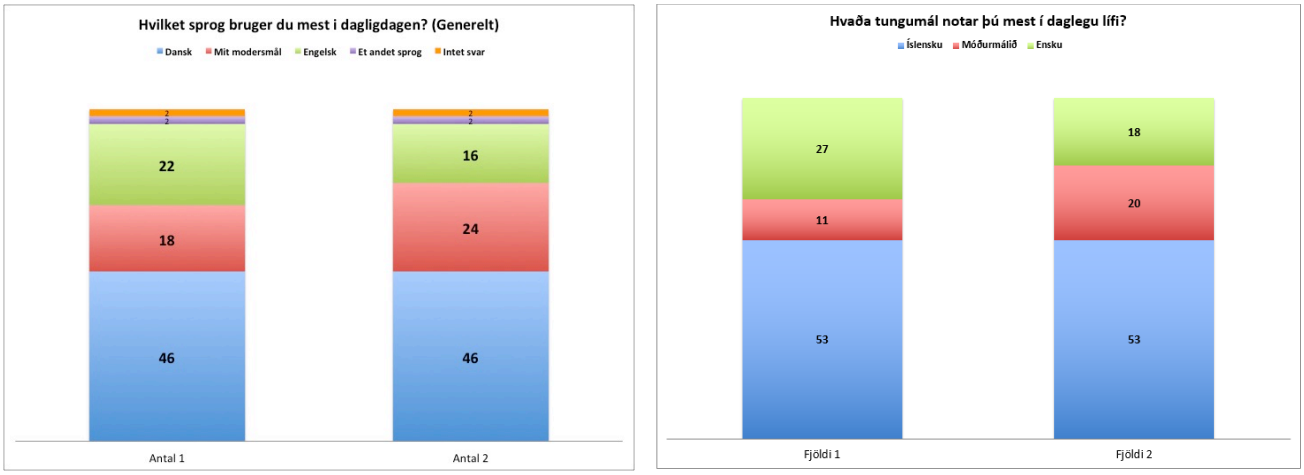

Figur 6.12. Respondenternes dagligdags sprog. Danmark til venstre / Island til højre.

(Diagrammerne viser antal respondenter)

Svarene på spørgsmål nr. 8 (Figur 6.13) fortæller mere om respondenternes dagligdag. Her blev respondenterne bedt om at markere, hvor ofte de kommunikerer med lokalbefolkningen på det lokale sprog.

8a. *Altid.*
8b. *Flere gange om dagen.*
8c. *Et par gange om dagen.*
8d. *Nogle gange om ugen.*
8e. *Meget sjældent.*

Figur 6.13. Kommunikation på det lokale sprog. Danmark til venstre / Island til højre.

(Diagrammerne viser respondenter i procent)

Man kan tydeligt se, at de fleste respondenter i begge lande oftest kommunikerer med lokalbefolkningen på det lokale sprog. Svarene (A.) *Altid* og (B.) *Flere gange om dagen* udgør 74 % i Danmark og 80 % i Island. Det er et tegn på, at de fleste respondenter respekterer det lokale sprog, og gerne vil integreres i samfundet gennem sproget, eller at de opfatter det lokale sprog som en nødvendighed.

6.7. Forskellige situationer – forskellige sprog

Ved hjælp af spørgsmålsblokken 12-13-14 ville jeg undersøge, om mine respondenter bruger forskellige sprog i forskellige situationer, eller de altid bruger det samme sprog.

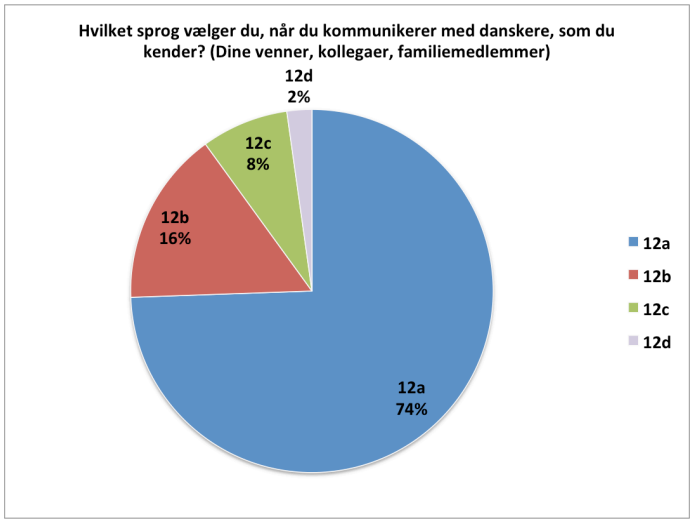

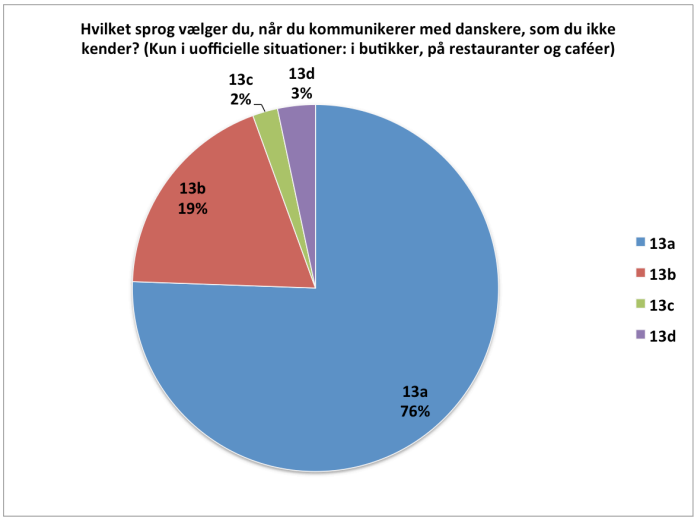

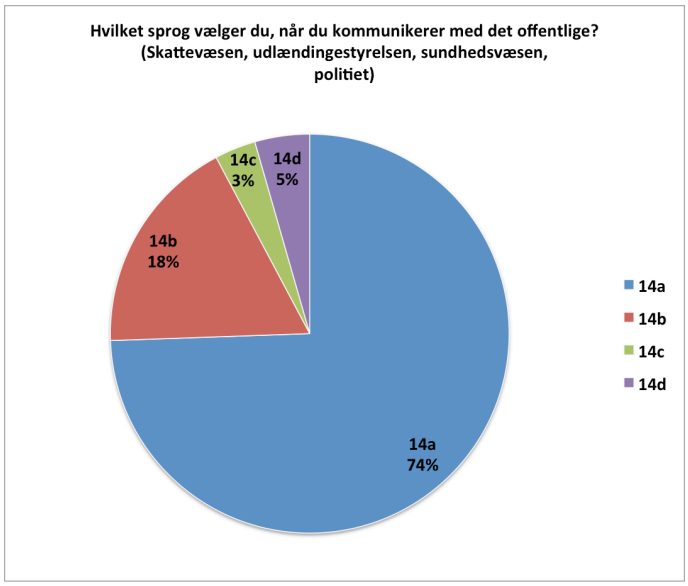

Figur 6.14.
Forskellige situationer - forskellige sprog.
Danmark

a. *Jeg vælger altid dansk.*
b. *Jeg vælger ofte dansk, men nogle gange foretrækker jeg engelsk.*
c. *Jeg vælger sjældent dansk. Jeg vælger engelsk.*
d. *Jeg vælger aldrig dansk. Jeg vælger altid engelsk*

(Diagrammerne viser respondenter i procent)

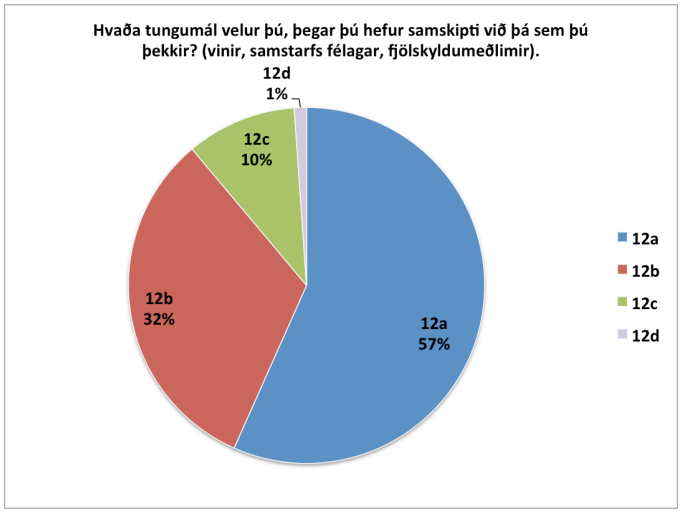

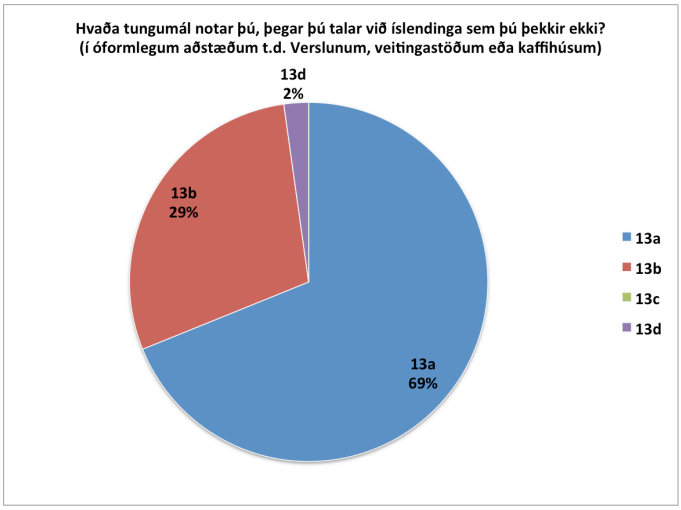

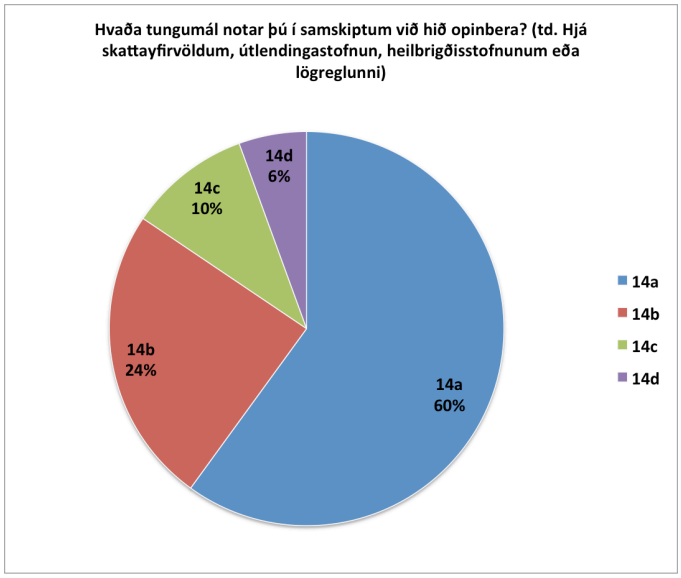

Figur 6.15.

Forskellige situationer - forskellige sprog.

Island

a. *Jeg vælger altid islandsk.*

b. *Jeg vælger ofte islandsk, men nogle gange foretrækker jeg engelsk.*

c. *Jeg vælger sjældent islandsk. Jeg vælger engelsk.*

d. *Jeg vælger aldrig islandsk. Jeg vælger altid engelsk*

(Diagrammerne viser respondenter i procent)

De "danske" diagrammer er næsten identiske: respondenterne er konsekvente i deres sprogvalg. De respondenter, der vælger dansk, gør det i alle kommunikationssituationer, lige meget om de kender deres samtalepartner eller ej; de udgør den dominerende gruppe.

I Island er situationen lidt anderledes. Der er færre respondenter, der altid vælger islandsk i alle kommunikationssituationer. Men på den anden side, hvis man kigger på resultaterne i et bredere perspektiv, så ser man, at de "islandske" resultater ikke er så forskellige fra de danske. Se tabellen nedenfor:

	De kendte	Uformelle kommunikationssituationer	Formelle kommunikationssituationer
De "danske" respondenter, der altid og ofte vælger dansk	90 %	95 %	92 %
De "danske" respondenter, der sjældent og aldrig vælger dansk	10 %	5 %	8 %
De "islandske" respondenter, der altid og ofte vælger islandsk	89 %	98 %	84 %
De "islandske" respondenter, der sjældent og aldrig vælger islandsk	11 %	2 %	16 %

Tabel 6.3. Forskellige situationer – forskellige sprog (i et bredere perspektiv).

Tabel 6.3 viser, at de "danske" og "islandske" resultater ligner hinanden meget. Den eneste forskel ligger i de formelle kommunikationssituationer, hvor de "islandske" respondenter oftere vælger engelsk, fordi deres sproglige kompetencer[31] i islandsk er lidt lavere end de "danske" respondenters kompetencer i dansk (Se detaljer overfor i underkapitlet Kompetencer i det lokale sprog).

6.8. Kommunikationsstrategier og sprogvalg

Spørgsmål nr. 10 afslører, hvordan respondenterne håndterer de svære kommunikationssituationer, hvor de mangler sproglige kompetencer. Hvilke strategier de vælger, hvis de føler, at de ikke er gode nok til det lokale sprog i en bestemt situation.

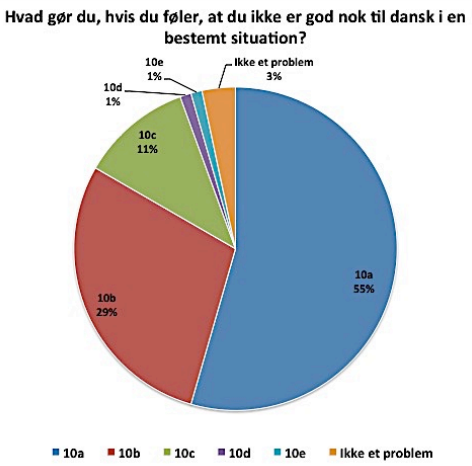

10a. *Jeg vil fortsætte samtalen på dansk / islandsk. Jeg vil prøve at være kreativ og klare mig med de danske / islandske ord, som jeg kender.*

10b. *Jeg vil erstatte de ord, som jeg mangler, med tilsvarende engelske ord.*

10c. *Jeg skifter bare til engelsk.*

10d. *Jeg skifter til et andet sprog.*

10e. *Jeg gør andet:*

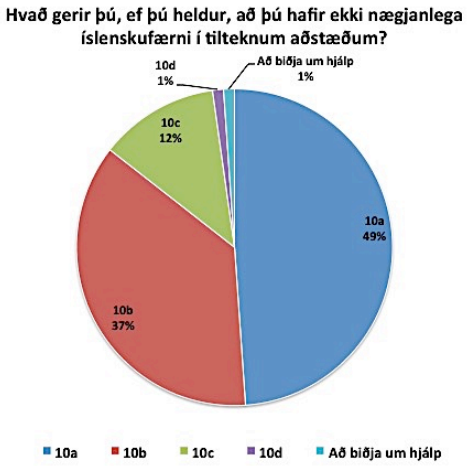

Figur 6.16. Respondenternes strategier i de svære kommunikationssituationer.
Danmark til venstre / Island til højre. *(Diagrammerne viser respondenter i procent)*

[31] Ifølge respondenternes selvevaluering.

Figur 6.16. viser, at ca. halvdelen af respondenterne i begge lande vil fortsætte en samtale på det lokale sprog, selvom de oplever nogle vanskelligheder. Denne strategi anses for at være en god måde at lære sproget på, fordi man forsøger at være kreativ på målsproget, som eventuelt vil udvikle talesproget. Desuden er det et tegn på respondenternes motivation og personlige interesse for at lære sproget.

At erstatte de ord, som man mangler med ord fra engelsk, er en god strategi for dem, der stadig vil tale det lokale sprog, men muligvis ikke har tid til at søge efter de rette ord. I stedet går man den lette vej og blander sprogene sammen. De to mest populære strategier (A. og B.) udgør det absolutte flertal i begge lande: 84 % i Danmark og 86 % i Island.

De respondenter, der skifter over til engelsk, består hovedsagelig af respondenter, der mangler kompetencer i det lokale talesprog. 7 ud af 11 "islandske" respondenter og 8 ud af 10 "danske" respondenter, der har valgt denne svarmulighed, giver sig selv en karakter under 6 i talesproget ifølge deres egen selvevaluering (Spørgsmål nr. 6, Figurer 6.2 og 6.4).

6.9. Det sproglige sammenstød (Type-1)

Før jeg begynder at analysere de data, der indeholder oplysninger om de situationer, hvor respondenterne oplever det sproglige sammenstød vil jeg opsummere resultaterne af analyserne ovenfor. Selvom mine respondenter stammer fra forskellige lande udgør de en nogenlunde homogen gruppe: de fleste af dem (omkr. 80 %) er interesserede i det lokale sprog og bruger det dagligt i forskellige situationer. Generelt er deres holdninger til sproget positive, og kommunikationen med lokalbefolkningen spiller en væsentlig rolle i deres sprogtilegnelsesproces. Statistisk set er forskellene mellem de "danske" og "islandske" respondenter ikke store, og det gør det muligt at drage paralleller mellem dem. I analysen af det sproglige sammenstød (begge typer) vil jeg bruge klassifikationen af respondenterne efter deres oprindelse og modersmål (Se detaljer i kapitlet Respondenter). Der blive sat særligt fokus på, hvor ofte og hvordan forskellige grupper respondenter oplever det sproglige sammenstød. Konklusioner, om der findes nogle forbindelser mellem respondenternes baggrund og det sproglige sammenstød, bliver draget i slutningen af kapitlet.

Spørgsmålsblokken, der handler om det sproglige sammenstød (Type-1), består af fire spørgsmål (nemlig spm. 15 -18 i spørgeskemaet). Nedenfor finder

læseren fire figurer, der viser fordelingen af respondenternes svar om det sproglige sammenstød (Type-1).

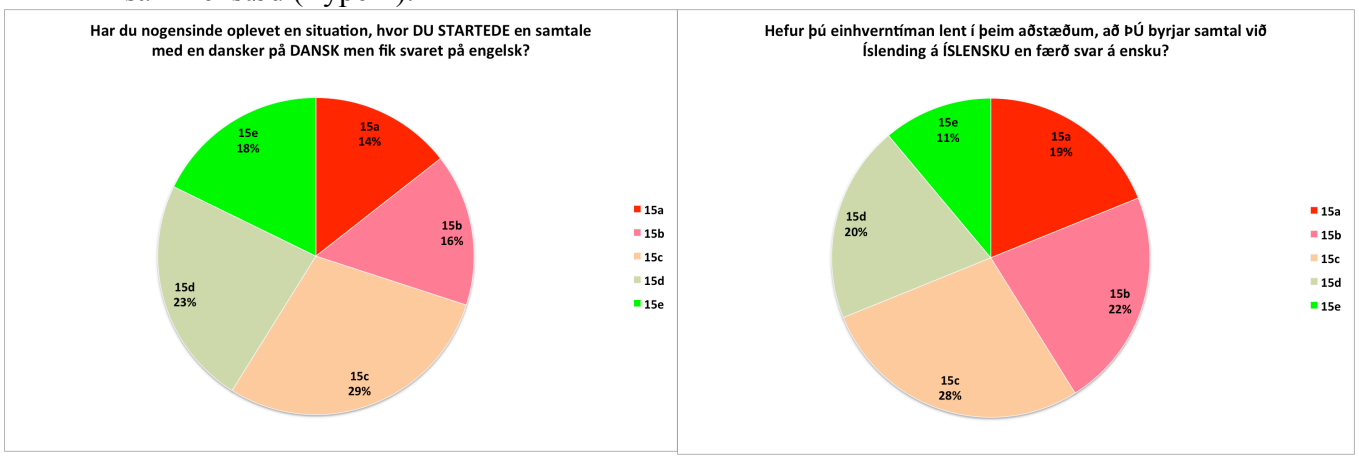

Figur 6.17. Det sproglige sammenstød (Type-1). Hyppighed. (Spm.15)

15a. *Jeg har oplevet den slags situationer MEGET OFTE.*

15b. *Jeg oplever den slags situationer OFTE.*

15c. *Jeg har oplevet den slags situationer ET PAR GANGE.*

15d. *Jeg har oplevet den slags situationer SJÆLDENT.*

15e. *Jeg har ALDRIG oplevet den slags situationer.*

Danmark til venstre / Island til højre. *(Diagrammerne viser respondenter i procent)*

Respondenterne kunne kun vælge én svarmulighed.

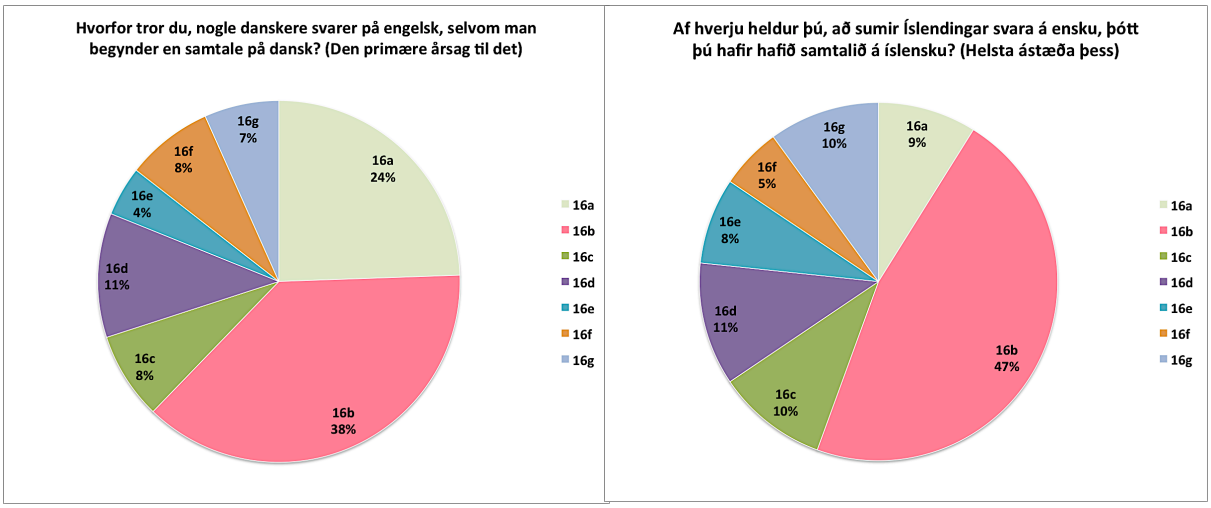

Figur 6.18. Det sproglige sammenstød. (Type-1). Årsager. (Spm.16)

16a. *De forstår ikke, hvad der bliver sagt.*

16b. *De vil være høflige. De tror, det er nemmere for udlændinge at tale engelsk.*

16c. *De gider ikke tale dansk / islandsk med udlændinge.*

16d. *De tror, dansk / islandsk er for svært for udlændinge.*

16e. *De vil øve sig i engelsk.*

16f. *Jeg har aldrig tænkt over det.*

16g. *Anden årsag (Et åbent felt).*

Danmark til venstre / Island til højre. *(Diagrammerne viser respondenter i procent)*

Respondenterne kunne kun vælge én svarmulighed.

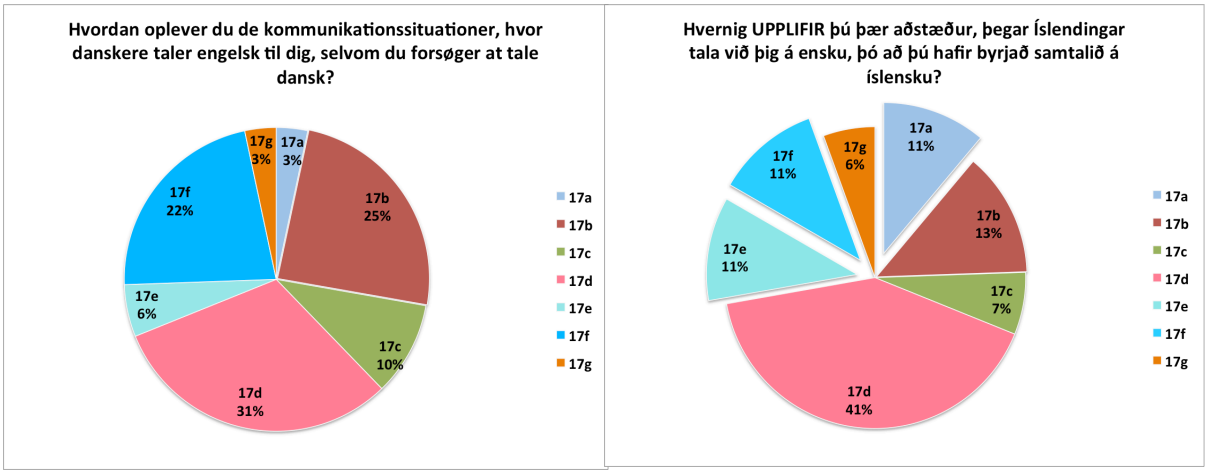

Figur 6.19. Det sproglige sammenstød (Type-1). Oplevelser. (Spm.17)

17a. *Jeg har det fint. Det er nemmere for mig at tale engelsk.*

17b. *Jeg begynder at tvivle på mig selv og på mine sproglige kompetencer.*

17c. *Jeg spørger dem, hvorfor de ikke taler dansk / islandsk.*

17d. *Jeg fortsætter bare med at tale dansk / islandsk, selvom de svarer på engelsk.*

17e. *Jeg er skuffet over, at danskere / islændinge ikke gider tale dansk / islandsk med mig.*

17f. *Ikke relevant for mig.*

17g. *Ingen svarmulighed passer. Jeg oplever den slags situationer anderledes (Et åbent felt).*

Danmark til venstre / Island til højre. *(Diagrammerne viser respondenter i procent)*

Respondenterne kunne kun vælge én svarmulighed.

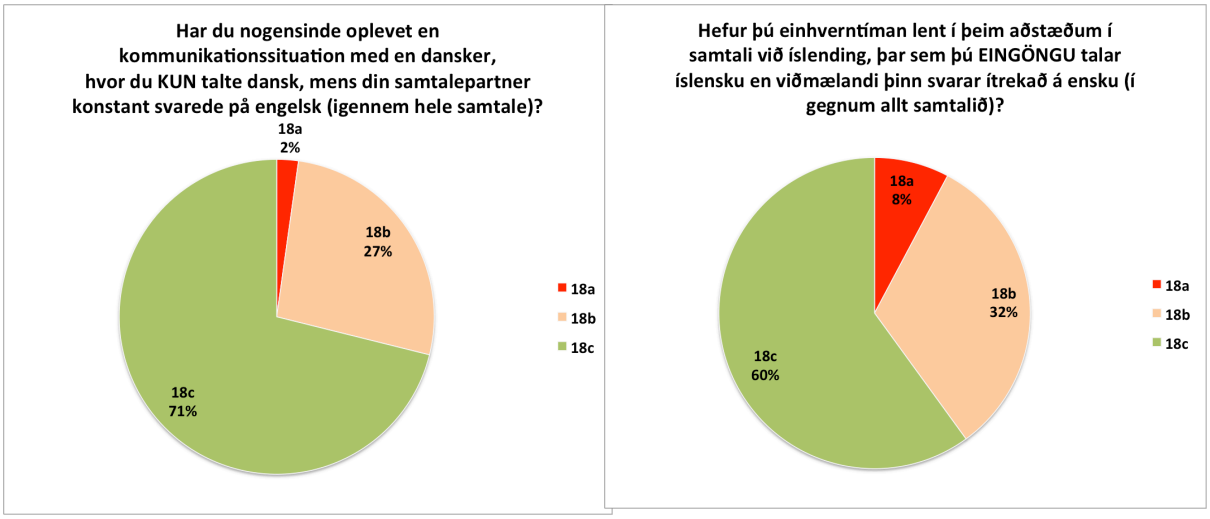

Figur 6.20. Det konstante sproglige sammenstød (Type-1). Hyppighed. (Spm.18)

18a. *Ofte.*

18b. *Et par gange.*

18c. *Aldrig.*

Danmark til venstre / Island til højre.

(Diagrammerne viser respondenter i procent)

I dette underkapitel vil jeg **kun** fokusere på de statistiske aspekter af det sproglige sammenstød (begge typer). Definition af begrebet *det sproglige sammenstød* kan læseren finde i kapitlet Definitioner af vigtige begreber. En redegørelse for det sproglige sammenstøds sprogsociologiske aspekter findes i kapitlet Sprogsociologi (underkapitlet Konvergens og divergens). Desuden foreslår jeg mulige årsager til det sproglige sammenstøds oprindelse i kapitlet Det engelske sprog i Danmark og Island.

Figur 6.17 (spm. 15) viser Type-1´s hyppighed i Danmark og Island. Det er tydeligt, at respondenterne i Island oftere oplever sammenstødet. Det samlede antal af dem, der meget ofte og ofte oplever det, er 41 % (37 respondenter) i Island og 30 % (27 respondenter) i Danmark. Det samlede antal af dem, der sjældent og aldrig oplever det, er 31 % i Island og 41 % i Danmark. Antallet af respondenterne, der har oplevet sammenstødet et par gange, er identisk: 28% i Island og 29% i Danmark.

Den slaviske gruppe i Danmark	34 %
Den germanske gruppe i Danmark	16 %
Den romanske gruppe i Danmark	38 %
Den slaviske gruppe i Island	28 %
Den germanske gruppe i Island	40 %
Den romanske gruppe i Island	59 %
Den engelske gruppe i Island	53 %

Tabel 6.4. Det sproglige sammenstød (Type-1). Hyppighed i forskellige etniske grupper.

Tabel 6.4 viser, hvor mange respondenter i hver etnisk gruppe for sig, der oplever sproglige sammenstød *meget ofte* eller *ofte*. Eftersom den engelske gruppe er meget lille i Danmark (den består kun af 5 respondenter), tages resultaterne af den engelske gruppe ikke i betragtning. Ovenfor kan man tydeligt se, at de romanske respondenter i begge lande oplever det sproglige sammenstød i dagligdagen oftere end de andre respondenter. Årsager til dette kan være forskellige, og det er svært at drage nogle konklusioner uden at høre hvad den modsatte part (islændinge og danskere) har at sige om det, men Respondent 15.18E foreslår en sandsynlig årsag til, at de romanske respondenter oftere oplever det sproglige sammenstød: det er deres udseende, der er meget forskelligt fra det islandske. "Mér finnst sérstaklega spælandi þegar Íslendingar tala við mig strax á ensku (áður en ég byrja að tala) bara af því að ég er með "útlenskt andliti" [Jeg synes, at det især er skuffende når islændinge straks taler engelsk med mig (før jeg begynder at tale) kun fordi jeg har et "udenlandsk ansigt"]" (Respondent 15.18E).

Desuden var der et åbent felt i spørgsmål nr. 15, hvor respondenterne kunne beskrive de samtalepartnere, med hvem de har oplevet Type-1. 16 respondenter i Danmark og 21 respondenter i Island har udfyldt feltet. Der er en fælles tendens, der viser, at det sproglige sammenstød sker i kommunikationen med de unge og med ekspedienter i butikker / tjenere i restauranter (Se tabellen nedenfor. Forklaringer på den overfornævnte tendens findes i kapitlerne Sprogsociologi, Holdninger til udlændinge –> Forskellige mennesker – forskellige holdninger).

	De unge mennesker	Ekspedienter / tjenere
Danmark	5 respondenter	8 respondenter
Island	11 respondenter	6 respondenter

Tabel 6.5. Det sproglige sammenstød (Type-1). Samtalepartnere.

Figur 6.18 viser fordelingen af svarene på spørgsmål nr. 16, der handler om de mulige årsager til det sproglige sammenstød set fra respondenternes synsvinkel. I dette tilfælde er resultaterne ret forskellige. Den største forskel ligger i de første to svarmuligheder (A.) og (B.). De "danske" respondenter tror næsten tre gange oftere end de "islandske" respondenter, at danskere simpelthen ikke forstår, hvad respondenterne siger, og derfor svarer de på engelsk. Jeg foreslår, at en mulig forklaring på denne forskel kan være den danske fonetik, der er vanskeligere end den islandske for udlændinge. Respondenterne tvivler eventuelt på deres fonetiske kompetencer, og af denne grund tror de, at det er årsagen til det sproglige sammenstød (Type-1). I Danmark består den største gruppe respondenter, der tror, at de ikke bliver forstået, af islændinge (7 ud af 16 islændinge har valgt svarmuligheden (A.), som den primære årsag). Imidlertid svarede de fleste respondenter i begge lande (38 % i Danmark og 47 % i Island), at de tror, at de lokale foretrækker engelsk, fordi de vil være høflige, de tror, at det er nemmere for udlændinge at tale engelsk (Se også Sprogsociologi –> Konvergens og divergens).

Feltet (G.) i spm. 16 var åbent for respondenternes egne tanker og kommentarer om det sproglige sammenstød (Type-1). Eftersom der er få respondenter, der har udfyldt feltet, er feltets resultater statistisk insignifikante. Imidlertid anser jeg respondenternes kommentarer for at være relevante, og derfor vil jeg præsentere de mest interessante af dem. 7 % af respondenterne i Danmark og 10 % af respondenter i Island kom med forslag til årsager til det sproglige sammenstød. 6 "danske" respondenterne udtrykte, at de var forvirrede, fordi svaret efter deres mening

er en kombination af flere svarmuligheder (Respondenterne måtte kun vælge én svarmulighed). De kunne ikke vælge, hvilken årsag der var den primære og derfor markerede de ved det åbne felt og skrev, at de ville ønske, at de måtte vælge flere. Respondent 68.77B fortæller om sine bekymringer over tendenser i det sproglige sammenstød: han siger, at danskere gør det, fordi de vil distancere sig fra udlændinge. Én af de "danske" respondenter ved ikke, hvorfor det sker, men "find it really annoying" (Respondent 75.86Z). I Island var der 2 respondenter, der svarede, at årsagen var en kombination af flere svarmuligheder; 3 respondenter pegede på islændinges utålmodighed. Respondent 62.73K mener, at islændinge simpelthen ikke ved, hvordan de kan forklare noget, som udlændinge ikke forstår, ved hjælp af andre islandske ord uden at inddrage engelske eksempler. Respondent 35.42C skriver, at islændinge på denne måde "forsvarer" sit sprog og at de generelt ikke vil, at udlændinge lærer islandsk. Respondent 67.79J tror, at islændinge blot glemmer at skifte til islandsk, fordi de ofte møder udlændinge, der kun taler engelsk. Åbenbart er det svært at finde den rigtige årsag til det sproglige sammenstød ved kun at analysere udlændingenes svar. Det kunne have været meget brugbart at foretage en undersøgelse blandt danskere / islændinge, der kunne fortælle om deres primære årsager til, at de sommetider foretrækker engelsk i kommunikationen med udlændinge.

Spørgsmål nr. 17 (Se figur 6.19 ovenfor og tabel 6.6 nedenfor) handler om respondenternes oplevelser af det sproglige sammenstød. Selvom resultaterne i det hele taget er ret forskellige i Danmark og Island, er det mest populære svar på dette spørgsmål: (D.) *Jeg fortsætter bare med at tale dansk / islandsk, selvom de svarer på engelsk.* Denne tendens, at tale det lokale sprog lige meget hvad, kan eventuelt være et tegn på respondenternes vilje til at integreres i samfundet og tale sproget, uanset at de bliver mødt med et engelsk svar. I Island er der næsten lige mange informanter, der har valgt mulighederne (A.), (B.) og (E.). Den mindst populære svarmulighed i Island er (C.) *Jeg spørger dem, hvorfor de ikke taler islandsk* (Se tabel 6.6 nedenfor)

I Danmark er der to tendenser, der peger på, at respondenterne oplever Type-1 negativt: 1. Svarmuligheden (B.) *Jeg begynder at tvivle på mig selv og på mine sproglige kompetencer* (24,44 % af alle "danske" respondenter. Se tabel 6.6 nedenfor) viser, at respondenterne bliver grebet af forvirring og bliver usikre på deres sproglige kompetencer; 2. At der er ekstremt få respondenter, der har det fint, når de oplever

sammenstødet (3,33 % af alle "danske" respondenter. Se tabel 6.6 nedenfor). Nedenfor kan læseren se, hvordan forskellige etniske grupper oplever det sproglige sammenstød (Type-1).

	17a	17b	17c	17d	17e	17f	17g (åbent)
	Jeg har det fint. Det er nemmere for mig at tale engelsk	Jeg begynder at tvivle på mig selv og på mine sproglige kompetencer	Jeg spørger dem, hvorfor de ikke taler dansk / islandsk	Jeg fortsætter bare med at tale dansk / islandsk, selvom de svarer på engelsk	Jeg er skuffet over, at danskere ikke gider tale dansk / islandsk med mig.	Ikke relevant for mig	Ingen svarmulighed passer. Jeg oplever den slags situationer anderledes.
Den slaviske gruppe i Danmark	3,13	21,88	9,38	40,63	6,25	12,50	6,25
Den germanske gruppe i Danmark	0,00	16,00	4,00	32,00	4,00	44,00	0,00
Den romanske gruppe i Danmark	4,76	28,57	9,52	23,81	4,76	23,81	4,76
Den slaviske gruppe i Island	5,56	11,11	11,11	55,56	11,11	5,56	0,00
Den germanske gruppe i Island	3,33	23,33	3,33	36,67	6,67	16,67	10,00
Den romanske gruppe i Island	5,88	11,76	17,65	35,29	23,53	5,88	5,88
Den engelske gruppe i Island	29,41	5,88	5,88	29,41	17,65	5,88	5,88
Alle respondenter i Danmark:	**3,33**	**24,44**	**10,00**	**31,11**	**5,56**	**22,22**	**3,33**
Alle respondenter i Island	**11,11**	**13,33**	**6,67**	**41,11**	**11,11**	**11,11**	**5,56**

Tabel 6.6. Det sproglige sammenstød (Type-1). Oplevelser. *(Opgivet i % af antal respondenter, der indgår i en bestemt etnisk gruppe).*

Ovenfor kan man se, at svarmuligheden (C.) ikke er den mest populære i alle etniske gruppe. I den germanske gruppe svarer 44 % respondenterne, at det ikke er relevant for dem, fordi de næsten aldrig oplever det (Se tabel 6.4). De "dansk-" romanske respondenter tvivler oftere end de andre på deres sproglige kompetencer.

Den "islandsk-" engelske gruppe har det betydelig oftere end alle andre fint, når de oplever det sproglige sammenstød (Type-1): jeg mener, at en sandsynlig forklaring er, at de engelsktalende respondenter har positive holdninger til deres modersmål.

Spørgsmål nr. 18 er det mest provokerende spørgsmål om det sproglige sammenstød, fordi der tale om en situation, hvor danskere / islændinge igennem hele samtalen kun taler engelsk og ignorerer samtalepartnerens forsøg på at tale det lokale sprog. Dette spørgsmål stilles kun om Type-1 (Se kapitlet Spørgeskemaundersøgelsen –> Spørgsmål). Figur 6.20 illustrerer fordelingen af respondenternes svar på spørgsmålet. Selvom de fleste respondenter *aldrig* har oplevet den slags situation (71% i Danmark og 60 % i Island), er det et alarmende tegn at cirka tredjedel af respondenterne har oplevet det. Jeg fik en idé om at stille dette spørgsmål, da jeg på forberedelsesstadiet foretog en række pilotinterviews og hørte, at to informanter havde besluttet at holde op med at lære det lokale sprog på grund af *det konstante sproglige sammenstød*.

6.10. Det sproglige sammenstød (Type-2)

Det sproglige sammenstød (Type-2) er ikke så almindeligt, som Type-1. I Danmark og Island er der færre respondenter, der oplever det i dagligdagen. Derudover oplever respondenterne Type-2 helt anderledes. (Se model af det sproglige sammenstød (Type-2) i kapiltet Sprogsociologi –> Konvergens og divergens). Nedenfor illustrerer figurer 6.21, 6.22 og 6.23 fordelingen af respondenternes svar om det sproglige sammenstød (Type-2).

Figur 6.21 viser, at de fleste respondenter aldrig har oplevet den slags situationer (eller sjældent har oplevet dem): 76 % i Danmark og 62 % i Island. Dette kan forklares ved danskeres og islændinges gode kompetencer i det engelske sprog, deres generelle høflighed over for de engelsktalende udlændinge, og det engelske sprogs høje status (Se kapitlet Det engelske sprog i Danmark og Island). Spørgsmålet indeholdt et åbent felt, som respondenterne kunne udfylde og fortælle om, hvilke samtalepartnere, der svarede dem på det lokale sprog. Selvom der ikke var mange respondenter, der udfyldte feltet, kan man se en klar tendens i deres svar, nemlig at respondenterne oftest oplever Type-2 i kommunikation med den ældre generation: 5 af 7 respondenter i Danmark og 7 af 17 i Island angav dette svar.

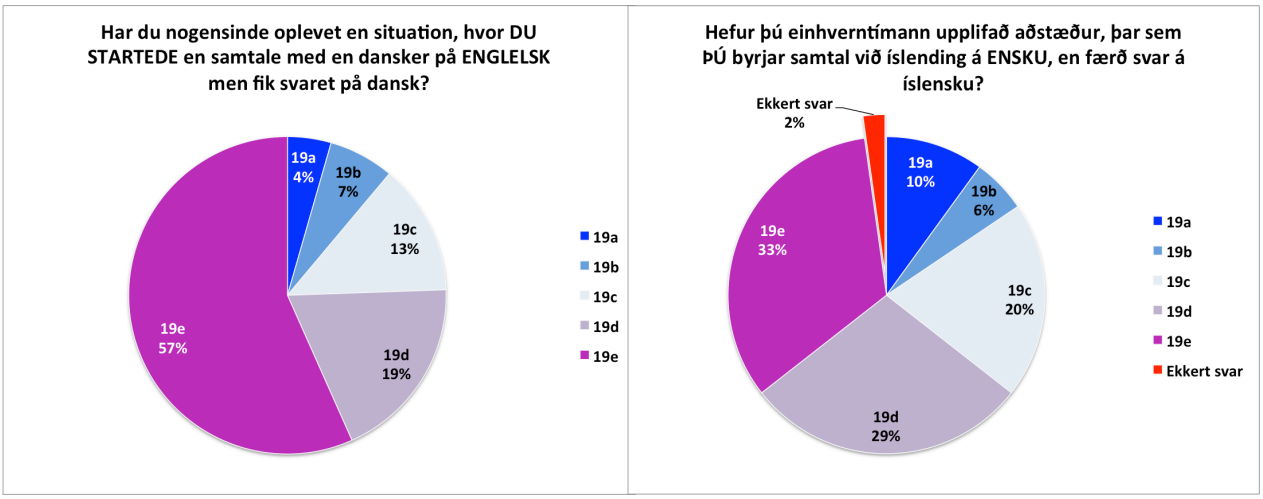

Figur 6.21. Det sproglige sammenstød (Type-2). Hyppighed. (Spm.19)

19a. *Jeg har oplevet den slags situationer MEGET OFTE.*

19b. *Jeg oplever den slags situationer OFTE.*

19c. *Jeg har oplevet den slags situationer ET PAR GANGE.*

19d. *Jeg har oplevet den slags situationer SJÆLDENT.*

19e. *Jeg har ALDRIG oplevet den slags situationer.*

Danmark til venstre / Island til højre. *(Diagrammerne viser respondenter i procent)*

Respondenterne kunne kun vælge én svarmulighed.

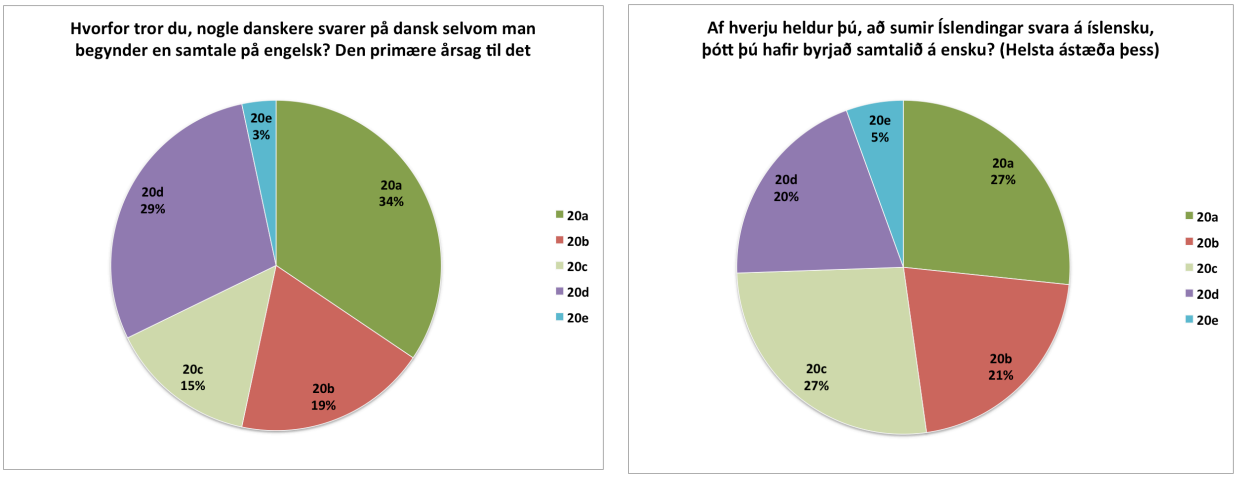

Figur 6.22. Det sproglige sammenstød. (Type-2). Årsager. (Spm.20)

20a. *De kan ikke engelsk, og derfor svarer de på dansk / islandsk.*

20b. *De vil helst tale sit eget sprog. De gider ikke tale engelsk.*

20c. *De vil få udlændinge til at lære dansk / islandsk.*

20d. *Jeg har aldrig tænkt over det.*

20e. *Anden årsag (Et åbent felt).*

Danmark til venstre / Island til højre. *(Diagrammerne viser respondenter i procent)*

Respondenterne kunne kun vælge én svarmulighed.

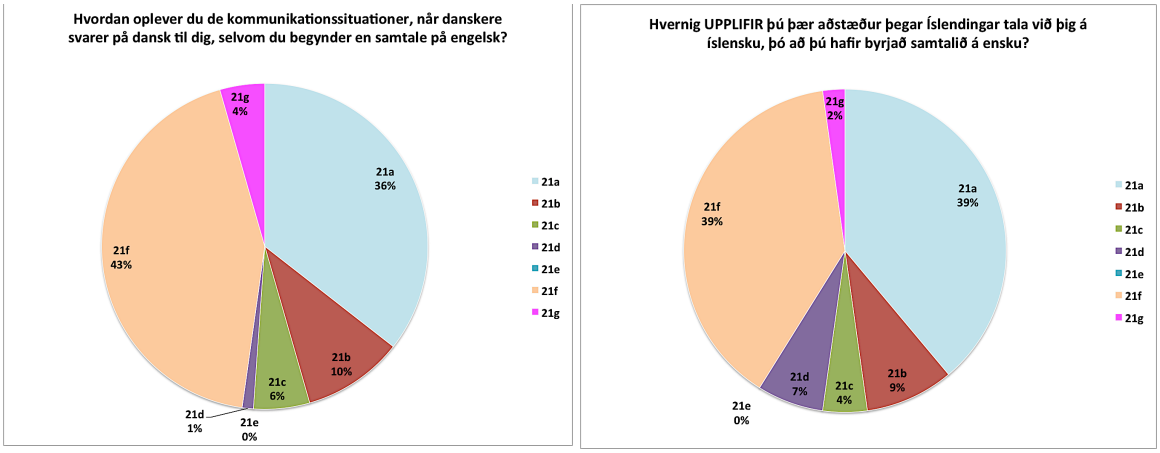

Figur 6.23. Det sproglige sammenstød (Type-2). Oplevelser. (Spm.21)

21a. *Jeg har det fint. Jeg kan også tale dansk / islandsk.*

21b. *Selvom jeg er lidt forvirret og usikker på mine sproglige kompetencer i dansk / islandsk, forsøger jeg at tale dansk / islandsk.*

21c. *Jeg forklarer, at jeg ikke forstår dem og beder dem om at tale engelsk.*

21d. *Jeg fortsætter bare at tale engelsk uden at reagere på, at de taler dansk / islandsk.*

21e. *Jeg siger undskyld og stopper samtalen.*

21f. *Ikke relevant for mig.*

21g. *Ingen svarmulighed passer. Jeg oplever den slags situationer anderledes. (Et åbent felt).*

Danmark til venstre / Island til højre. *(Diagrammerne viser respondenter i procent)*

Respondenterne kunne kun vælge én svarmulighed.

Ifølge mine respondenter er årsagerne til det sproglige sammenstød (Type-2) ret forskellige (Se Figur 6.22). I Island er der næsten en jævn fordeling af svarene på spørgsmål nr. 20, mens svaret (A.) *De kan ikke engelsk* er dominerende i Danmark (34 %). Hvis man opsummerer de fakta, at respondenterne oftest oplever Type-2 i kommunikation med de ældre, og at de mest populære årsager til det er (A.) og (B.) (i begge lande), så kan man antage, at Type-2 i mange tilfælde sker på grund af vedkommende danskeres / islændinges mangel på kompetencer i det engelske sprog. Nogle få respondenter har udfyldt det åbne felt, hvor de kunne foreslå deres egne årsager til Type-2. 4 af dem skrev blot, at de aldrig begynder at tale engelsk med de lokale, og derfor kan de ikke tale om nogle årsager til sammenstødet. Andre skrev, at der kunne være flere årsager til den slags situationer, og at de ville ønske, at de måtte vælge flere end én svarmulighed. Respondent 32.35L mener, at årsagen til Type-2 er Dansk Folkeparti.

Respondenternes svar på spørgsmål nr. 21 (Figur 6.23) fortæller om deres oplevelser af det sproglige sammenstød (Type-2). Det danske og det islandske diagram ligner hinanden meget, da de fleste respondenter svarer, at det ikke er relevant for dem (F.), fordi de simpelthen ikke har oplevet Type-2 (Det ses af, at 76 % af respondenterne i Danmark og 62 % af respondenterne i Island aldrig eller sjældent har oplevet Type-2). Den næst populære svarmulighed er (A.) *Jeg har det fint. Jeg kan også tale dansk*. Svarmulighederne (A.) og (F.) udgør det absolutte flertal: 79 % i Danmark og 78 % i Island. Jeg anser en tabel over fordelingen af svar i forskellige etniske gruppe for at være unødvendig, fordi resultaterne næsten er identiske i hver etnisk gruppe for sig. Der findes dog et særpræg, som jeg vil understrege: ingen af mine respondenter har valgt svarmuligheden (E.) *Jeg siger undskyld og stopper samtalen*, som er et tegn på, at respondenterne gerne vil prøve at anvende det lokale sprog uanset deres usikkerhed og mangel på sproglige kompetencer. De kommentarer, som respondenterne kunne skrive i det åbne felt (G.), er i det væsentligste positive eller neutrale over for Type-2, selvom der ikke er mange kommentarer. Respondenterne oplever sammenstødet som en hjælp fra den lokale befolkning og som en slags invitation til det lokale samfund (Se detaljer i kapiltet Sprogsociologi –> Konvergens og divergens). Fx "Ég er þakklát að þeir treysta íslenskugetunni minni og eru að reyna að hjálpa mér að læra meira íslensku. [Jeg er taknemmelig for, at de stoler på mine kompetencer i islandsk og forsøger at hjælpe mig med at lære mere islandsk]" (Respondent 59.69M).

6.11. Bortfald

I alle specialets kapitler taler jeg om 180 respondenter, hvis svar, kommentarer og øvrige data jeg bruger i min undersøgelse. I virkeligheden var der flere, der faktisk deltog i undersøgelsen, men de faldt bort, fordi de ikke opfyldte alle kriterier. Der var 27 respondenter, der faldt bort (13 i Island og 14 i Danmark) på grund af forskellige årsager, der er repræsenterede i tabellen nedenfor.

	Danmark	Island
De respondenter, der ikke har modtaget formel undervisning i det lokale sprog	7	11
De respondenter, der har boet i Danmark / Island i en periode på mindre end ét år	1	1
De respondenter, der flyttede til Danmark / Island, da de var børn	5	1
Andre særlige årsager	1	0
Total:	14	13

Tabel 6.7. Bortfald. *(Tabellen viser antal respondenter)*

De fleste respondenter, der faldt bort, har aldrig modtaget formel undervisning i det lokale sprog. De fleste af dem skrev i svaret på spørgsmål nr. 23, at sproget var selvlært eller, at de havde lært det på arbejde, hjemme, og online.

Selvom respondenterne 5C og 9S modtager undervisning i det lokale sprog, falder de ud af undersøgelsen, fordi de har boet i modtagerlandet i henholdsvis 2 og 3 måneder.

Den tredje gruppe respondenter, der faldt bort, består af dem, der var flyttet til modtagerlandet med deres forældre, da de var børn. De har boet den største del af deres liv i Danmark / Island, og er flydende i det lokale sprog. Derfor betragtes de som en del af det lokale sprogsamfund, og må ikke sammenlignes med de voksne udlændinge.

Respondent 11A faldt ud af undersøgelsen i Danmark, fordi nogle af hans svar var irrelevante og hele skemaet så ud, som om det var udfyldt helt vilkårligt. Desuden er mange af hans svar modstridende, og et par centrale spørgsmål er der ikke svaret på. Efter at have analyseret dette spørgeskema, besluttede jeg at udelukke det fra undersøgelsen, da respondentens svar var utroværdige.

Bortfald er et normalt fænomen, der kan ske i alle undersøgelser. I mit tilfælde udgør bortfaldet 13 % af bruttoantallet af respondenter. Da udvalget ikke var repræsentativ, var der ingen fare for, at bortfaldet kunne have påvirket resultaterne af undersøgelsen.

6.12. Opsummering

I dette kapitel har jeg præsenteret resultaterne af min undersøgelse. Der er udelukkende blevet sat fokus på statistikken, fordi de mulige årsager og andre sprogsociologiske aspekter bliver diskuteret i specialets andre kapitler.

Fordelingen af svarene på spørgeskemaets spørgsmål er illustreret ved hjælp af diagrammer og tabeller. De mest interessante kommentarer er citeret og sat i sammenhæng. Hvis læseren ønsker det, kan hun / han i Bilag 3 og 4 finde en liste over alle respondenternes kommentarer, som de skrev i spørgsmål nr. 33. Selve spørgeskemaet findes i Bilag 1 og 2 i to versioner: den danske og den islandske.

Analysen af resultaterne viser, at det sproglige sammenstød (Type-1) er et mere aktuelt fænomen end Type-2, fordi Type-1 opleves af flere respondenter, og det skaber kommunikationsproblemer; mens Type-2, når det finder sted, ofte betragtes af respondenterne som et positivt eller neutralt fænomen. Disse konklusioner diskuteres også ved hjælp af de to modeller, der forklarer det sproglige sammenstøds karakter (Se kapitlet Sprogsociologi).

Der findes overraskende mange ligheder i svarene fra Danmark og Island. Selvom det islandske sprog ofte betragtes som et svært sprog – sværere end dansk, oplever de "danske" respondenter sprogtilegnelsesprocessen på en lignende måde, som de "islandske" respondenter. Da jeg begyndte min undersøgelse, forventede jeg større forskelle på resultaterne især i sammenstødenes blokke, fordi en række pilotinterviews og mine egne erfaringer viste, at det sproglige sammenstød ikke var så aktuelt i Danmark. Overraskende nok viste spørgeskemaundersøgelse et andet billede: at respondenterne i Danmark oplever de sproglige sammenstød næsten ligeså ofte som respondenterne i Island. Desuden ligner deres oplevelser og tanker overfor fænomenet hinanden meget. Selvom resultaterne er så homogene, tør jeg ikke generalisere dem og sige, at *alle* udlændinge oplever sammenstødene på den samme måde, som mine respondenter gør, da udvalget ikke er stort nok til sådanne generaliseringer.

Specialets næste kapitler går i dybden med problemer og emner, som jeg har præsenteret her. Diskussionen begynder med et overblik over det danske og det islandske sprogs status og fortsætter med en analyse af danskeres og islændinges holdninger til det engelske sprog og udlændinge, der flytter til disse to lande.

7. DET DANSKE / ISLANDSKE SPROGS STATUS

Dansk og islandsk er nordiske sprog, som har officiel status i henholdsvis Danmark og Island. Disse to sprog bruges aktivt i hverdagskommunikationen af den største del af befolkningen. Der undervises i dansk i Danmark og islandsk i Island i alle folkeskoler og gymnasier; på de fleste universiteter foregår undervisningen på henholdsvis dansk / islandsk (især på bachelor-niveau). Alle disse eksempler viser, at disse to sprog spiller en fremtrædende rolle i de to samfund. Desuden har både dansk og islandsk en stor betydning for udlændinge, som gerne vil integreres i samfundet. Sprogenes position sikres med forskellige regler og love, som jeg vil introducere i dette kapitel.

I begge lande findes der vigtige institutioner, der beskæftiger sig med forskellige opgaver inden for sprogpolitikken: Dansk Sprognævn og Íslensk málnefnd (Islandsk Sprognævn). Sprognævnenes vigtige opgaver er: at sikre, at det danske / islandske sprog bliver brugt inden for alle områder af samfundet; at følge med udviklingen og nye tendenser i sproget; at indsamle og godkende nye ord; at tilse, at sproget også bliver brugt som et videnskabeligt sprog; at støtte undervisningen i det lokale sprog for alle interesserede; at give vejledning i spørgsmål vedrørende det danske / islandske sprog; at støtte udgivelse af nye ordbøger (i papirform og elektroniske); osv. (Dansk Sprognævns og Íslensk málnefnds hjemmesider). Alle disse opgaver er vigtige både for de indfødte danskere / islændinge og for tilflyttere.

I Danmark findes der ikke nogen overordnet sproglov; det danske sprog nævnes heller ikke i grundloven, men der findes et sæt regler, bekendtgørelser og love, hvor sprogets position sikres på forskellige niveauer (Dansk Sprognævn 2012, 22). Lov om folkeskolen (LBK[32] nr. 665 af 20.juni.2014) fastsætter bl.a. at dansk skal undervises på alle klassetrin, at tosprogede børn har ret til undervisning i dansk som andetsprog, og at brugen af andre undervisningssprog end dansk kræver en særlig tilladelse (Dansk Sprognævn 2012, 7). Lov om den almene voksenuddannelse (LBK nr. 1073 af 04. sept. 2013) indeholder punkter vedrørende undervisning i dansk for udlændinge. Der bliver lagt vægt på sprogundervisningen, fordi gode kundskaber i det lokale sprog styrker udlændinges muligheder for udvikling, og fremmer

[32] Lovbekendtgørelse

integrationsprocessen: ifølge loven skal alle interesserede have adgang til undervisning i dansk som andetsprog på forskelige niveauer (fra basis til avanceret). Integrationsloven (LBK nr. 1094 af 07. okt. 2014) påpeger, at danskuddannelse er et vigtigt element i integrationsprocessen; der står blandt andet at manglende kundskaber i det danske sprog hindrer integrationsprocessen, og danske kommuner beskæftiger sig med at oplyse udlændinge om de fordele, som man kan opnå, hvis man taler det lokale sprog. Det nævnes også, at kommunen har en tilsynspligt, og at der er konsekvenser:

> "Tilegner en udlænding sig ikke det danske sprog systematisk og målrettet inden for den fastlagte tidsramme, jf. § 4, stk. 2, i lov om danskuddannelse til voksne udlændinge m.fl., skal kommunalbestyrelsen give udlændingen meddelelse om de mulige konsekvenser af udlændingens manglende dansktilegnelse"(LBK nr. 1094 af 07. okt. 2014).

Desuden findes der forskellige love om: Dansk Sprognævn, dansk retskrivning, navne, stednavne osv., hvor det danske sprog har en dominerende position.

Selvom der kun er omkring 350 000 mennesker, der taler islandsk, er det islandske sprogs position stærk, da den islandske sprogpolitik er kendt for sine puristiske retningslinjer. Island har en lov, der fastsætter, at islandsk er Islands officielle sprog "Íslenska er þjóðtunga Íslendinga og opinbert mál á Íslandi" (Lov nr. 61 af 7. juni 2011). Derudover findes der andre love og regler, som støtter det islandske sprogs position: alle tv-programmer bør oversættes til islandsk eller have islandske undertekster; regler for navngivning er vældig komplicerede: hvis man fx vil give sit barn et udenlandsk navn, skal man begrunde sit valg og søge en godkendelse fra Islandsk Sprognævn.

I forhold til undervisningen er de islandske love ikke så forskellige fra de danske: dvs. at der undervises i islandsk i alle folkeskoler på alle klassetrin, og islandsk er det dominerende undervisningssprog på gymnasie- og universitetsniveau. Mens de fleste islandske uddannelseslove og regler gældende for børne- og ungdomsundervisningen ligner de danske, er der forskelle på voksenuddannelsesområdet.

De islandske kommuner lægger ikke ligeså stor vægt på sprogundervisningen i islandsk for voksne udlændinge, som de danske kommuner gør på sprogundervisningen i dansk. Dog har en lille gruppe udlændinge i Island adgang til

gratis islandskundervisning, som hovedsagelig finansieres af fagforeninger og Vinnumálastofnun (Styrelsen for arbejdsmarked og rekruttering). Der regnes generelt med, at udlændinge tilegner sig sproget på deres arbejdspladser igennem kommunikation med deres kollegaer. Sprogtilegnelsesprocessen foregår vanskeligere i Island end de andre nordiske lande af forskellige grunde: underprioritering af sprogkurser, mangel på kvalificerede lærere, anvendelse af det engelske sprog osv. (Arnbjörnsdóttir 2011). (Se detaljer i kapitlet Integration).

I dette kapitel har jeg givet et kort overblik over det islandske og det danske sprogs status, jeg har introduceret nogle sproglove, der eksisterer i disse lande og har fortalt, hvilken betydning de har for sprogenes position. I det næste kapitel vil jeg kigge på det engelske sprogs status i Danmark og Island. Fokus bliver sat på danskeres og islændinges holdninger til engelsk, og på fordele og ulemper ved den øgende anvendelse af engelsk.

8. DET ENGELSKE SPROG I DANMARK OG ISLAND

I både Danmark og Island har det engelske sprog en høj status: det bruges ofte som et internationalt sprog i forskellige situationer: fra en lille chat på nettet til de store afsluttende opgaver på universitetsniveau. Der er næsten umuligt at undgå at bruge engelsk, hvis man bor i Danmark eller Island (især hvis man er udlænding).

Mit overordnede undersøgelsesspørgsmål drejer sig om det sproglige sammenstød – et fænomen, der sker i kommunikationssituationer i hverdagen mellem udlændinge og den lokale befolkning. Det sproglige sammenstød handler hovedsageligt om en anvendelse af det engelske sprog, hvor det nogle gange hindrer kommunikationen på det lokale sprog. Derfor anser jeg det for at være vigtigt at undersøge det engelske sprogs status i Danmark og Island, og hvilke holdninger islændinge og danskere har til engelsk. Kapitlet vil bl.a. kaste lys på de mulige årsager til, at de lokale ofte anvender engelsk i kommunikationen med udlændinge. Gennemgangen begynder med diskussionen af det engelske sprogs status i disse lande.

8.1. Det engelske sprogs status

I globaliseringens tidsalder er engelsk et vigtigt kommunikationsredskab. I de fleste af verdens lande undervises der i engelsk på forskellige niveauer. De nordiske lande har en stærk tradition for engelskundervisning. I alle islandske og danske folkeskoler er engelsk et obligatorisk fag og det første fremmedsprog for alle børn.

Før 1999 var situationen anderledes i Island: det danske sprog havde førsteprioritet, mens det engelske sprog havde andenprioritet. Forandringer i skolesystemet skete bl.a. på grund af den øgende interesse for engelsk. Dansk blev ofte betragtet, som "koloniherrens" sprog, og holdningerne til det var negative (især blandt de unge islændinge). På den anden side ansås engelsk for at være fremtidens sprog, som kunne bruges overalt i verden, og som gav islændinge adgang til forskellige dele af den internationale kulturelle arv (litteratur, film osv.).

> "I 1999 blev der udstedt en ny læseplan i dansk, som bl.a. medførte en omprioritering af dansk og engelsk, således at engelsk nu blev første fremmedsprog i stedet for dansk" (Hauksdóttir 2001, 196).

Holdningerne til engelsk har altid været ambivalente i Island og Danmark. På den ene side så danskere og islændinge de indlysende fordele ved engelsk: at man

havde adgang til de engelsksprogede medier, at man kunne fortælle hele verden om sine tanker og idéer, at man kunne drive forretninger på tværs af grænserne osv. Men på den anden side forstod de også ulemperne ved det engelske sprogs store indflydelse: at man kunne tabe sit eget sprog og identitet. Selvom puristiske tanker altid har været populære i både Danmark og Island, er det alene Island, der officielt fører en puristisk sprogpolitik.

De officielle holdninger til nye låneord er negative i Island i forhold til Danmark. Der har altid været forsøg på at erstatte de engelske låneord med de tilsvarende islandske ord og at indføre dem i hverdagskommunikation. Nogle af disse forsøg er lykkedes (fx tölva – computer, sími – telefon, þyrla – helikopter), mens andre blev en fiasko (fx húðmjólk – bodylotion, flatbaka – pizza). Især i computerindustrien var det svært at få islændinge til at bruge de islandske betegnelser, som blev præsenteret alt for sent (Óladóttir 2009).

Hanna Óladóttirs kvalitative undersøgelse *Shake, sjek eller mjólkurhristingur? Islandske holdninger til engelsk språkpåvirkning* (2009) handler netop om islændinges holdninger til engelsk. Desuden indgår bogen i serien *Moderne importord i språka i Norden*. Bogen er en revideret version af Óladóttirs afsluttende kandidatopgave ved Humanistisk fakultet ved Islands Universitet. Hendes undersøgelse er baseret på 24 interviews med islændinge. I løbet af interviewene fortæller informanterne om deres holdninger til engelsk, nye ord, låneord og om, hvordan informanterne reagerer på en fremmed sprogpåvirkning. Hos Óladóttir har jeg fundet mange relevante observationer, som giver mig mulighed for at kigge på de sproglige problemer fra en anden synsvinkel, nemlig hvordan islændinge oplever kommunikationen på engelsk. Óladóttirs undersøgelse viser interessante tendenser, at selvom islændinge generelt er glade for landets puristiske sprogpolitik, er de ikke villige til at bruge de nye islandske orddannelser, der lyder underlige.

> "Informantene er nesten alltid mer tolerante overfor bruk av importord i fagordforrådet eller i spesialisert språk enn i det generelle ordforrådet, sjøl om de ikke tar imot alle nyord med åpne armer. […] Hovedgrunnen til dette, som noen nevner, er at viss nyordet kommer for sent på banen, så har det fremmede ordet alt funnet sin plass i språket, og alle er vant til det. Andre forklaringer er deretter en følge av at noen vil snakke et akseptert og forståelig språk for å unngå å bli latterliggjort" (Óladóttir 2009, 127).

Den danske sprogpolitik er mere åben end den islandske. Nye ord accepteres uden problemer af det danske sprognævn (Dansk Sprognævn). Det højeste, som sprognævnet vil gøre med et nyt ord, er at tilpasse bøjningen og skrivemåden til de danske normer. Fx ordet bodylotion, som ifølge den danske ordbog skal staves uden mellemrum mellem body og lotion, til forskel for originalsproget. Desuden er det stadfæstet i den danske ordbøg, at bodylotion er et fælleskønsord, som bøjes ifølge de almene regler (bodylotionen, bodylotioner (bodylotions er også accepteret), bodylotionerne) (Den danske ordbog).

Det engelske sprogs status bestyrkes ligeledes af de lokale medier. I modsætning til andre europæiske lande eftersynkroniseres ekstremt få programmer og film i Island og Danmark. Den primære årsag er åbenbart de store omkostninger ved eftersynkroniseringen. Desuden er det sandsynligt, at den største del af publikum vil forstå indholdet af de engelsksprogede programmer på det originale sprog. De tilskuere, der ikke forstår engelsk, kan læse de danske / islandske undertekster, der er tilgængelige for næsten alle programmer. På grund af det store antal af populære amerikanske sæbeoperaer, talkshows og Hollywood-film er engelsk også et underholdningssprog, som danskere og islændinge hver dag ser og hører i deres fritid.

8.2. Engelsk som det internationale sprog

Danskere og islændinge bruger ikke kun deres engelskkundskaber til at forstå den underholdning, der foregår på engelsk. De gode kompetencer i det engelske sprog gør sig særlig gældende på den internationale arena. Eftersom både Island og Danmark er små lande, skal de kommunikere med den øvrige verden på verdens sprog – engelsk. Det angår både businesskommunikationen og praktiske samtaler på en rejse til udlandet.

Engelsk har for længe siden etableret sin position, som ét af verdens største og vigtigste businesssprog (det vigtigste i de vestlige lande). Både Danmark og Island har store internationale virksomheder, der driver forretninger med forskellige lande (fx Mærsk og Icelandair). Der er en tendens i Danmark og Island til, at internationale virksomheder prioriterer engelsk højere end dansk, fordi de gerne vil ud med deres varer på det internationale marked. De kræver gode kundskaber i engelsk af deres ansatte, og i nogle tilfælde ønsker de, at engelsk bruges både i formel og uformel kommunikation mellem de ansatte, hvis der er tale om et multietnisk personale.

Charlotte V. Lorenzen understreger i sin kandidatafhandling *The influence of English on Danish language and society* (2009) tendensens aktualitet:

> "Instead of using the language of the country where the headquarter is placed, companies have started using English as a means of communication internally, as well as externally" (Lorenzen 2009, 7).
> "Denmark is a relatively small economy with a limited domestic market […] Denmark is highly dependant on business relations with other countries. Therefore, many Danish companies see it as a necessity to use the English language as it opens up to the international markets (Lorenzen 2009, 9).

Hvis man kigger på denne tendens fra en anden synsvinkel, så kan man hævde, at de danske / islandske virksomheder ved at indføre engelsk som et internt virksomhedssprog, hindrer de udenlandske ansattes integration i samfundet gennem sproget. De engelsktalende ansatte oplever ikke nødvendigheden af det lokale sprog, fordi alle kommunikerer på engelsk med dem. Dette vil eventuelt øge risikoen for, at de taber interesse for det lokale sprog.

Det er ikke kun virksomheder, der introducerer engelsk som det eneste sprog, man kan anvende i kommunikationen med udlændinge. Denne opfattelse er næsten blevet til en høflighedsregel. Mange af mine respondenter, der har oplevet det sproglige sammenstød, mener, at danskere / islændinge tror, at det er høfligt at svare udlændinge på engelsk (38 % i Danmark og 47 % i Island), selvom udlændinge forsøger at tale det lokale sprog. Nedenfor er der et citat fra Hanna Óladóttirs undersøgelse, der viser, at de fleste islændinge anser engelsk for at være et meget nødvendigt sprog, fordi det bl.a. giver dem mulighed for at kommunikere med udlændinge i Island, dvs. at de på forhånd bestemmer, at udlændinge ikke er i stand til at lære islandsk. Denne manglende tro på udlændinges kompetencer i det lokale sprog er efter min mening én af de primære årsager til det sproglige sammenstød (Type-1).

> "Mange nevnte at derimot var uheldig å ikke kunne noe engelsk […] sammenlikna det med et handikapp. […] Det informantene nevnte som de største ulempene ved ikke å kunne engelsk var at folk da ikke kunne reise til utlandet eller snakke med utlendinger her på Island" (Óladóttir 2009, 59).

Óladóttirs (2009) informanter betragter, først og fremmest engelsk som et kommunikationssprog mellem dem og udlændinge, der bor i Island, men ikke det lokale sprog islandsk, som mange udlændinge lærer. Ifølge mine respondenters

kommentarer og svar på spørgsmål nr. 16 stoler islændinge / danskere ikke på udlændinges sproglige kompetencer i islandsk / dansk, dels fordi de mener, at islandsk / dansk er sværere end engelsk, dels fordi de ofte møder udlændinge (turister), der ingen kundskaber har i det lokale sprog.

Selvom de fleste teoretikere generelt taler om danskeres / islændinges gode kompetencer i engelsk, understreger de, at dette gælder for hverdagstalesproget. Hvis man undersøger danskeres / islændinges kompetencer på et højere, mere avanceret niveau, opdager man, at situationen ikke er så optimistisk. Danskere og islændinge er ofte hurtige til at overvurdere sine sproglige kompetencer. De tror, at de er bedre til engelsk end de i virkeligheden er.

> "The influence of English in the media and the general impact of English on Danish society has led Danes to tend to think that they are not good, but great at speaking English" (Lorenzen 2009, 29).
> "Rannsóknir hér á Íslandi enda til að bæði nemendur og kennarar við Háskóla Íslands ofmeti enskukunnáttu sína" (Arnbjörnsdóttir og Ingvarsdóttir 2012, 16).

Det er åbenbart sandt, at almindelige danskere og islændinge er dygtige til engelsk i uformelle kommunikationssituationer; men når de skal anvende sproget professionelt, møder de ofte vanskelligheder på grund af mangel på de sproglige kompetencer på et højere niveau (Kulturministeriet 2003). Diskussionen af dette emne fortsætter i det næste underkapitel.

8.3. Engelsk som undervisningssprog og domænetab

Det engelske sprog bliver mere og mere populært på islandske og danske universiteter, der ofte tilbyder undervisningen på engelsk, især på kandidatuddannelser. De gør det både for at få flere udenlandske studerende, og for at give de lokale studerende muligheder for at søge efter et arbejde på det internationale arbejdsmarked efter endt studieforløb. At både undervise og modtage undervisning på engelsk kræver særlig gode kundskaber i det engelske sprog, hvis universiteter vil undgå situationer, hvor de studerende (og lærere) kun siger det, som de *kan* sige, men ikke det, som de *vil* sige.

> "Det er nemlig en fejltagelse at tro, at engelsk i modsætning til andre fremmedsprog er noget, universitetsstuderende bare kan. Det kræver en mangeårig, stor arbejdsindsats at lære et fremmedsprog så godt, at man kan udtrykke sig korrekt, præcist og nuanceret på det, og det gælder også for et

> sprog, der er nært beslægtet med dansk som engelsk" (Kulturministeriet 2003, 30).

Derudover peger Jacob Thøgersen i sin bog *Det er meget godt som det er ... er det ikke*[33] (2007) på de problemer, der er forbundet med det øgende antal af undervisningsprogrammer på engelsk. De studerende, der ikke har de nødvendige kompetencer i det engelske sprog, har et meget begrænset valg af videregående uddannelser, da der undervises på engelsk på mange af dem, eller der læses mange engelske fagbøger. Desuden skriver danske forskere ofte faglitteratur på engelsk, fordi de vil gøre deres tanker tilgængelige for internationale læsere.

Domænetab er et aktuelt begreb, der især gør sig gældende, når man taler om anvendelsen af engelsk i stedet for dansk / islandsk i forskellige sammenhænge. Domænetab er endnu et eksempel på den indflydelse, som engelsk har i de moderne danske og islandske samfund. Diskussionen af domænetabet har været særlig aktiv på danske og islandske universiteter, hvor engelsk ofte bruges som undervisningssprog. Der findes både positive og negative holdninger til engelsk som undervisningssprog. De positive argumenter er, at islændinge og danskere på denne måde åbner deres lande for udenlandske studerende, som kan få undervisning på engelsk, mens det på den anden side også er en absurd-agtigt situation, hvor de islandske / danske lærere underviser de lokale studerende på et fremmedsprog (Óladóttir 2009). Desuden kan en engelskorienteret undervisningspolitik eventuelt medføre et farligt domænetab, hvis de lokale studerende ikke udvikler deres ordforråd på deres modersmål. Hvis 100% af undervisningen på engelsk bliver indført på fx medicinstudiet, kan der opstå en situation, hvor en læge ikke kan stille en diagnose på en patient på det lokale sprog.

Ifølge Thøgersen (2007) er der ikke længere tale om at holde sproget rent for engelsk påvirkning. Man skal blot vedligeholde ordforrådet og lægge vægt på oversættelse (især af den faglige litteratur). Det er ikke en løsning at holde op med at undervise på engelsk, løsningen er at skabe muligheder for at bruge det lokale sprog på alle domæner.

> "Endvidere kræves der parallelsproglighed, dvs. at på domæner hvor engelsk trænger frem, skal det være muligt også at bruge dansk" (Thøgersen 2007, 10).

[33] Bogen indgår i serien *Moderne importord i språka i Norden*.

Thøgersen peger også på problemets ambivalente natur. Selvom danskere udtaler sig kritisk overfor engelskindflydelsen, og debatter om anvendelsen af engelsk handler om de negative konsekvenser for det danske sprogs udvikling, bruger danskere i virkeligheden mere og mere engelsk både som låneord og som kommunikationssprog på flere domæner. Desuden fortæller Thøgersen, at der findes to forskelige sider af domænetabsproblemet: den sociale og den sproglige:

> "Domænetabsproblemet kan dels opfattes som et sprogligt og dels et socialt problem. Det er et sprogligt problem, fordi man frygter at domænetab til engelsk på enkelte områder kan betyde at dansk bliver et mindreværdigt sprog, et sprog man ikke kan bruge til seriøse emner som politik og videnskab, men kun til samtaler over køkkenbordet […] Det sociale problem fremkommer fordi sprog kan komme til at danne sociale skel eller udbygge de sociale skel som allerede findes. Hvis de vigtigste sociale samfundsdomæner varetages på engelsk, er de, der ikke kan engelsk, afskåret fra at deltage" (Thøgersen 2007, 146).

Der er en interessant tendens til, at danskere ofte prioriterer engelsk højere end dansk på de vigtige domæner såsom videnskab, medier, business, mens dansk betragtes som et hjemmesprog. Med andre ord, Danmark bevæger sig i den modsatte retning end fx nogle asiatiske lande gør. Eksempelvis kan jeg nævne Kirgisistan, der forsøger at ophøje det kirgisiske sprogs status i samfundet ved at indføre det på flere domæner, fordi sproget nu er underprioriteret, og kun bruges som hjemmesprog i uformelle samtaler, mens russisk bruges ved alle officielle lejligheder, i politik, videnskab og andre vigtige domæner (Lov om Kirgisistans officielle sprog nr. 52).

Domænetab og tab af interessen for det lokale sprog opleves også af udlændinge i Island og Danmark. Nogle af mine respondenter udtrykker deres generelle ligegyldighed over for det lokale sprog (Se kapitlet Resultater af undersøgelsen), fordi de ikke oplever det som et nødvendigt kommunikationsmiddel. "Life is too short to learn Danish" (Respondent 3.3M). Når respondenterne giver op, skifter de totalt til engelsk. Dette medfører det sproglige sammenstød (Type-2) i kommunikationen med de lokale, der gerne vil tale deres eget sprog og hjælpe udlændinge med at øve sig i det. Selvom resultaterne af min undersøgelse viser, at Type-2 ikke er så almindeligt, vil jeg alligevel betragte Type-2 som én af de mulige årsager til Type-1. Min argumentation er: at det er meget muligt, at de lokale, der kun hører engelsk fra udlændinge, oplever det, som en besked om, at udlændinge ikke er interesserede i det lokale sprog. Hvis man dagligt møder udlændinge, der kun taler

engelsk, kan det føre til, at man generaliserer sine oplevelser og begynder at anvende engelsk i alle tilfælde, som eventuelt vil medføre det sproglige sammenstød (Type-1). Med andre ord, disse processer er tæt forbundet med hinanden: det er ikke kun den ene part, der er skyld i det sproglige sammenstød – det sker på grund af de globale processer i samfundet, som ikke er nemme at påvirke.

8.4. Opsummering

I dette kapitel har jeg diskuteret det engelske sprogs status i Danmark og Island. Selvom disse to landes sprogpolitikker er meget forskellige, foregår der lignende processer i forhold til det engelske sprog. Engelsk har en høj status og undervises i landenes skoler på forskellige niveauer. Generelt opfattes engelsk som et nødvendigt sprog, som man skal kunne, hvis man vil rejse, kommunikere med udlændinge, og drive forretninger i udlandet. Desuden har massemedier stor indflydelse på folks opfattelse af engelsk. Holdninger til engelsk er ofte ambivalente: hvis der tales om globaliseringen og muligheder for uddannelse, så prioriteres engelsk højt og dets beherskelse betyder meget for folks personlige udvikling. Men hvis der tales om nationale idealer, om det nationale sprog og kultur, anses engelsk for at være en trussel.

Udlændinge, som opholder sig i Danmark og Island oplever også det engelske sprogs indflydelse. Min undersøgelse viser, at næsten alle respondenter behersker både det lokale sprog og engelsk. Desuden fortæller nogle respondenter, at de oftere bruger engelsk i deres dagligdag end det lokale sprog.

Hanna Óladóttirs (2009) informanter (25 islændinge) opfatter generelt engelsk som det eneste kommunikationssprog med udlændinge. Jeg tør gætte på, at denne opfattelse eventuelt kan medføre det sproglige sammenstød (Type-1) i Danmark og Island. Desuden viser resultater af min undersøgelse, at respondenterne tror, at Type-1 ofte sker, fordi de lokale ved at anvende engelsk blot vil hjælpe de udlændinge, der oplever problemer med det lokale sprog (Se kapitlerne Resultater af undersøgelsen og Sprogsociologi).

Det næste kapitel handler om danskeres og islændinges holdninger til udlændinge, der bor i Danmark og Island. Der bliver sat særligt fokus på de dansk-islandsktalende udlændinge og holdninger til disse.

9. HOLDNINGER TIL UDLÆNDINGE

Under arbejdet med resultaterne af min undersøgelse, tænkte jeg ofte på forskellige årsager til kommunikationsproblemer mellem udlændinge og danskere / islændinge. Resultaterne viste bl.a., at udlændinge i Danmark lidt sjældnere oplever det sproglige sammenstød (Type-1) end udlændinge i Island. Én af de mulige årsager til dette kan være, at danskere er mere vant til at tale dansk med udlændinge, fordi danskere oftere møder "nydanskere[34]" med anden etnisk baggrund end dansk. I Island ser billedet anderledes ud, og sandsynligt opfatter mange islændinge udlændinge som turister eller gæstearbejdere.

Da jeg spekulerede over disse fakta, besluttede jeg at undersøge islændinges og danskeres holdninger til udlændinge og især til de dansk- / islandsktalende udlændinge. Findes der nogle kulturelle eller historiske årsager, der kan forklare forskellige holdninger til de dansk- / islandsktalende udlændige?

Holdning er et kompliceret begreb, som bruges med forskellige betydninger hos forskellige forskere. I mit speciale anvender jeg begrebets mest traditionelle definition: "Attitude is a psychological tendency that is expressed by evaluating a particular entity with some degree of favor or disfavor" (Eagly og Chaiken 1993, 1). Desuden findes der tre forskellige aspekter af holdninger: (1.) det kognitive aspekt vedrører de tanker og / eller idéer, man gør sig om en bestemt sag, (2.) det affektive aspekt – følelser til sagen, og (3.) det konative aspekt – de viljemæssige årsager dvs. det, som man har tænkt at gøre i forbindelse med sagen (Óladóttir 2009, 30).

Dette kapitel er baseret på en række undersøgelsesprojekter og bøger. De mest relevante af dem vil jeg kort præsentere her.

Birna Arnbjörnsdóttirs store projekt *Stefna og framkvæmd símenntunar og aðlögun innflytjenda á Íslandi og öðrum Norðurlöndum*[35] (2011) er baseret på statistiske data og et undersøgelsessæt fra alle de nordiske lande. Undersøgelsens formål er at sammenligne de nordiske sprogpolitikker i forhold til voksne tilflyttere til de nordiske lande. I undersøgelsen findes der relevante oplysninger, som jeg bruger i

[34] Se begrebsdefinitionen i kapitlet Definitioner af vigtige begreber

[35] Politik og udførelse af efteruddannelse og udlændinges integration i Island og de andre nordiske lande.

mit speciale. I modsætning til Bonke og Shultz-Nielsens undersøgelse lægger Arnbjörnsdóttir stor vægt på integration gennem sproget. Hun konkluderer, at sproget fungerer som en nøgle til samfundet. (Se mere om Arnbjörnsdóttirs undersøgelse i kapitlet Diskussion af specialet –> Sammenligning med de andre projekter).

Lise Togeby er et kendt navn indenfor holdnings- og integrationsteorier, og man finder ofte hendes navn på kildelister hos forskellige forskere inden for sprogsociologi. I mit speciale bruger jeg to af hendes artikler *Er vi ved at vænne „os" til „dem"?* fra 1997 og *Danskerne og det multikulturelle* fra 1998. I disse to artikler analyserer Togeby danskernes holdninger til flygtninge og indvandrere ved hjælp af statistiske data. Desuden undersøger hun forskellige tendenser, der er i det danske samfund, og hvordan disse tendenser påvirker holdningerne til udlændinge. I det væsentligste ligner Togebys observationer Frølund Thomsens undersøgelse, da de begge mener, at holdninger er meget afhængige af personlige karakteristika.

Eiríkur Bergmann Einarsson fortæller i sin bog *Opið Land*[36] (2007) meget om islændinges holdninger til udlændinge. Selvom bogen er præget af personlige opfattelser af islændinges holdninger, indeholder den mange relevante detaljer, der kaster lys over, hvordan islændinge oplever den øgede interesse for deres land fra udlandet. Bergmann Einarsson fortæller om Islands unikke geografiske position mellem Amerika og Europa, og hvordan det påvirker islændinges mentalitet. De sproglige problemer bliver også diskuteret i bogen med et fokus på den store indflydelse, som det engelske sprog har i det moderne samfund.

Derudover indeholder dette kapitel citater fra Bonke og Shultz-Nielsen (2013) og Frølund Thomsen (2006), hvis undersøgelser er præsenteret i kapitlet Definitioner af vigtige begreber.

Spørgsmålet "*Hvorfor tror du, nogle danskere / islændinge svarer på engelsk, selvom man begynder en samtale på dansk?*" er ét af de centrale spørgsmål i min undersøgelse, som respondenterne skulle at svare på. I dette kapitel vil jeg ved hjælp af andre teoretikere kigge på dette spørgsmål fra en anden synsvinkel, jeg vil undersøge mulige årsager (både kulturelle og historiske), der fører til det sproglige sammenstød.

[36] Åbent land.

9.1. Forskellige grupper udlændinge

Udlændinge er ikke en homogen gruppe, de er meget forskellige, og de er flyttet eller har forladt deres hjemland på grund af forskellige årsager: arbejde, uddannelse, kærlighed, forskellige interesser, fare for eget liv osv. Desuden findes der store forskelle på udlændingegrupper i Danmark og Island. Alle disse forskelle mellem grupperne af udlændinge kan føre til forskellige holdninger til udlændinge i Danmark og Island.

Ifølge Birna Arnbjörnsdóttirs undersøgelse (2011) bor der 9% udlændinge i Danmark og 8% i Island. Den største forskel mellem disse grupper ligger i udlændingenes årsager til flytning. I Danmark er de største grupper udlændinge: (1.) de familiesammenførte; (2.) gæstearbejdere fra EU; (3.) udlændinge fra de ikke-vestlige lande (ofte flygtninge). Samme billede gør sig gældende i Bonke og Schultz-Nielsens undersøgelse:

> "I Danmark udgjorde familiesammenføringer og flygtninge fra 1973 til 2002 de primære kilder til ny indvandring i Danmark, idet mulighederne for økonomisk indvandring var stærkt begrænsede for alle andre end EU-borgere" (Bonke og Schultz-Nielsen 2013, 19).

Ifølge Arnbjörnsdóttir 2011 er beskæftigelsen blandt udlændinge 60 % i Danmark. I Island er situationen anderledes: de fleste udlændinge er beskæftigede (91 %[37]) (Arnbjörnsdóttir 2011, 159). Forskellen kan forklares ved at kigge på den islandske indvandrerpolitik, der har nogle meget strenge retningslinjer.

> "Innflytjendasaga Íslands er því ekki aðeins styttri en hinna Norðurlandanna heldur sker hún sig eiginlega alveg úr að því leyti að hingað koma nær eingöngu innflytjendur sem fá ekki dvalarleyfi nema þeir séu í atvinnu" (Arnbjörnsdóttir 2011, 169).

Mulighederne for at flytte til Island er vældig begrænsede (for udlændinge udenfor EU). Man skal have et arbejde på forhånd og få sin arbejdsgiver til at ansøge om opholdstilladelse, før man flytter til Island. En anden mulighed (for udlændinge udenfor EU) for at flytte til Island er at være studerende på et universitet, men i dette tilfælde får man en tidsbegrænset opholdstilladelse, der udløber, når man bliver færdig med sin uddannelse. Proceduren for EU-statsborgere er slet ikke kompliceret, derfor stammer de fleste "islandske" udlændinge fra EU (størstedelen fra Polen). I modsætning til Island åbner Danmark sine døre for mange forskellige grupper af

[37] De fleste af dem er arbejdskraftindvandrere fra Polen.

udlændinge: ikke-vestlige, flygtninge, gæstearbejdere og andre. I nogle tilfælde kommer ikke-vestlige udlændinge til Danmark uden engelskkundskaber. Derfor lærer de det danske sprog, der senere bliver deres andetsprog, der skal hjælpe dem med at finde arbejde og integreres i det danske samfund. Danskere er sandsynligvis mere vant til hver dag at høre forskellige variationer af det danske sprog fra personer med én eller anden etnisk baggrund. På den anden side vælger islændinge ifølge mine respondenter ofte engelsk som kommunikationssprog, fordi de simpelthen ikke er vant til at tale islandsk med udlændinge, og fordi de (ifølge 47 % af mine respondenter) tror, at det er nemmere for udlændinge at tale engelsk end islandsk. I Island findes der en anden stor gruppe af udlændinge, som islændinge (især i Reykjavik) muligvis møder næsten hver dag, og som oftest kommunikerer på engelsk. Det er turister, som strømmer til Island for at opleve landets natur. I de sidste par år har Island oplevet et turistboom: hvis man møder en udlænding i Reykjaviks bymidte, så kan man næsten være sikker på, at han er turist.

9.2. Forskellige mennesker – forskellige holdninger

Uden tvivl er det ikke muligt at tale om alle danskeres / islændinges holdninger til udlændinge, fordi alle mennesker er forskellige, og de har forskellige baggrunde, interesser, arbejde osv. Derfor taler de fleste teoretikere om, at holdninger er afhængige af personlige karakteristika. Desuden kan holdninger ændre sig hos det enkelte individ over tid. Ifølge Frølund Thomsen og Togeby adskiller veluddannede oftere udseendet fra indholdet, dvs. hvis de møder en person, der ser anderledes ud end resten af befolkningen, danner de sig ikke på forhånd en eller anden mening om fx personens sproglige kompetencer.

> "Uddannelsesforskellene er antagelig også større i Danmark, fordi højtuddannede grupper ofte er de hurtigste til at tilegne sig nye forestillinger og derfor nok også har været hurtigere til at vænne sig til de forandringer som både indvandringen og EU-medlemskabet har påført Danmark" (Togeby 1998, 189).
>
> "De følgende fire egenskaber ved uddannelse er normalt dem, der peges på: 1. Stærke demokratiske normer. 2. Stor kognitiv kapacitet. 3. Stor viden om samfundsmæssige forhold. 4. Konsistente holdninger og værdier (Frølund Thomsen 2006, 24).

I modsætning til de veluddannede kan den lavtuddannede del af befolkningen være hurtigere til at dømme udlændinges evne til at tale dansk / islandsk ud fra

udseendet. Dette kan muligvis føre til det sproglige sammenstød. Mine respondenter har indirekte bekræftet denne påstand ved at svare, at de oftest oplever de sproglige sammenstød, når de taler med ekspedienter i butikker, eller med tjenere og bartendere på restauranter (dvs. når de kommunikerer med personer, der eventuelt ikke har fuldført deres uddannelse endnu, eller ingen uddannelse har). I Danmark og Island fortalte henholdsvis 8 og 9 respondenter, at de havde oplevet det sproglige sammenstød (Type-1), da de kommunikerede med danskere / islændinge i butikker, restauranter osv.

Det sproglige sammenstød (Type-2) opleves af respondenterne, når de kommunikerer med de ældre. Respondenterne forklarer sammenstødet ved de ældres manglende kompetencer i det engelske sprog. (6 respondenter i Danmark og 6 i Island fortalte, at de havde oplevet Type-2, da de talte med de ældre).

Holdninger til udlændinge har altid været et følsomt emne i den politiske debat, og man diskuterer forskellige type holdninger: holdninger til det nationale; holdninger til sproget og sprogets variationer (med forskellige accenter); holdninger til udlændinges personlige og sociale kompetencer. Jeg vil først og fremmest sætte fokus på de sproglige aspekter. Lise Togeby nævner i sine artikler (1997, 1998), at udlændinges sproglige kompetencer spiller en vigtig rolle i integrationsprocessen og holdninger til veluddannede udlændinge, der har tilegnet sig det lokale sprog, oftest er positive.

> "Der skal især gøres en ekstraordinær indsats for, at udlændinge, der fremover får ret til at opholde sig i Danmark, hurtigt lærer dansk og får ret og pligt til uddannelse og arbejde" (Togeby 1998, 188).

Ifølge Togeby er det også vigtigt at danne positive holdninger til indvandrernes egen kultur og sprog, som de skal have lov til at bevare, så længe de også lærer det danske sprog og lærer den danske kultur at kende.

Selvom islændinge og danskere er nærtbeslægtede nationer er der forskelle i holdninger til udlændinge i disse to lande. Hvis man opholder sig i Island for en kort periode, oplever man formodentlig landet som et paradis, hvor alle taler engelsk og er venlige over for de "nye" udlændinge. Men hvis opholdet varer længere end et par måneder, så ser man den anden side af medaljen (Se Obergs teori om Cultural Shock i kapitlet Sprogsociologi). Den islandske sprogpurisme er et kendt fænomen: ifølge mine respondenter er islændinge ofte utålmodige, når de hører islandsk talt med en fremmed accent og derfor skifter de til engelsk. "Mér finnst líka merkilegt að það er

auðveldari að æfa sig í íslensku með öðrum útlendingum af því að Íslendingar er ekki þolinmóðir og skipta alltaf yfir ensku (ekki allir en meirihluti) [Jeg synes også det er underligt, at det er nemmere at øve sig i islandsk med andre udlændinge, fordi islændinge ikke er tålmodige og altid skifter til engelsk (ikke alle men flertallet)]" (Respondent 15.18E). Men hvorfor gør islændinge dette? Sker det på grund af deres utålmodighed eller er der noget andet, der påvirker deres beslutninger? Kan det være, at det er den islandske indvandrerpolitik, der begrænser islændingenes muligheder for at kommunikere med mennesker fra forskellige lande ved at forhindre udlændinge i at komme til Island? Jeg har nævnt det før, at det næsten er umuligt at flytte til Island uden at have et job, dette betyder, at de ikke-vestlige indvandrere har særligt svært ved at finde veje til at flytte til Island. Derudover er det også vældig svært at komme som flygtning, da Island alment ikke modtager flygtninge (asylansøgere).

> "Það er hins vegar til marks um fullkomlega sjálfstæða stefnu að íslensk stjórnvöld hafa upp á sitt eindæmi tekið þá ákvörðun að taka almennt ekki við hælisleitendum" (Bergmann Einarsson 2007, 97).

Det er muligt, at disse små nuancer gør, at der dannes et særligt samfund i Island, som er meget lukket og består af islændinge og de vestlige udlændinge, som ofte kan både sit eget sprog og engelsk. Islændinge møder ikke ofte de udlændinge, der ikke kan engelsk, men kan islandsk (som er et kendt fænomen især blandt flygtninge i Danmark: 2 ud af 4 flygtninge, der deltog i min undersøgelse, fortalte, at de næsten ingen kompetencer har i engelsk).

Ifølge mine respondenters oplevelser bestemmer islændinge ofte på forhånd, at islandsk er for svært, og at det er nemmere for udlændinge at tale engelsk end islandsk. (Se detaljer i Kapitlet Resultater af undersøgelsen). Af denne grund begynder de samtalen på engelsk, når de møder udlændinge.

Der er ikke alle respondenter, der på en eller anden måde fortæller om negative oplevelser af deres kommunikationsforsøg på det lokale sprog. Nogle af respondenterne blev modtaget med en positive attitude, da de talte med danskere / islændinge. "Næsten alle dansker er venlige og åbne for kommunikation, hvis de fik opmærksom, at man er venlig og åben for det. Det er vigtigt at smile og viser glæde, selvom alt i Danmark ikke er så godt og nemt for udlændinge" (Respondent 50.56P). "Íslendingar eru hjálpalegir í því ef þeir sjá áhuga manns í þeirra menningu og túngumáli [Islændinge er hjælpsomme, hvis de ser ens interesse i deres kultur og sprog]" (Respondent 12.15O). Det er uden tvivl vigtigt for udlændinge at vise

interesse for landets kultur og sproget og have positive holdninger til samtalepartnere, hvis de vil få det samme tilbage. Kommunikationen er ikke blot udveksling af ord, men et kompliceret spil og udveksling af attituder: hvis man er venlig over for sin samtalepartner, så kan man også forvente en venlig attitude og velvilje.

Både Bergmann Einarsson (2007) og Frølund Thomsen (2006) udtrykker, at etnisk modvilje er et normalt fænomen, der eksisterer i mange samfund; mennesker er generelt bange for noget nyt og fremmed. Der vil altid være nogle, som vil argumentere imod indvandringen, at den vil ødelægge samfundets genuine kultur, mens der på den anden side vil være andre, der vil argumentere for indvandringen, fordi den bringer diversitet og nye tendenser med ind i samfundet. Disse forskellige strømninger findes i indvandrepolitikken i både Danmark og Island, de påvirker befolkningens holdninger og attituder, som ikke er konstant, men er under forandring og udvikles over tid.

Derudover argumenterer både Frølund Thomsen (2006) og Togeby (1997) for, at man ikke skal være afhængig af al den information om udlændinge, man får fra medierne, da den ofte er negativ.

> "Den personlige kontakt mellem danskere og indvandrere er begrænset. Danskernes viden om indvandrere er i stort omfang andenhåndsviden, ofte hentet fra aviser og nyhedsudsendelser" (Frølund Thomsen 2006, 15).
>
> "Fremstiller medierne det stigende antal flygtninge som et truende samfundsproblem, vil specielt holdninger over for at modtage flere flygtninge blive mere restriktive" (Togeby 1997, 74)

Man skal måske forsøge at danne sig sine egne meninger om udlændinge og om deres betydning for samfundet ved hjælp af kommunikationen, især på det lokale sprog. Resultater af min undersøgelse viser, at de fleste (næsten alle) respondenter mener, at det er vigtigt for dem at kommunikere med danskere / islændinge, fordi de vil integreres i samfundet, de er interesseret i det lokale sprog, og de forstår integrationens vigtighed.

Det næste kapitel handler om integration, hvilket er et aktuelt begreb, som ofte diskuteres, når man taler om udlændinge. Jeg vil især sætte fokus på at undersøge de sproglige aspekter af integration. Hvilke muligheder har udlændinge for at lære det lokale sprog? Er det overhovedet nødvendigt at lære det lokale samfunds sprog, hvis

man vil være velintegreret? Hvilken hjælp får de nyankommne udlændinge fra det offentlige? Disse og andre spørgsmål vil jeg besvare i kapitlet Integration.

10. INTEGRATION

Integration er et aktuelt emne i det moderne samfund. I globaliseringens tidsalder rejser mennesker meget rundt i hele verden, og nogle af dem beslutter sig for at flytte til et nyt land. Når de ankommer, møder de et nyt samfund, nye traditioner, regler og sprog. For at blive en del af samfundet skal de nyankommne tilpasse sig til befolkningen ved at lære sproget og lære at opføre sig i henhold til eksisterende normer. Nogle gange kræver denne tilpasningsproces kun et par måneder (hvis man stammer fra et naboland), men i andre tilfælde kan hele processen vare i mange år. Integration[38] og integrationspolitik betegner den proces, som en udlænding (ved hjælp af samfundet) undergår, når han forsøger at tilpasse sig til en ny kultur, som tidligere har været fremmed for ham. Integration er et kompliceret begreb, der bruges i forskellige sammenhænge. Derfor vil jeg begynde dette kapitel med at definere begrebet sammen med andre vigtige begreber indenfor integrationsteorien, som er aktuelle for min undersøgelse.

10.1. Begrebsdefinitioner

Integration er ikke den eneste vej, som en nyankommen udlænding kan vælge. Integration som begreb bruges i flæng men dækker over forskellige syn på, hvordan man integrerer sine tilflyttere i samfundet.

10.1.1.Assimilation

Først er det assimilation[39], som ofte bruges som et synonym til integration, selvom der findes nogle betydelige forskelle mellem disse to begreber. Den største forskel er, at når man assimilerer sig med den nye kultur, river man sig løs fra sit oprindelige lands kultur, man holder op med at vedligeholde sit modersmål, og associerer sig kun med det nye samfund.

> "Samlögun (assimilation) er þegar innflytjendur og aðrir þjóðernisminnihlutar segja algerlega skilið við upprunalega menningu síns lands og tungumál og tileinka sér þess í stað menningu og tungumál nýja landsins" (Félagsmálaráðuneytið 2005, 6).

[38] Samlþætting el. aðlögun i den islandske litteratur.
[39] Samlögun i den islandske litteratur.

Assimilation er et ekstremt eksempel på integration, hvor individet ønsker at skifte sin identitet og kultur ud og forsøge at begynde et nyt liv med en ny identitet i det nye samfund. Både assimilation og integration kræver en stærk motivation, villighed og en stor personlig indsats fra udlændinge, som ofte oplever begge dele på en positiv måde, fordi de ved, at de til slut vil blive en del af det samfund, de lever i.

10.1.2. Integration

I modsætning til assimilation er integration en mere moderne måde at tilpasse sig til det nye samfund på. Når man integreres, lærer man den nye kultur at kende, mens man på den anden side vedligeholder sin egen kultur og forsøge at kombinere dem. Undersøgelser (Arnbjörnsdóttir (2011) og Togeby (19987, 1998)) i både Danmark og Island viser, at integration er den mest effektive vej til den kulturelle tilpasning.

> "Samþætting (integration) er þegar þjóðernisminnihlutar leitast við að tileinka sér ráðandi menningu í nýju landi en leggja áherslu á að viðhalda eigin menningu og tungu" (Félagsmálaráðuneytið 2005, 6).

Samfundet har generelt positive holdninger til de integrerede udlændinge, fordi de på den ene side opfører sig som almindelige mennesker i henhold til samfundets eksisterende normer, mens de på den anden side forbliver interessante samtalepartnere, der kan fortælle om livet i andre verdensdele. Nogle gange foregår der sprog-udveksling mellem udlændinge og de lokale, hvor udlændinge får hjælp til det lokale sprog i bytte for sit eget sprog, som de lokale er interesserede i.

> "Der er en forholdsvis stor accept af, at den enkelte indvandrer kan bevare sit oprindelige sprog og kultur, sålænge han eller hun også lærer dansk og behersker den danske kultur" (Togeby 1998, 193).

Ifølge Eva H. Önnudóttirs artikel *Viðhorf Íslendinga til innflytjenda á Íslandi*[40] (2007) er integration et kompliceret samspil mellem udlændinges egne kulturer og modtagerlandets kultur. Det er ikke retfærdigt at kræve, at udlændinge skal glemme deres kultur og sprog, og blot tilegne sig de nye traditioner. Det er vigtigt, at udlændinge lærer at leve med de to kulturer og opfører sig i overensstemmelse med de normer, der gælder i det lokale samfund, i deres nye hverdag.

I modsætning til de positive veje: assimilation og integration, findes der også to negative veje: separation (el. adskillelse) og marginalisering.

[40] Islændinges holdninger til indvandrere i Island

10.1.3. Separation

Separation[41] betegner en livsstil, som nogle udlændinge bevidst vælger. Dette sker i de lande, hvor store etniske minoritetsgrupper flytter sammen, danner særlige boligområder, og lever isolerede fra resten af befolkningen (disse boligområder kaldes ofte for ghettoer). Disse udlændinge bor (og arbejder) i ghettoer, og har formet negative holdninger til den øvrige befolkning. Denne adfærd medfører forskellige sociale problemer og misforståelser. Separation betragtes ofte som et meget negativt fænomen.

> "Aðskilnaður (separation) er þegar aðlögun verður ekki til með neinu móti. Iðulega búa hópar þá á sérstökum afmörkuðum svæðum og lúta þar undirokun meirihlutans" (Félagsmálaráðuneytið 2005, 6).

10.1.4. Marginalisering

Marginalisering[42] er den mest negative vej, som en udlænding kan vælge. Man kan kalde det for en identitetskrise. I dette tilfælde vender udlændinge samfundet og sine landsmænd ryggen og afviser at have kontakt med nogen som helst.

> "Einangrun (marginality) er þegar engin tengsl myndast milli hinnar nýju menningar né heldur tekst viðkomandi að halda tengslum við þá menningu sem þeir koma frá. Fólk tileinkar sér ekki hina nýju menningu né heldur hina upprunalegu" (Félagsmálaráðuneytið 2005, 6).

De marginaliserede individer har sandsynligvis psykologiske eller personlige problemer, og behøver derfor hjælp for at finde vej ud af den svære livssituation, de befinder sig i.

10.2. Forskellige veje til integration

Selvom integration anses som et positiv fænomen, og udlændinge generelt forstår nødvendigheden heraf, foregår integrationen ikke lige hurtigt hos alle, da den er afhængig af en række faktorer, både personlige og sociale. Desuden findes der forskellige veje til integration. Jeg vil give et overblik over de tre vigtigste: (1.) integration gennem arbejde, (2.) gennem ægteskab, (3.) gennem sproget.

Integration gennem arbejde er den mest populære strategi især i Island. Det er klart, at udlændinges høje beskæftigelses procent fører til positive holdninger til udlændinge, fordi de møder de lokale på arbejdspladserne, de lærer sproget hurtigere,

[41] Aðskilnaður i den islandske litteratur.
[42] Einangrun i den islandske litteratur.

og de ønsker at tjene penge og betale skat (vigtigst). Uanset alle de positive ting ved integration gennem arbejde, findes der nogle ulemper, som gør sig gældende, når man taler om arbejdskraftindvandrere. Bonke og Schultz-Nielsen påpeger, at integrationsprocessen foregår langsommere hos arbejdskraftindvandrere end hos fx flygtninge, fordi arbejdskraftindvandrere ikke er stærkt motiverede for integration som flygtninge.

> "Flygtninge kan således antages at have et stærkere motiv til at blive integreret end økonomiske indvandrere [arbejdskraftindvandrere], der har muligheden for at vende tilbage til oprindelseslandet. Det er også nemmere for økonomiske immigranter at vedligeholde kontakten med familie og venner i hjemlandet og dermed dyrke dette netværk, mens flygtninge i højere grad er henvist til at opbygge et netværk i det land, som de er emigreret til" (Bonke og Schultz-Nielsen 2013, 18).

På den anden side har flygtninge ofte en del andre problemer (både personlige og sproglige), som de skal være opmærksomme på, nemlig at de nogle gange ikke har overskud til at forsøge at integrere sig. Derudover stammer flygtninge ofte fra de muslimske lande, hvor livsregler og traditioner er meget forskellige fra de vestlige, hvor kvinder fx skal gå hjemme med børnene og ikke har et betalt arbejde. I nogle tilfælde ankommer analfabetiske flygtninge, som først skal lære at læse og skrive på deres modersmål, før de kan begynde at lære det lokale sprog. Selvom flygtninge er motiverede for integration, påviser Bonke og Schultz-Nielsen, at deres muligheder for integration gennem arbejde er ringe, da de generelt har en lavere arbejdsmarkedsdeltagelse end andre udlændinge.

De udlændinge, der har familie i modtagerlandet, oplever ikke integration på samme måde, som de enlige udlændige gør. De mest succesfulde udlændinge er ifølge Bonke og Schultz-Nielsen dem, der har en lokal ægtefælle. I dette tilfælde er man altid i kontakt med den nye kultur igennem ægtefællens familie og venner. Disse udlændinge lærer samfundets traditioner og sproget hurtigere og lettere end andre udlændinge.

Integration gennem sproget er det emne, som jeg særligt er interesseret i, fordi jeg personlig mener, at sproget spiller den vigtigste rolle i integrationsprocessen. At integreres betyder at blive en del af befolkningen, at forstå befolkningens kultur. Hvordan kan man gøre det uden at tale det lokale sprog? Det er næsten umuligt. Derfor lægges der stor vægt på udlændinges sproglige kompetencer. Ikke alene

politikere, som har fastslået, at sproget er et vigtigt element i integrationsprocessen, men også udlændinge selv prioriterer det lokale sprog meget høj og betragter det som nøglen til samfundet. "Man skal integrere sig, skal lære dansk, skal være aktiv i samfundet, hvis man vil begå sig i Danmark" (Respondent 48.54V).

> "Rannsóknir Unnar Dísar Skaptadóttur og fleiri sýna að innflytjendur telja sig ekki hafa aðgengi að íslensku og telja að tungumálið sé helsti þröskuldurinn í vegi þess að þeir fái betri störf en raun ber vitni, oft störf sem þeir hafa lært til, og skortur á íslenskukunnáttu komi í veg fyrir samskipti við Íslendinga" (Arnbjörnsdóttir 2007, 77).
>
> "Í stefnu um innflytjendur á Norðurlöndum kemur fram að færni í þjóðtungunni sé forsenda aðlögunnar og "lykillinn" að vinnumarkaði og samfélaginu í heild" (Arnbjörnsdóttir 2011, 160).

I de næste underkapitler vil jeg komme tættere på integrationen gennem sproget i Island og i Danmark. Dette emne er særlig vigtigt for min undersøgelse, fordi respondenterne (især i Island) har udtalt, at de synes, at sproget spiller en vigtig rolle i integrationsprocessen og i deres liv i det hele taget. De respondenter, der har boet i Danmark / Island i en lang periode giver sprogtilegnelsesprocessen en positiv betydning. De påpeger, at sproget virkelig har hjulpet dem med at forstå danskere / islændinge bedre. "Jo bedre man bliver til sproget jo nemmere er det at lære danskere at kende, som man kan godt forestille sig" (Respondent 5.5H).

10.3. Det danske sprog for udlændinge

Den danske integrationspolitik indeholder en del forskellige elementer, som skal hjælpe udlændinge med at løse de problemer, som de møder i det nye land. Først og fremmest sættes der et særligt fokus på undervisningen i det danske sprog, som alle udlændinge, der har en legal opholdstilladelse, har ret til. Udlændinge har et valg om, hvorvidt de vil studere dansk på (1.) enten private eller kommunale sprogcentre (sprogskoler); (2.) de danske universiteter, der tilbyder forskellige programmer i dansk som andetsprog; (3.) internettet ved hjælp af både officielle og private ressourcer; eller (4.) [ved] at modtage privat undervisning.

Det danske sprog betragtes, som et vigtigt element i integrationsprocessen. Vigtigheden bekræftes af *Erklæring om integration og aktivt medborgerskab*, som alle ansøgere om permanent opholdstilladelse skal underskrive. Øverst på listen står der:

> "Jeg anerkender, at det danske sprog og kendskabet til det danske samfund er nøglen til en god og aktiv tilværelse i Danmark. Jeg vil derfor lære dansk og skaffe mig viden om det danske samfund hurtigst muligt. Jeg ved, at jeg kan lære dansk ved at deltage i den danskuddannelse, som kommunalbestyrelsen tilbyder mig" (Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering).

Ifølge brochuren *Danskundervisning for voksne udlændinge i København* kan alle udenlandske statsborgere (både EU og andre) i de fleste tilfælde få gratis danskundervisning. Én af de danske kommuners opgaver er at oplyse de nyankommne udlændinge om mulighederne for danskundervisning og om forskellige sprogkurser og aktiviteter, som de kan deltage i.

> "Voksne udlændinge med en dansk folkeregisteradresse har i de fleste tilfælde ret til gratis danskundervisning. Det gælder både for udlændinge med tidsbegrænset opholdstilladelser og for udlændige med tidsubegrænset opholdstilladelser […] Det er den kommune, hvor du har folkeregisteradresse, der betaler for din danskundervisning" (Center for internationalisering og parallel sproglighed. KU).

Københavns kommune tilbyder fx to forskellige former for danskundervisning: Introdansk og Danskuddannelse. Introdansk er arbejdsmarkedsrettet danskundervisning for alle interesserede, som ingen viden har om det danske sprog eller er på et begynderniveau. Danskuddannelse er primært designet for flygtninge, familiesammenførte og andre udlændinge udenfor EU. Den gratis uddannelsesperiode er ret lang i København og varer i op til 5 år. Derudover har kursister mulighed for at søge om forlængelse af uddannelsesperioden, hvis de har behov for det. Det arbejde, som de danske kommuner gør, er meget vigtigt for integrationsprocessen, og de danske sprogskoler er vældig populære blandt udlændinge (90 % af mine respondenter svarede, at de havde modtaget danskundervisning på en dansk sprogskole).

De danske sprogskolers system er anderledes end fx i de islandske sprogskoler. Alle kursister opdeles i tre forskellige grupper efter deres sproglige kundskaber. Danskuddannelse 1 er designet for de kursister, som ikke har lært at læse og skrive på deres modersmål (gruppen består hovedsagelig af flygtninge fra ikke-vestlige lande). Danskuddannelse 2 tilrettelægges for kursister, der har en kort skolebaggrund med fra deres hjemland, og derfor forventes der at sprogtilegnelsesprocessen vil vare i en længere periode. De kursister, der er placeret i

Danskuddannelse 3, har en solid uddannelsesbaggrund fra deres hjemland; der stilles store forventninger til, at de hurtigt og uden store problemer tilegner sig det danske sprog (Undervisningsministeriet 2010). Selve undervisningsforløbet er opdelt i forskellige moduler, og kursisterne skal bestå en eksamen før de begynder på det næste modul. Eksamener designes i overensstemmelse med de europæiske kriterier for sprogundervisningen. I modsætning til Island stilles der høje krav til lærere i dansk som andetsprog.

> "Danmörk er eina landið með skýrar kröfur til kennara um að þeir hafi réttindi til kennslu í dösku sem öðru máli" (Arnbjörnsdóttir 2011, 165)

I det hele taget har udlændinge i Danmark gode muligheder for at lære det danske sprog, da undervisningen er velorganiseret og tilgængelig for alle udlændinge uanset baggrund.

10.4. Det islandske sprog for udlændinge

Island har en af de strengeste udlændingepolitikker i Europa. Generelt er det umuligt for udlændinge udenfor EU at flytte til Island uden at have et arbejde. Integration gennem arbejde er derfor den vigtigste retningslinje i den islandske integrationspolitik.

Islandskundervisning (for udlændinge) er underprioriteret i sammenligning med de andre nordiske lande. Dette har historiske årsager. Udlændinge har aldrig haft særlige problemer med at finde et arbejde i Island uden at kunne tale det islandske sprog. Derudover har arbejdsløshed blandt udlændinge altid været relativt lav, og mangel på sproglige kompetencer betragtes ikke som en hindring for at være produktiv i samfundet.

Birna Arnbjörnsdóttir påpeger i sin undersøgelse (2011), at den islandske integrationspolitik[43] giver gode resultater. Hun kritiserer indirekte den danske integrationspolitik, hvor udlændinge får lov til at modtage sociale ydelser i en periode på op til 3 år, imens de deltager i forskellige sprogkurser. Arnbjörnsdóttir understreger, at den slags politik ikke fører til større beskæftigelse.

> "Reynsla grannþjóðanna á Norðurlöndum af því að greiða framfærslu á meðan innflytjendur læra tungumálið hefur ekki leitt til aukinnar atvinnuþátttöku. Það hlýtur að vekja spurningar um hvað verður um gerendahæfni (e. agency) einstaklinga sem koma inn í velferðarkerfi þar

[43] At tilegne sig sproget på arbejdspladsen.

> sem gengið er út frá því að þeir verði atvinnulausir a.m.k. í þrjú ár eftir að þeir flytja til landsins eins og þekkt er hjá nágrannaþjóðunum" (Arnbjörnsdóttir 2011, 184)

På den anden side er en ensrettet integrationspolitik heller ikke en god løsning på udlændingeproblemet. Unnur Dís Skaptadóttirs kvalitative undersøgelse *Ólikar raddir: Afstaða innflytjenda til íslenskrar tungu*[44] (2007) handler netop om, at det er vigtigt at kombinere integratonsstrategier for at opnå de bedste resultater. Hendes undersøgelse er baseret på interviews med 40 udlændinge i alderen 20 – 55, som flyttede til Island som arbejdskraftindvandrere. Ifølge Skaptadóttirs undersøgelse, havde de udlændinge, der begyndte at arbejde fra deres første dage i Island, ikke tid nok til at deltage i et islandskkursus. Nogle af hendes informanter fik arbejde et sted, hvor alle udlændinge stammede fra det samme land (Polen); i en lang periode var de isolerede fra den lokale befolkning. Skaptadóttirs informanter oplevede faktisk ikke, at de var flyttet til et andet land, fordi de boede i en slags ghetto, hvor de kun kommunikerede med landsmænd. Sprogtilegnelsesprocessen varede hos disse informanter i nogle tilfælde i mange år på grund af mangel på personlige kontakter med islændinge (Se mere om Skaptadóttirs undersøgelse i kapitlet Diskussion af specialet –> Sammenligning med de andre projekter).

De udlændinge, der deltager i et sprogkursus i islandsk, gør det bevidst, fordi de vil forbedre deres sproglige kompetencer. De islandske kommuner beskæftiger sig ikke med at oplyse udlændinge og tilbyde dem undervisning i islandsk som andet sprog. Eftersom beskæftigelsesprocenten blandt udlændinge er så høj i Island, tilbydes der generelt ikke sociale ydelser til de udlændinge, der vil tilegne sig sproget, før de begynder på arbejdsmarkedet. Det forventes, at sprogtilegnelsesprocessen foregår på arbejdspladsen gennem kommunikation mellem kollegaer (Arnbjörnsdóttir 2011, 174).

Der findes dog muligheder for økonomisk støtte for de udlændinge, der vil følge et sprogkursus i islandsk. Hvis man arbejder og deltager i et sprogkursus, kan man ansøge om økonomisk støtte fra den fagforening, man er medlem af (nogle fagforeninger betaler op til 70% af udgifterne). En vigtig pointe (i forbindelse med støtte fra fagforeningerne) er, at man kun kan ansøge én gang om året[45] om støtte til et

[44] Forskellige stemmer: udlændinges holdninger til det islandske sprog.
[45] Forskellige fagforeninger har forskellige regler, der gælder for økonomiske støtter. Generelt kan man ansøge om støtte én gang om året.

eller andet kursus. Hvis man er arbejdsløs, kan man også søge om støtte til et islandskkursus fra Vinnumálastofnun (Styrelsen for arbejdsmarked og rekruttering).

> "Útlendingar geta sótt um styrk á námskeið þar á meðal íslenskunámskeið en ólíkt öðrum námskeiðum eru þau greidd að fullu af VMST" (Vinnumálastofnun)

Officielt har arbejdsløse udlændinge mulighed for at få økonomisk støtte fra Vinnnumálastofnun, men der er ikke mange, der har en reel adgang hertil, fordi ansøgningsproceduren er kompliceret, og der findes en række forskellige kriterier for, hvem der kan søge og eventuelt få støtte. Jeg har selv besøgt Vinnnumálastofnun med det formål at finde ud af, hvilke regler der gælder. Svaret var ikke konkret: officielt har alle udlændinge, der har fast opholdstilladelse i Island, mulighed for at søge om arbejdsløshedsunderstøttelse og om den økonomiske støtte til islandskkurser, men hvis man undersøger sagen nærmere, vil man finde ud af, at det kun er EU-statsborgere, der har adgang til det. Udlændinge udenfor EU kan søge om fast opholdstilladelse, når de har været bosat i Island i en periode på mindst 4 år (ifølge Útendingastofnun Íslands / Udlændingestyrelsen). Så faktisk kan man først søge om støtte til et sprogkursus, når man har boet i landet 4 år (hvis man stammer fra et land udenfor EU). Det retoriske spørgsmål er: har man brug for et islandskkursus for begyndere efter 4 år? Den ansatte, som jeg talte med, påpegede også, at man eventuelt kan ansøge om undtagelse fra reglen, men han ville ikke kommentere proceduren videre; og spørgsmålet om de chancer, man har for at få en undtagelse, forblev ubesvaret.

Hvis man som udlænding gerne vil lære det islandske sprog, skal man være klar til at betale for sin uddannelse selv, og i nogle tilfælde at opgive sit arbejde, især hvis der er tale om arbejde indenfor fiskeriet et sted langt fra Reykjavik, hvor de udenlandske arbejdere ofte lever et isoleret liv.

> "Þar sem vera þeirra á landinu var háð því að hafa atvinnuleyfi áttu þeir þess ekki kost að fara á tungumálanánskeið fyrr en þeir höfðu unnið nokkurt skeið" (Skaptadóttir, 52)

For dem, der er interesseret i at begynde på et islandskkursus, findes der forskellige muligheder: (1.) man kan tilmelde sig et kursus på en sprogskole; (2.) man kan studere på Islands Universitet , hvor man kan begynde på programmet *Islandsk som*

andetsprog[46]; (3.) man kan også tage et kursus på nettet på den populære hjemmeside IcelandicOnline, der er drevet af Islands Universitet med støtter fra RANNÍS[47] og fonden NordPlus Sprog; eller (4.) modtage privat undervisning. Sprogskoler er den mest populære sprogindlæringsinstitution blandt de udlændinge, der har deltaget i min undersøgelse (60 % respondenter svarede at de havde modtaget undervisningen på en sprogskole). Tallet er betydelig mindre end i Danmark (90 %) af forskellige grunde, dels fordi udlændinge i Island selv skal betale for undervisningen, dels fordi selve undervisningen er bedre organiseret i Danmark.

Den største ulempe ved de islandske sprogkurser er, at de ikke er designet i overensstemmelse med kursisternes behov. Litteratur og undervisningsstrategier udarbejdes specielt for begyndere. De avancerede lørnere oplever mangel på uddannelsesmaterialer, og derfor holder de ofte op, og forsøger sig med et selvstudium. Denne situation kan forklares med, at antallet af udlændinge er betydelig mindre i Island end i Danmark, og de islandske sprogskoler ikke får støtte til at udarbejde nye materialer og tilbyde undervisningen på forskellige niveauer.

> "Þetta leiðir til þess að háskólamenntaðir og ólæsir sitja oft í sömu námskeiðum þrátt fyrir gerólíkar þarfir þessara hópa" (Arnbjörnsdóttir 2011, 181).

Disse problemer med islandskkurser fører til, at nogle udlændinge bevidst vælger at lære sproget på arbejde dvs. igennem kommunikation med islændinge (15 ud af 90 respondenter svarede, at de havde lært sproget på arbejde eller "på gaden"). Denne type sprogindlæring giver det resultat, at man bliver nogenlunde flydende i sproget; men det kræver stor tålmodighed og forståelse fra de islændinge, der kommunikerer med udlændinge, der er interesserede i det islandske sprog. Nogle respondenter klager over islændinges utålmodighed, og at islændinge ofte skifter til engelsk, når de taler med udlændinge. Samme billede gør sig gældende i Skaptadóttirs undersøgelse.

> "Sumir viðmælendanna frá Austur-Evrópu sögðust hafa kunnað mjög litla ensku þegar þeir komu til landsins en lærðu hana á Íslandi þar sem Íslendingar og erlendir samstarfsmen töluðu við þá á ensku" (Skaptadóttir 2007, 51)

[46] Íslenska sem annað mál
[47] Rannsóknamiðstöð Íslands (Islands Forskningscenter)

Birna Arnbjörnsdóttir fortæller om nogle særlige entusiastiske lærere, som har gået rundt og talt med de islændinge, der daglig er i kontakt med udlændinge og bedt dem om at bruge det islandske sprog så meget som muligt, fordi dette vil hjælpe udlændinge med at lære sproget hurtigere og blive integreret i det islandske samfund.

> "Í smærri plássum úti á landi fór kennarinn í verslanir í kringum vinnustaðinn og bað starfsmenn að tala íslensku við erlenda starfsmenn nærliggjandi fyrirtækja." (Arnbjörnsdóttir 2011, 186).

Uanset alle vanskelligheder viser udlændinge stor interesse for det islandske sprog. Det kan man tydeligt se overalt: programmet *Islandsk som andetsprog* har altid været ét af de mest populære på *Instituttet for fremmedsprog og lingvistik*, websiden IcelandicOnline har 80 000 registrerede brugere, og 73 % af mine respondenter fortæller, at de vil lære sproget, fordi det er nødvendigt for dem. Det, Island eventuelt kan gøre, er at tage ved lære fra sine nabolande især fra Danmark, der fører en meget progressiv integrationspolitik med fokus på sprogindlæring hos udlændinge.

10.5. Opsummering

Integration har flere forskellige dimensioner, som er lige vigtige. I mit speciale sætter jeg særlig fokus på den sproglige dimension, fordi jeg og andre teoretikere (Arnbjörnsdóttir, Skaptadóttir, Togeby) tror, at det er det første skridt på vejen til integration. Det viser sig, at skønt Danmark og Island har mange kulturelle ligheder, er der betydelige forskelle på deres integrationspolitikker. I Danmark lægges der stor vægt på sprogtilegnelsesprocessen, mens der i Island regnes med, at udlændinge integreres i samfundet gennem arbejde.

I det næste kapitel vil jeg berøre sprogsociologiske aspekter af sprogtilegnelsesprocessen. Jeg vil diskutere det sproglige sammenstøds natur og forsøge at forklare det ved hjælp af sprogsociologiske teorier. Desuden vil jeg analysere udlændingenes motivation for indlæring af det lokale sprog.

11. SPROGSOCIOLOGI

Dette kapitel handler om sprogsociologiske aspekter af andetsprogstilegnelse hos de voksne udlændinge. Jeg er særlig interesseret i denne gruppe sproglørnere, fordi mine respondenter netop repræsenterer denne gruppe. I dette kapitel vil jeg undersøge, hvilke sprogsociologiske processer respondenterne oplever i modtagerlandet. Desuden vil jeg gøre rede for det sproglige sammenstød og dets mulige årsager.

Jeg vil indlede med at præsentere Jan Einarssons bog *Språksociologi* (2009). Einarsson ser på sprogsociologien fra forskellige synsvinkler, og introducerer forskellige sprogsociologiske modeller, der kaster lys over kommunikationsproblemer. I mit speciale anvender jeg teorier om sprogsociologiske kommunikationsmodeller fra bogens første del. Det mest relevante er teorien om akkommodation, som jeg bruger til at analysere det sproglige sammenstøds natur. Selve definitionen af begrebet sprogsociologi er et problematisk spørgsmål, fordi sprogsociologien har mange forskellige sider, og det er ret svært at formulere en overordnet definition, som præcist betegner sprogsociologien. Imidlertid forsøger Einarsson at formulere en kort definition af sprogsociologi.

> "Språksociologi är studiet av språklig variation och förändring i ett socialt och kulturellt perspektiv" (Einarsson 2009, 17)

Senere forklarer Einarsson i teksten begrebet bedre ved at give konkrete eksempler på sprogsociologiens forskellige sider. Én af dem er, at sprogsociologi kaster lys over forbindelsen mellem sprogbrug og sociale strukturer. Dette emne er især interessant for mit speciale, fordi jeg blandt andet undersøger, hvordan brugen af et bestemt sprog påvirker samtalepartnernes holdninger til hinanden (her er tale om valget mellem det lokale sprog og engelsk).

Sprogsociologi handler også om ordets magt, og om hvordan man kan påvirke nogle kommunikationssituationer ved hjælp af sproget. I sin artikel (2007) drager Birna Arnbjörnsdóttir paralleller mellem udlændinges bevidste sprogvalg og deres status i samfundet.

> "Tungumál getur verið tákn um þjóðerni eða etníska bakgrunn en það getur líka verið félagslegt og pólítiskt kapítal og tákn um völd og áhrif eða áhrifaleysi. Allir þessir þættir hafa áhrif á það hvernig innflytjendur

> skilgreina sig sem einstaklinga og hóp í nýja samfélagi, hvaða tungumál þeir kjósa að nota og að hve miklu leyti tileinka sér tungumál nýja landsins" (Arnbjörnsdóttir 2007, 71).

Hvis man ikke behersker sprogsociologiske strategier og savner ordets magt, har man mindre muligheder for at påvirke samfundet ved hjælp af sproget (Einarsson 2009, 19). Et godt eksempel på anvendelse af ordets magt gav én af mine respondenter: "Ég verð að segja að það hjálpar MJÖG MIKIÐ að tala góða íslensku í daglegum samskiptum. Ég hef lent í því að fá afslátt í búðum bara út á það að þeim (búðarstarfsmönnum) fannst íslenskan mín góð, eða bara betri en hjá flestum útlendingum sem afgreiðslufólkið þekkti til [Jeg vil sige, at det hjælper utroligt meget at tale et godt islandsk i dagligdagen. Jeg har fået rabat i butikker, fordi de (ekspedienter) syntes, at mit islandsk var godt, eller i hvert fald bedre end hos de fleste udlændinge, som ekspedienterne mødte]" (Respondent 24.28J).

Hvis man er klar over, at sproget er et hjælpemiddel, som man kan bruge i sin dagligdag for at opnå de ønskede resultater, så skal man lære sproget på et højt niveau, ellers forbliver éns status som "en høflig turist", der forsøger at sige noget på det lokale sprog. Andetsprogstilegnelse er en langvarig proces, som kræver motivation og investeringer. Derudover skal sproglørneren have positive holdninger til målsproget, hvis han ønsker, at processen skal foregå lettere. Der findes flere teorier om sprogtilegnelsesprocessens strategier. For dette kapitel har jeg valgt at redegøre for de mest relevante af dem. Jeg vil begynde med Obergs teori om Cultural Shock.

11.1. Cultural Shock

Cultural shock er en teori, som blev udarbejdet af den finsk-canadiske antropolog Kalervo Oberg. Teorien blev først offentliggjort i 1960. Selvom cultural chock er en relativt gammel teori, vil jeg præsentere den i mit speciale, fordi jeg mener, at teorien stadigvæk er relevant i forhold til de emner, som jeg berører. Det er meget muligt, at de respondenter, der har opholdt sig i modtagerlandet i en kort periode, oplever cultural shock, som Oberg beskriver det. Dette ses klart i nogle af mine respondenters spørgeskemaer, især når de taler om deres frustration og skuffelse over modtagerlandet. I en periode af den kulturelle adaptation stiller de nyankommne udlændinge mange spørgsmål til sig selv: om de hører til det nye sted, om de er i

stand til at lære det nye sprog og lære samfundets regler. Ifølge Oberg består cultural shock af 4 forskellige stadier, som udlændinge gennemgår.

1. Det første stadium varer fra et par dage op til 6 måneder. Udlændinge er interesserede i det nye land, de rejser rundt, møder nye mennesker og de fortæller deres venner i hjemlandet, at de har det fantastisk. De bekymrer sig ikke om det lokale sprog, et par høflighedsfraser duer til at opnå de lokales sympati. Oberg kalder denne periode for "honeymoon stage".

2. Det næste stadium er den sværeste. Udlændinge begynder at savne hjemlandet. De har negative (og i nogle tilfælde aggressive) holdninger til den lokale kultur og sproget. De siger bare, at sproget er svært, uden at argumentere hvorfor. De fleste søger kontakter med deres landsmænd for at tale om alle de vanskeligheder, som de oplever. Oberg peger på, at det andet stadium er afgørende: hvis man overlever det, så bliver man; ellers rejser man tilbage til sit hjemland.

3. Hvis det lykkes at overleve det svære andet stadium, begynder et helt andet liv. Man tilegner sig sproget og kulturen; holdninger ændres og bliver mere positive; og idéer om at flytte tilbage forsvinder.

4. Det sidste stadium er afslutning på cultural shock. Nu acceptere man samfundets regler og traditioner. Man får flere lokale venner, og man føler sig veltilpas i modtagerlandet.

(Beskrivelser af cultural shocks stadier er baseret på Kalervo Obergs artikel *Cultural Shock: Adjustment to New Cultural Environments*)

Cultural shock er et meget interessant fænomen: nogle af mine respondenter fortæller, at deres holdninger til sproget og samfundet har udviklet sig med tiden. Derudover påpeger respondenterne, at de oplevede de største vanskeligheder i deres første år i modtagerlandet. Det virker som om, at de respondenter, der opholdt sig i modtagerlandet i en periode på længere end 10 år, har de mest positive attituder over for det lokale sprog og selve landet, mens de respondenter, der har boet i landet i 1 – 3 år, viser symptomer på cultural shocks andet stadium: de fortæller om problemer med sproget og de oplever de sproglige sammenstød oftere end de andre respondenter.

11.2. Konvergens og divergens

Begreberne konvergens og divergens anvendes ofte i kombination med begrebet akkommodation i sprogsociologiske artikler og bøger. Akkommodation betyder tilpasning – i dette konkrete tilfælde tilpasning til samfundet ved hjælp af kommunikation. Akkommodationen deles op i to forskellige kategorier: (1.) konvergent, dvs. når man forandrer sin adfærd og forsøger at tilegne sig samfundets sprog og regler; og (2.) divergent, dvs. når man fjerner sig fra samfundet og på den måde viser sin utilfredshed. (Einarsson 2009, 43). Man kan drage paralleller mellem akkommodationens kategorier og forskellige integrationsmønstre og alternativer til integration, som jeg tidligere har diskuteret i kapitlet Integration: hvor assimilation og integration repræsenterer den konvergente akkommodation; og separation og marginalisering repræsenterer den divergente akkommodation.

Akkommodation betyder ikke bare, at én af samtalepartnerne bør tilpasse sig, den anden part bør også deltage i akkommodationsprocessen og tilpasse sit sprog til samtalepartnerens behov (hvis der er tale om den sproglige akkommodation). Hvis alle samtalepartnere tilpasser sig til den situation, de befinder sig i, er der tale om *en symmetrisk konvergent akkommodation* (fx en stor international konference med deltagere fra Frankrig, Spanien og Danmark, hvor man har bestemt, at konferencesproget er engelsk). Den situation, hvor én samtalepartner tilpasser sig til kommunikationssituationen, mens den anden partner ikke gør (eller hans indsats er betydelig mindre), kaldes ifølge Einarsson for *en asymmetrisk konvergent akkommodation*. Der findes tillige tilsvarende typer af divergente akkommodationsstrategier (*en symmetrisk divergent akkommodation* og *en asymmetrisk divergent akkommodation*). I de næste underkapitler vil jeg bruge akkommodationsteorien for nærmere at forstå de sproglige sammenstød.

11.2.1. Det sproglige sammenstød (Type-1)[48]

Når jeg reflekterer over det sproglige sammenstød, tænker jeg ofte på akkommodationsmodeller, og på hvilken model, der vil passe bedst til at beskrive sammenstødene. Jeg vil begynde med at kategorisere det sproglige sammenstød (Type-1), fordi den type er mere frekvent end Type-2. Det er svært at karakterisere det sproglige sammenstød, fordi det på den ene side er en negativ hændelse, som fører

[48] Respondenterne begynder kommunikation med at tale det lokale sprog, men får svar på engelsk.

til misforståelser mellem samtalepartnere, mens resultaterne af min undersøgelse viser, at de fleste respondenter tror, at islændinge / danskere anvender engelsk i kommunikationen med udlændinge i den bedste hensigt. (38 % i Danmark og 47 % respondenter i Island svarede, at det sproglige sammenstød sker, fordi de lokale vil være høflige; de tror, det er nemmere for udlændinge at tale engelsk).

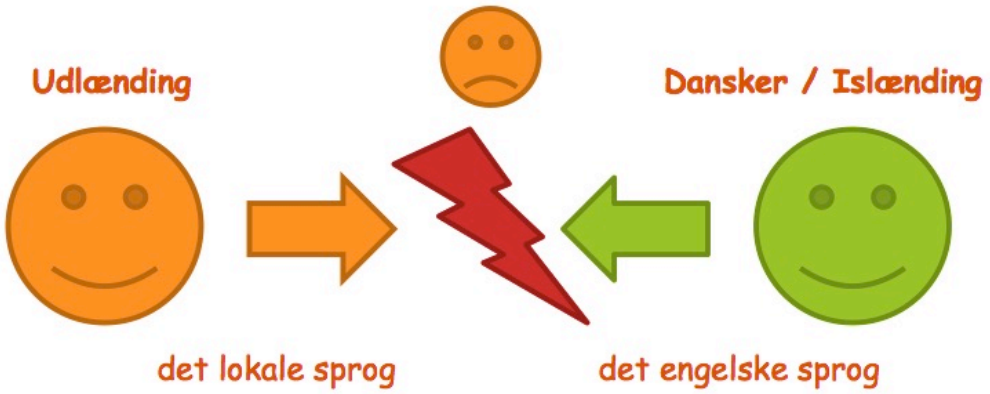

Model 11.1. Den symmetriske konvergente akkommodation med negative konsekvenser. Det sproglige sammenstød (Type-1).

Ud fra den sprogsociologiske teori vil jeg konkludere, at det sproglige sammenstød (Type-1) er en form for symmetrisk konvergent akkommodation. Den interessante ting ved denne type kommunikationssituation er, at samtalepartnernes forsøg på at være opmærksomme på den anden parts behov mislykkes, til trods for at de oprindelige motiver er positive.

Model 11.1. præsenterer min forståelse af det sproglige sammenstød (Type-1) set fra udlændinges synsvinkel. Modellen er baseret på resultaterne af min undersøgelse og mine egne spekulationer over det sproglige sammenstøds natur; modellen viser en udlænding, der har lært det lokale sprog og forsøger at anvende det, fordi han gerne vil integreres (el. assimileres) i samfundet. Udlændingens handling er positiv, og derfor betragtes det som en konvergent akkommodation. På den anden side ser vi en dansker / islænding, der har mødt en dansk- / islandsktalende udlænding. Ifølge mine respondenter tror danskeren / islændingen, at det er nemmere for udlændingen at tale (forstå) engelsk, og derfor tilpasser danskeren / islændingen sig til situationen og bestemmer sig for at svare på engelsk. Situationen er symmetrisk, da begge samtalepartnere forsøger at tilpasse sig situationen. Det betyder, at danskeren / islændingen anvender engelsk i den bedste hensigt, dvs. at hans handling også anses for at være en konvergent akkommodation. Alligevel er resultatet af disse positive

konvergente handlinger negativ, fordi udlændingen oplever det som et forsøg på at udelukke ham fra sprogsamfundet. Ved at tale det lokale sprog beder udlændingen om adgang til samfundet. Ved at svare på engelsk sender danskeren / islændingen (ubevidst) den besked at adgang er nægtet. Eksempler, der bekræfter denne påstand findes både hos teoretikere og i respondenternes svar. En respondent i Danmark udtrykker sin frustration over det sproglige sammenstød; han fortæller, at han føler sig ekskluderet fra samfundet i de situationer, når danskere nægter at svare på dansk: "Jeg kan tydeligt se, at de [danskere] forstår mig men gør det [anvender engelsk] kun for at markere, at jeg ikke er velkommen og er fremmed for dem og skal mindes om det en ekstra gang" (Respondent 68.77B).

> "Þegar útlendingur ávarpar afgreiðslustúlkuna á kassanum í Nóatúni, svo dæmi sé tekið, á íslensku er hann um leið að biðja um inngöngu í íslenskt málsamfélag. Þegar honum er ítrekað svarað á ensku er verið að neita honum um inngöngu. Þegar Íslendingur velur að tala ensku við manninn með hreiminn á kassanum í Bónus er hann um leið að segja honum að hann sé ekki Íslendingur" (Arnbjörnsdóttir 2007, 79)

Derfor vil jeg klassificere det sproglige sammenstød som en negativ symmetrisk konvergent akkommodation eller *en symmetrisk konvergent akkommodation med negative konsekvenser*. Betegnelsen er ret kompliceret, men den afspejler præcist det sproglige sammenstøds (Type-1) særlige ambivalente karakter.

11.2.2. Det sproglige sammenstød (Type-2)[49]

Det sproglige sammenstød (Type-2) ligner Type-1 ved første blik, men når man undersøger det nærmere, ser man markante forskelle. Type-2 er betydeligt mindre frekvent end Type-1 (57 % respondenter i Danmark og 33 % respondenter i Island har aldrig oplevet det). Det kan forklares med, at det sproglige sammenstød (Type-2) ofte optræder i kommunikationen med den ældre generation. Eftersom respondenterne på 16 – 40 år udgør 66 % i Danmark og 84 % i Island, er det ikke sandsynligt, at de dagligt kommunikerer med folk, som er betydelig ældre end dem selv. Imidlertid kan man ikke hævde, at Type-2 kun sker i kommunikationen med den ældre generation. Der må findes flere årsager til, at de unge og voksne vælger at tale deres eget sprog i stedet for engelsk.

[49] Respondenterne begynder at tale engelsk, men får svar på det lokale sprog.

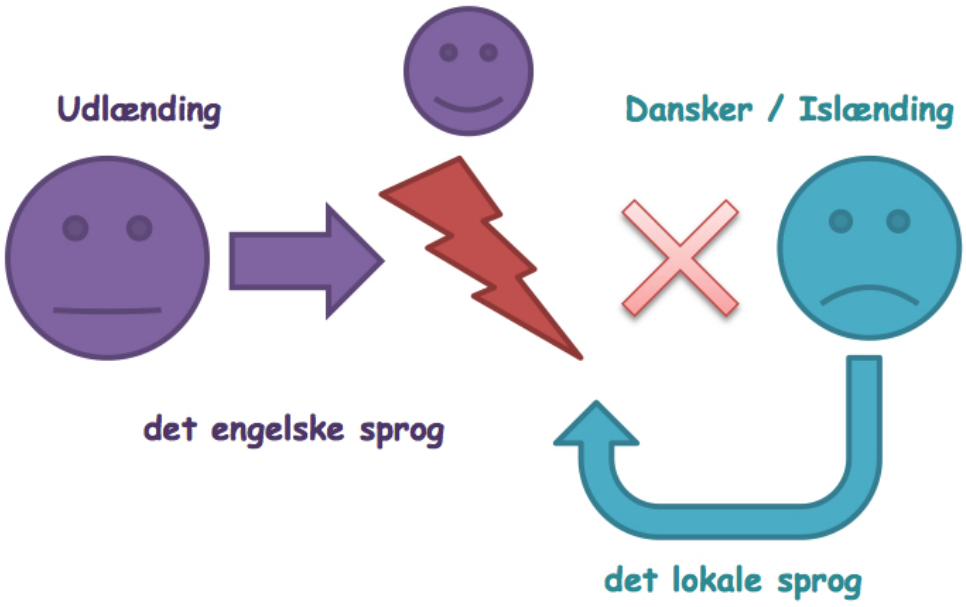

Model 11.2. Den asymmetriske divergente akkommodation med positive konsekvenser. Det sproglige sammenstød (Type-2).

Model 11.2. præsenterer det sproglige sammenstød (Type-2), som er mere kompliceret end Type-1. En udlænding begynder en samtale på engelsk med en dansker / islænding. Udlændingen vælger engelsk på grund af egen usikkerhed omkring sine sproglige kompetencer i det lokale sprog, eller fordi han ikke kan det lokale sprog. Danskeren / islændingen afviser at tale engelsk og svarer på det lokale sprog. Den mest populære mulige årsag, som mine respondenter peger på[50], er at deres samtalepartnere ikke kan engelsk (34 % i Danmark, 27 % i Island), og derfor svarer de på det lokale sprog. På den anden side, gør danskeren / islændingen det muligvis, fordi han (ubevidst) ønsker at føre en asymmetrisk samtale, hvor han taler sit eget danske / islandske sprog, mens udlændingen skal tilpasse sig situationen, dvs. danskeren / islændingen divergerer fra udlændingen.

Udlændingens handling kan heller ikke anses for at være positiv, fordi han ifølge integrationsteorier ikke vil integreres i samfundet igennem sproget, dvs. han (bevidst eller ubevidst) adskiller (el. separerer) sig ved hjælp af det engelske sprog. Især hvis udlændingen befinder sig i det andet stadium af cultural shock, hvor han oplever en masse problemer i kommunikationen med den lokale befolkning, vælger han engelsk for at gøre sit liv lidt lettere. Med andre ord, udlændingens handling anses også for at være en divergent akkommodation.

[50] Den frekvente svarmulghed (D.) *Jeg har aldrig tænkt over det* tages ikke i betragtning.

Resultaterne af mine spekulationer over Type-2´s karakter er ligeså overranskende og paradoksale som resultaterne af spekulationerne over Type-1: de negative divergente handlinger, der ligger til grund for det sproglige sammenstød (Type-2), kan have positive konsekvenser! De fleste respondenter svarede, at de har det fint (36 % i Danmark og 39 % i Island), når de hører svaret på det lokale sprog i de situationer, hvor de begynder en samtale på engelsk, fordi de også kan det lokale sprog, selvom de sommetider er usikre på deres kompetencer. Respondenterne oplever Type-2 på en positiv måde, de betragter svaret på det lokale sprog, som en invitation til sprogsamfundet og føler sig inkluderet og integreret i det samfund, de lever i. "Jeg siger til dem [danskere] at vi kan godt tale dansk men der er muligheder at jeg misforstår" (Respondent 58.65A). Ingen af respondenter valgte svarmuligheden (E.) *Jeg siger undskyld og stopper samtalen*, som svaret på spørgsmålet *Hvordan oplever du de kommunikationssituationer, hvor danskere svarer på dansk til dig, selvom du begynder en samtale på engelsk?* På grund af min empiri og de præsenterede sprogsociologiske teorier vil jeg klassificere det sproglige sammenstød (Type-2) som en positiv asymmetrisk divergent akkommodation eller *en asymmetrisk divergent akkommodation med positive konsekvenser*.

Klassifikationen af det sproglige sammenstød er en vigtig del af min undersøgelse, fordi det vil hjælpe læseren med at forstå fænomenernes natur, og hvorfor jeg betragter Type-1, som en trussel mod kommunikationen på det lokale sprog. Selvom Type-1 kommunikationssituationen optræder positivt, så fører konsekvenserne deraf til negative følelser hos udlændinge, som overordnet set muligvis vil medføre en svindende interesse for det lokale sprog. På den anden side anser jeg Type-2 for at være et positiv fænomen, selvom det optræder på baggrund af divergente holdninger. Hvis udlændinge ofte får svar på det lokale sprog, forstår de, hvor vigtigt det lokale sprog faktisk er. Type-2 kan efter min mening vække udlændinges interesse for integration via sproget, og stimulerer motivationen for sprogindlæring.

11.2.3. Sprog og status

Det sprog, som man taler eller vælger at tale, markerer individets identitet. Når man vælger at tale islandsk med islændinge eller dansk med danskere, viser man sin interesse for samtalepartners sprog og kultur, man sender en klar besked, nemlig at man ønsker at være inkluderet i samfundet. Respondenten fra Nederlandene, som har

boet i Island i 9 år, siger: "Mér finnst það ekkert nema kurteisi að reyna læra lókal málið [Jeg synes, det ikke er andet end høflighed at forsøge at lære det lokale sprog]" (Respondent 25.29E). Det er sandt, at de lokale oftest oplever udlændinges forsøg på at tale det lokale sprog som en positiv handling. På den anden side peger nogle af mine respondenter på et andet problem: jeg kalder det for det perfektionistiske problem. Ifølge Laursen og Holm (2010) stilles der nogle gange et meget højt (reelt uopnåeligt) krav til de udlændinge, der ønsker at kommunikere med den lokale befolkning på lige fod på det lokale sprog. Respondenterne tror, at danskere / islændinge af og til har for store forventninger til udlændinges sprog: hvis udlændinges sproglige kompetencer ikke svarer til de lokales forventninger, skifter de lokale simpelthen over til engelsk. "Danskerne er hamrende gode til engelsk og gider ikke tale med dig indtil du er næsten flydende i dansk" (Respondent 1.1S). "Et stort problem er også, at man kommunikerer meget på Engelsk. Plus man kommunikerer ikke ofte med Danskere, fordi det er meget svært at få Danske venner. Danskere vil omgås med Danskere eller med udlændinge som er totalt "integreret", det vil sige har den samme mentalitet som Danskere" (Respondent 36.40N).

Det har været overraskende for mig, at respondenterne ofte taler direkte om identitets- og integrationsproblemer og forbinder dem med deres personlige sproglige kompetencer. Sproget er uden tvivl en væsentlig identitetsmarkør, som udlændinge vælger for at vise, at de tilhører eller ikke tilhører modtagerlandets samfund.

> "Identiteten har, förutom med språket, att göra med dels hur vi uppfattar oss själva, vilken grupp vil vill tillhöra, och dels med andras uppfattning om jag-et och oss-et" (Einarsson 2009, 40).

På grund af det engelske sprogs høje status foretrækker nogle udlændinge bevidst at tale engelsk for at opnå en højere status i samfundet. "Ég er oft of óörugg til að tala Íslensku, sérstaklega í vinnunni. Af því að þangað er það mjög mikilvægt fyrir mig að ég er taken serious [Jeg er ofte usikker, når jeg taler islandsk, især på mit arbejde. Det er, fordi der er det meget vigtigt for mig, at de tager mig alvorligt]" (Respondent 32.38U). I nogle tilfælde foretrækker udlændinge det engelske sprog frem for det lokale, selvom de kan klare sig på det lokale sprog. Valget af engelsk er ofte forbundet med frygten for at lave fejl og blive misforstået eller at blive taget useriøst. De udlændinge, som tør tale det lokale sprog, ønsker ikke nødvendigvis at blive behandlet med overbærenhed til trods for deres talefejl, dvs. udlændingene ønsker at stå på lige fod med deres samtalepartnere, ellers oplever de et ubehag.

> "När vi använder "Foreigner Talk" till utlandsfödda, d.v.s. talar överdrivet långsamt, tydligt och vänligt. Många av den reagerar då surt på den attityd som detta signalerar. "De talar till mej som om jag var ett barn eller en idiot", säger de och känner sig överbeskyddade, förbarnsligade, förnedrade" (Einarsson 2009, 45)

Dette eksempel, som Einarsson beskriver, vil jeg også kalde for et sprogligt sammenstød. Typen er anderledes, fordi udlændingen er utilfreds med sprogkvaliteten, skønt hans samtalepartner vælger at tale det lokale sprog og fører den konvergente strategi i samtalen.

Man kan sagtens finde mange forskellige former for det sproglige sammenstød i dagligdagen, og det er uden tvivl svært (eller næsten umuligt) at undgå dem. Det, man kan gøre, er at lære af sine kommunikationsfejl og blive opmærksom på detaljerne og samtalepartnerens behov. Hvis det sproglige sammenstød sker, kan man godt sige undskyld og fortsætte samtalen i overensstemmelse med samtalens regler. En samtale er en dynamisk proces, som man kan styre og ændre undervejs.

11.3. Holdninger til det lokale sprog og sprogtilegnelsesprocessen

Udlændinges holdninger til det lokale sprog spiller en vigtig rolle i integrationsprocessen gennem sprog. Hvis man betragter sproget som et hjælpemiddel, foregår sprogindlæringen hurtigt; men hvis man betragter det som et unødvendigt tidsspilde, sker der meget lidt. Uden en personlig indsats og et stort arbejde kan man ikke lære et nyt sprog. Jeg har opdaget en interessant tendens i min undersøgelse: de respondenter, der skrev deres svar i de åbne felter på engelsk, har de mest negative holdninger til det lokale sprog, selvom de har boet i modtagerlandet i en lang periode. Dette kan være tegn på, at disse respondenter stadig er i det andet stadium af cultural chock til trods for, at de har været tilflyttere ganske længe.

Jeg vil gerne vise to konkrete eksempler: Respondent 3.3M, der har boet i Danmark i 6 år, og Respondent 80.93A, der har boet i Island i 7 år. Selvom disse to mennesker bor langt fra hinanden og stammer fra forskellige lande (henholdsvis fra Bulgarien og Spanien), er deres baggrunde næsten identiske. Først og fremmest taler de deres modersmål, de taler engelsk og det lokale sprog. Engelsk har første prioritet i deres liv, fordi de bruger det mest i dagligdagen både i kommunikationen med sine venner og dem, som de ikke kender. Selvom spørgeskemaets spørgsmål stilles på det lokale sprog til dem, udfylder de begge de åbne felter på engelsk. Deres højeste

fuldførte uddannelse er BA, og de har modtaget formel undervisning i det lokale sprog på en sprogskole. Det er en markant lighed i deres holdninger til det lokale sprog. Både mellem linjerne og direkte siger de, at deres holdninger er negative. På spørgsmål nr. 26 *Synes du, at det er nemt / svært at lære dansk i Danmark?* svarer Respondent 3.3M: "Err body switches to English or just says "Sorry" and passes by. Just few Danes give a fuck about helping the integration process". Respondent 80.93A er ikke ligeså negativ i sine udtalelser, som Respondent 3.3M, men ved hjælp af analyse af hans skema fremkommer eksempler på den divergente akkommodations model. Respondent 80.93A oplever sjældent det sproglige sammenstød (Type-1), fordi han sjældent begynder samtaler på islandsk, men når han gør det og får svar på engelsk, vækker det ikke negative følelser i ham: han har det fint, fordi det er lettere for ham at tale engelsk. Senere klager han over islandskundervisningen, som han har modtaget. Han synes, at den dårlige undervisning er den primære årsag til hans manglende sproglige kompetencer i islandsk. "I have found problems learning Icelandic. The learning material is not good enough, and it seems there is not a good teching method implemented in the language schools I have attended" (Respondent 80.93A). Både Respondent 3.3M og Respondent 80.93A oplever nogle gange det sproglige sammenstød (Type-2). I Type-2 situationerne, vælger de den samme taktik: *Jeg fortsætter bare at tale engelsk uden at reagere på, at de taler dansk / islandsk*. Med andre ord, de divergerer hele tiden, når deres samtalepartner forsøger at tale det lokale sprog, som muligvis skaber negative holdninger hos dem selv. Disse respondenter har formodentlig givet op overfor den sproglige integration; og de forsøger hele tiden at lægge skylden for manglende sproglige kompetencer over på de andre: på de "ligeglade" danskere, der ikke gider at hjælpe integrationsprocessen; og på det uperfekte uddannelsessystem, der ikke tilbyder gode kurser til udlændinge. Jeg er enig i, at de lokale ikke altid er hjælpsomme med sproget, og der findes undersøgelser (Arnbjörnsdóttir 2011, Skaptadóttir 2007), der peger på problemer indenfor undervisningen i det islandske sprog for udlændinge. Men man må aldrig glemme sit eget ansvar. Man kan finde andre veje til sproget, hvis man er virkelig interesseret i at lære det, og hvis man vil blive taget alvorligt, for sproget er en meget vigtig døråbner til inklusion.

Jeg har opdaget endnu en tendens i respondenternes svar, nemlig at der er 11 respondenter, der uden nogle argumenter klager over, at det lokale sprog er svært, kun

fordi det lokale sprog opleves svært (8 respondenter i Island / 3 respondenter i Danmark). Årsagen til det kan være, at de ikke er særlig interesserede i sprogindlæringen og forsøger at finde en grund til at beklage sig (eller de lægger skylden på selve sproget). Kan man overhovedet sige, at det ene sprog er sværere end det andet? Hvilke kriterier skal et sprog opfylde for at man kan kalde det et svært sprog? Eller har denne subjektive klassifikation noget med personlige kompetencer og baggrund at gøre? Disse spørgsmål stiller jeg mig selv, da jeg ser og hører udlændinge klage over, at islandsk er svært. Det er faktisk ikke muligt at drage nogle paralleller mellem respondenternes oprindelse og holdninger til sproget i min undersøgelse, fordi de respondenter, der oplever islandsk som et svært sprog, stammer fra vidt forskellige lande: Australien, Tyskland, Rusland, Danmark, Polen osv.

På dette tidspunkt tænkte jeg, at det kunne have noget med motivation at gøre. Hvis man er motiveret for at lære sproget og en integration i samfundet i det hele taget, søger man ikke efter undskyldninger for sine manglende kompetencer. Respondent 68.77B stammer fra Ukraine, og han har været en højmotiveret lørner, fordi han gerne ville integreres i det samfund, han lever i. Respondent 68.77Bs kommentarer er vældig lange og detaljerede, hvor han fortæller om integrationsprocessen, og om sprogets rolle i den sammenhæng. Det danske sprog har altid været en nøgle til det samfund, som han ikke havde adgang til, men som han gerne ville have adgang til. "Jeg synes ikke, at det var svært at lære dansk. Faktisk meget nemt. Jeg synes det, der var svært for mig var, at jeg ikke havde cpr.nr og opholdstilladelse i 1,5 år - danske myndigheder har brugt 1,5 år på at behandle vores ansøgning om familiesammenføring og i al den tid måtte jeg ikke gå til dansk og jeg har ikke lært et eneste ord på dansk i den tid. Og så havde vi ikke nogen i vores omgivelser, der kunne tale dansk og heller ikke nogen, der kunne tale mine modersmål så i mange år har det været et sprogligt helvede for mig at bo i Danmark" (Respondent 68.77B). Respondent 68.77B er et godt eksempel på et højmotiveret individ, der trods mange problemer ikke har mistet interessen og motivationen, og hvis personlige indsats er blevet belønnet.

Bonny Norton lægger i sin undersøgelse *Identity and Language Learning* (2013) vægt på forskelle mellem motivation og en personlig indsats. At være motiveret betyder ikke at være succesfuld i sprogindlæringen. Uden en personlig

indsats sker der ingenting. Det gælder ikke alene sprog men alle områder: en blomst vokser ikke i ørkenen uden vand.

> "If learners "invest" in the target language, they do so with the understanding that they will acquire a wilder range of symbolic resources and material resources, which will in turn increase the value of their cultural capital and social power. […] A learner may be a highly motivated language learner but may nevertheless have little investment in the language practices of a given classroom or community" (Norton 2013, 6).

Motivation stammer fra personlige interesser, mens resultatet opnås ved hårdt arbejde. 51 % respondenter i Island og 29 % respondenter i Danmark svarede, at de havde lært det lokale sprog, fordi de var interesserede i selve sproget, og de fleste af dem opnåede så gode resultater, at de selvevaluerede egne sproglige kompetencer meget højt. Kombinationen af personlige interesser, motivation og indsats giver uden tvivl resultater uanset, hvor "svært" et sprog er, og hvor vanskelig omstændighederne ved integrationsprocessen kan være.

Dette kapitel handler om sprogsociologi, det sproglige sammenstød, motivation og andre sprogsociologiske aspekter af sprogtilegnelsesprocessen. I løbet af skriveprocessen opdagede jeg, at det sproglige sammenstøds karakterer er mere komplicerede, end jeg havde troet tidligere. Type-1 medfører ofte misforståelser og kommunikationsproblemer. De respondenter, der oplever Type-1, fortæller ofte, at de føler sig ekskluderet fra det lokale samfund. På den anden side oplever mange respondenter Type-2 som en invitation til samfundet.

12. DISKUSSION AF SPECIALET

I dette kapitel vil jeg kort fortælle om skriveprocessen, overraskelser og vanskeligheder, der er opstået i løbet af ét års arbejde med specialet. Jeg vil tillige præsentere de sidste resultater af min undersøgelse – svarene på spørgsmål nr. 34. I kapitlets afslutning vil mit speciale blive sammenlignet med to lignende projekter, der handler om kommunikationsproblemer mellem udlændinge og den lokale befolkning. Jeg vil gøre rede for Birna Arnbjörnsdóttirs (2011) og Unnur Dís Skaptadóttirs (2007) undersøgelser, da de er mest relevante i forholdt til mit speciale.

12.1. Undersøgelsens højdepunkter

Første gang, jeg vendte blikket mod *det sproglige sammenstød* og udlændinges kommunikationsproblemer, var i oktober 2013, da jeg skulle skrive et læserbrev i kurset *Sprogbrug og formidling*. Det tog mig ikke lang tid at finde et aktuelt emne, da jeg nogle dage forinden havde snakket med en veninde, der læste islandsk som andetsprog på Islands Universitet. Hun fortalte mig om sin frustration over de kommunikationssituationer, hvor hun forsøgte at tale islandsk med nogle islændinge, der blot ignorerede hendes forsøg ved at svare hende på engelsk. Efter denne samtale begyndte jeg at tænke over dette emne og skrev mit læserbrev, der hed "Hold op med at tale engelsk med os. Vi er her for at lære dit sprog" (Se Bilag 5). Efter at have diskuteret dette emne i klasselokalet med læreren Pernille Folkmann og andre studerende, opdagede jeg, at det virkelig var et eksisterende problem. Så gik der ét år, og jeg skulle vælge emne til mit speciale. På det tidspunkt havde jeg allerede undersøgt situationen lidt nærmere igennem uformelle samtaler med mine venner, der lærer dansk og islandsk i Danmark og Island. Det markante var, at de fleste havde oplevet et fænomen, som jeg nu kalder det sproglige sammenstød. I det øjeblik bestemte jeg, at mit speciale skulle handle om det sproglige sammenstød.

Arbejdet med specialet begyndte i september 2014, da jeg fik tilladelsen fra mine vejledere Pernille Folkmann og Susanne Antoinette Elgum, som har hjulpet mig meget i alle projektets stadier. Jeg begyndte med at undersøge forskellige samfundsvidenskabelige metoder: både kvalitative og kvantitative, og bestemte mig for at foretage en spørgeskemaundersøgelse. Før jeg begyndte, lavede jeg en række

pilotinterviews, der desværre mislykkedes på grund af min begrænsede viden om kvalitative undersøgelser. Trods alt var det et nødvendigt skridt i processen, fordi jeg fik bekræftet mine hypoteser og afprøvede nogle af de spørgsmål, som senere blev brugt i spørgeskemaundersøgelsen. Pilotinterviewene bekræftede emnets særlige aktualitet især i Island, hvor alle informanter fortalte om ubehagelige oplevelser af det sproglige sammenstød (Type-1). I Danmark var nogle af mine informanter forvirrede over spørgsmålene om det sproglige sammenstød, og dette fik mig til at tænke over, om dette fænomen overhovedet findes i Danmark.

Forberedelser til undersøgelsen tog ikke lang tid og i begyndelsen af november 2014 satte jeg spørgeskemaet på nettet og forberedte papirblanketter for dem, der ønskede at udfylde papirblanketter. Jeg besluttede mig for at have undersøgelsen åben i en måned og for alle interesserede. Der var overraskende mange, som deltog i spørgeskemaundersøgelsen (207 respondenter). 27 respondenter faldt senere ud af undersøgelsen, fordi de ikke opfyldte de nødvendige kriterier (Se kapitlet Resultater af undersøgelsen –> Bortfald). Nogle af respondenterne kontaktede mig via sociale medier, gav mig positiv feedback, at de syntes, at det var et vigtigt projekt, og at de selv tænkte på kommunikationsproblemerne; desuden udtrykte nogle respondenter, at de gerne ville læse resultatet af undersøgelsen.

Efter undersøgelsens afslutning begyndte jeg på det tekniske arbejde: jeg skulle sætte alle resultater i Excel tabeller, gruppere og analysere dem. Dernæst blev de tørre tal transformeret til de farverige diagrammer og figurer, som jeg bruger i de fleste kapitler.

Selve skriveprocessen varede i cirka fire måneder (januar 2015 – april 2015). Resultaterne af dette arbejde kan læseren se på papiret hér.

12.2. Respondenternes feedback

Nu vil jeg fortælle om de sidste resultater af min undersøgelse. Spørgsmålsblok nr. 34 handler om selve spørgeskemaet. Respondenterne blev bedt om at evaluere skemaet og fortælle, om de syntes det var interessant at deltage i undersøgelsen. Ved hjælp af disse spørgsmål ville jeg få viden om, hvorvidt respondenterne havde forstået alle spørgsmål, om de kunne finde passende svarmuligheder, og om det tog lang tid at udfylde skemaet. Spørgsmålsblokken består af 4 ja / nej spørgsmål.

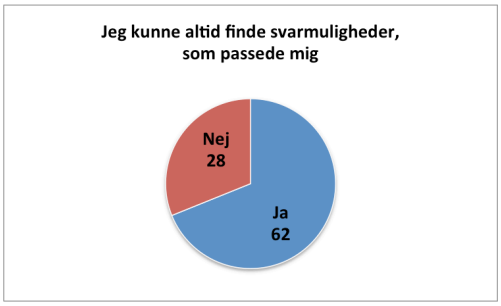

Figur 12.1. Respondenternes feedback. Svarmuligheder.

(Danmark til venstre / Island til højre)

Figur 12.2. Respondenternes feedback. Spørgsmål.

(Danmark til venstre / Island til højre)

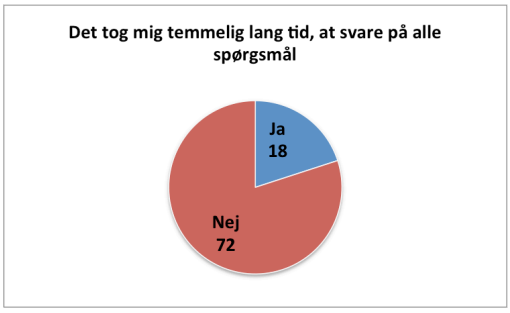

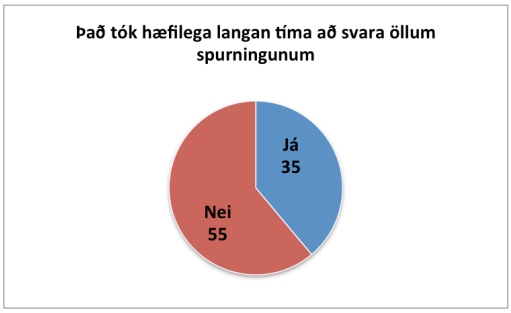

Figur 12.3. Respondenternes feedback. Tid.

(Danmark til venstre / Island til højre)

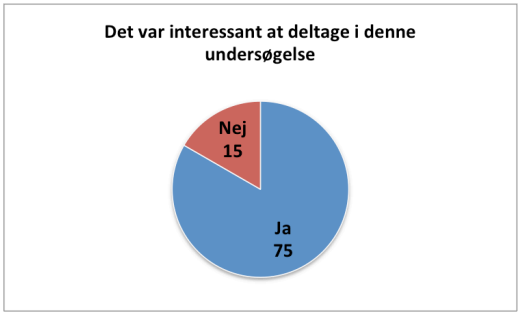

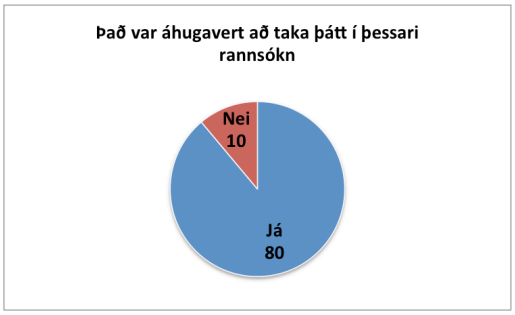

Figur 12.4. Respondenternes feedback. Var det interessant at delatage?

(Danmark til venstre / Island til højre)

Diagrammerne viser, at respondenternes oplevelser af, at deltage i undersøgelsen generelt er positive. I Danmark tog undersøgelsen mindre af respondenternes tid end i Island, da respondenterne i Island oftere svarede, at det tog dem temmelig lang tid at svare på alle spørgsmål. Næsten 30 % af respondenterne svarede, at de ikke kunne finde passende svarmuligheder. Jeg betragter det som et naturligt svar, da alle mennesker er forskellige, og det er svært at skabe et universel spørgeskema, som vil indeholde svarmuligheder for alle. På den anden side er det et meget positiv tegn, at 70 % respondenter kunne finde svarmuligheder, som passede til dem. Desuden var det særligt vigtigt, at respondenterne godt kunne forstå alle spørgsmålene, og at formuleringerne var klare for dem, da skemaet ikke var formuleret på deres modersmål. Figur 12.2. viser, at det også lykkedes at formulere spørgsmålene forståelige for respondenterne. I det hele taget er jeg meget tilfreds med respondenternes feedback, der viste, at udfyldning af skemaet ikke var en langvarig og kedelig proces. Det var væsentligt for mig at stille klare spørgsmål og vække respondenternes interesse for emnet, for at de eventuelt kunne anbefale skemaet til deres venner, som så også kunne klikke på linket og udfylde det elektroniske spørgeskema.

12.3. Sammenligning med to andre projekter

Der findes to interessante, vigtige og aktuelle projekter, der handler om kommunikationen mellem udlændinge og islændinge og om udlændinges integration gennem sproget i det islandske samfund. Jeg vil kort fortælle om disse, da de ligner min undersøgelse.

Først vil jeg nævne Birna Arnbjörnsdóttirs[51] store projekt, der drejer sig om forskellige tendenser i udlændinges integration i Island og de andre nordiske lande *Stefna og framkvæmd símenntunar og aðlögun innflytjenda á Íslandi og öðrum Norðurlöndum*[52]. Hendes undersøgelse blev offentliggjort i tidsskrift *Milli mála* i 2011. Det er et projekt, der indeholder både statistiske data og resultater af kvalitative overvejelser i alle nordiske lande. Integrationen gennem sproget er sat i centrum for undersøgelsen, og det lokale sprogs betydning for udlændinges integration understreges flere gange. Der er sat fokus på Island og de muligheder, som

[51] Professor i andetsprogspædagogik ved Islands Universitet.
[52] Politik og udførelse af efteruddannelse og udlændinges integration i Island og de andre nordiske lande.

udlændinge i Island har: fx høje chancer for at få arbejde (uden at tale islandsk) og kurser i det islandske sprog, som er tilgængelige for udlændinge. Desuden understreger forskeren, at det er vigtigt at oplyse islændinge om udlændinges behov for at øve sig i islandsk, hun opfordrer islændinge til at tale islandsk med udlændinge, hvis det er muligt. I konklusionen peger Arnbjörnsdóttir på: 1. at det islandske integrationssystem har brug for forandringer; hun vender ofte blikket mod Danmark, hvor alle udlændinge har ret til gratis danskundervisning; 2. at der skal udarbejdes nye læseplaner i islandsk som andetsprog på forskellige undervisningsniveauer: fra begynderniveauet til det avancerede niveau; 3. at der skal stilles de samme krav i alle nordiske lande til de lærere, der underviser i andetsprog; 4. at forøge læreres personlige indsats i undervisningsprocessen ved at motivere lærere; 5. at oplyse udlændinge om de fordele, som de islandsktalende udlændinge har i samfundet osv. Dette projekt har haft stor indflydelse på mange forskere inden for undervisningen i islandsk som andetsprog – dette ses tydeligt, når man kigger i andres litteraturlister, hvor man i mange tilfælde kan finde Arnbjörnsdóttirs projekt.

Unnur Dís Skaptadóttirs[53] kvalitative undersøgelse (2007) blandt udlændinge, der havde tilegnet sig islandsk, vakte min interesse fra første færd, fordi den handler om udlændinges holdninger til det islandske sprog og sprogindlæringsprocessen. Skaptadóttirs undersøgelse var en del af det større undersøgelsesprojekt *Mótun margbreytileikans á tímum hnattvæðingar. Útlendingar á Íslandi: möguleikar og mátlæti*, der var støttet af RANNÍS og Islands Universitet. Projektet handlede bl.a. om forskellige kommunikationsproblemer mellem udlændinge og islændinge. Skaptadóttirs undersøgelse hedder *Ólikar raddir: Afstaða innflytjenda til íslenskrar tungu.*[54] Forfatteren har lavet en række interviews med udlændinge for at finde ud af hvilke holdninger de har til det islandske sprog nu, og hvilke holdninger de havde, da de flyttede til Island. Skaptadóttirs hensigt var at finde ud af, om udlændinge ønskede "að tilheyra eða taka þátt[55]". Hendes resultater viste, at informanternes holdninger forandredes over tid: da de var nyankommne, tænkte de ikke meget på integrationen og sprogindlæringen, fordi de blot ville tjene penge, men da de fik venner og nogle af dem giftede sig med islændinge, begyndte de at vende sig mod det islandske samfund og sprog. Nogle af Skaptadóttirs respondenter fortalte, at engelsk hindrede den

[53] Professor i antropologi ved Islands Universitet.
[54] Forskellige stemmer: udlændinges holdninger til det islandske sprog.
[55] At tilhøre eller deltage.

islandske sprogstilegnelsesproces, da de fleste islændinge (og andre udlændinge) oftere brugte engelsk i hverdagskommunikationen med dem end islandsk. Skaptadóttirs konklusion er, at det er vigtigt for udlændinge at lære sproget for at forstå de islandske traditioner og for at deltage i samfundslivet. Ved hjælp af sproget har udlændinge mulighed for at blive *nýir Íslendingar*[56].

Der findes flere andre intressante publikationer, der kaster lys over udlændinges integration gennem sproget og andre aktuelle emner, som læseren kan finde på litteraturlisten. Jeg har valgt at introdusere Arnbjörnsdóttirs og Skaptadóttir undersøgelser, fordi de, efter min mening, er mest relevante i denne sammenhæng.

Afslutningsvis vil jeg sige, at selvom processen med at skrive specialet har været tidskrævende og svær, har jeg lært meget og opdaget mange forskellige sider af kommunikationen mellem udlændinge og den lokale befolkning.

Specialets struktur ændredes flere gange i løbet af skriveprocessen. Den endelige version ser anderledes ud end det, som jeg forestillede mig for et år siden. Jeg siger dog ikke, at denne variant af specialet er bedre eller værre end den planlagte version, den er bare anderledes.

I det næste kapitel vil jeg diskutere muligheder for udviklingen af teorier bagved kommunikationsproblemer blandt de voksne udlændinge. Desuden vil jeg foreslå idéer (som er baseret på resultater af min undersøgelse) til mulige projekter, der kan være interessante at gennemføre i fremtiden.

[56] Nye islændinge

13. PERSPEKTIVERING

I dette kapitel vil jeg give et overblik over, hvilken betydning resultaterne af min undersøgelse har for fremtiden. Jeg vil også fortælle om mine idéer til andre mulige projekter, som jeg eventuelt vil beskæftige mig med.

Mit projekt handler hovedsageligt om kommunikationen mellem udlændinge og danskere / islændinge. Der er særligt blevet sat fokus på de situationer, hvor de oplever det sproglige sammenstød. Selve begrebet er nyt og eksperimentelt. Jeg er ikke sikker på, at det vil blive brugt senere af andre eller af mig selv. Måske finder jeg i fremtiden en anden betegnelse, som bedre vil repræsentere fænomenets natur.

Undersøgelsen afslører nogle aktuelle tendenser og problemer i kommunikationen mellem udlændinge og den lokale befolkning i Danmark og i Island. Der er overraskende mange respondenter, som har oplevet en eller anden form for sproglige sammenstød. Type-1 anses for at være mere bekymrende end Type-2, fordi det ifølge mine observationer kan forhindre integrationsprocessen og vækker negative følelser hos respondenterne. En del af min undersøgelse drejer sig om de mulige årsager til opståen af det sproglige sammenstød, og der er identificeret en række tendenser i samfundet, som kan medføre sammenstødene.

Imidlertid mangler min undersøgelse et vigtigt perspektiv: at kigge på problemet fra den anden parts synsvinkel. Med andre ord, hele spørgeskemaundersøgelsen og den største del af specialet handler om udlændinge og deres oplevelser af kommunikationen, mens der er blevet lagt relativt lille vægt på den lokale befolknings oplevelser.

I fremtiden kan det uden tvivl være interessant at foretage en lignende undersøgelse blandt danskere / islændinge; en undersøgelse, som vil kaste lys over *deres* oplevelser af kommunikationen med udlændinge. De vigtige spørgsmål, som jeg virkelig ville ønske, at jeg kunne stille til den lokale befolkning i den centrale del i undersøgelsen, er *Hvorfor vælger du at svare en udlænding på engelsk, selvom udlændingen begynder en samtale på dansk / islandsk? Hvad er den primære årsag til dette?* Denne type undersøgelse ville supplere mine resultater, give et bredere overblik over problemerne, og inddrage et nyt perspektiv. Dermed ville jeg også kunne være i stand til at få af- eller bekræftet mine respondenters oplevelse af, at den lokale samtalepartner inviterer til inklusion, når den lokale vælger at svare på det

lokale sprog frem for at fortsætte samtalen på engelsk, som udlændingen initialt indleder på.

Et andet projekt, som efter min mening kunne være både interessant og vigtigt at gennemføre, er en teoretisk undersøgelse af fænomenet *det sproglige sammenstød*. Resultatet af denne form for projekt kunne være et grundigere overblik over alle mulige typer af det sproglige sammenstød med redegørelse for mulige årsager til dem. Der findes åbenbart flere end to typer af det sproglige sammenstød. Man kan fx undersøge en malplaceret anvendelse af lingua franca i kommunikationen mellem etniske minoriteter; eller det sproglige sammenstød, der sker mellem skandinaver, som ikke kan blive enige om hvilket sprog de skal bruge: sit eget modersmål eller et skandinavisk universelt sprog, som teoretisk set alle kan forstå, men som ikke har nogle klare regler, som alle kan følge. Eventuelt kan man undersøge forskellige niveauer af det sproglige sammenstød, som er introduceret i mit speciale.

En anden idé er et stort projekt, der undersøger mulige løsninger på de sproglige kommunikationsproblemer mellem udlændinge og danskere / islændinge. Den slags projekt vil hjælpe udlændinge til hurtigere integration i samfundet, og vil hjælpe danskere / islændinge med at forstå udlændingenes behov. Den type projekt kan gå i forskellige retninger: man kan sætte fokus på undervisningssystemet eller på de sociale områder.

Der er sikkert flere mulige forskningsprojekter, som man kan foretage på basis af min undersøgelse. Jeg har blot peget på de mest relevante. At opdage, at nogle respondenter også havde tænkt på *det sproglige sammenstød*-problemet, var et signal for mig om, at det er et aktuelt emne til studier.

Det, at jeg foreslår flere idéer for fremtidige undersøgelser og projekter, betyder *ikke*, at det er et helt nyt emneområde. Da jeg arbejdede med den faglige litteratur, fandt jeg ud af, at der (især i Island) var flere forskere, som har tænkt over og undersøgt fænomener, som ligner det sproglige sammenstød. Deres undersøgelser handler om kommunikationsproblemer mellem islændinge og udlændinge (Birna Arnbjörnsdóttir og Unnur Dís Skaptadóttir). I kapitlet Diskussion af specialet har jeg fortalt om deres arbejde og sammenlignet deres projekter med mit speciale.

14. KONKLUSION

Formålet med dette speciale er at undersøge og analysere det sproglige sammenstød, der optræder i kommunikationen mellem udlændinge og danskere i Danmark og udlændinge og islændinge i Island. Der er sat særligt fokus på de kommunikationssituationer, hvor samtalepartnerne er uenige om hvilket sprog de skal bruge: det lokale sprog eller engelsk.

To forskellige typer af det sproglige sammenstød er undersøgt i specialet:

1. *Type-1* betegner en særlig kommunikationssituation, hvor udlændinge begynder en samtale på det lokale sprog, men får svar på engelsk. Type-1 er relativt frekvent blandt mine respondenter: 82 % respondenter har oplevet det i Danmark og 89 % respondenter har oplevet det i Island[57]. Der er meget få respondenter, der er indifferente overfor situationen og svarer, at de har det fint, når de hører svaret på engelsk (3 % respondenter i Danmark og 11 % respondenter i Island har det fint med at skifte til engelsk). De øvrige forsøger trods alt at fortsætte samtalen på det lokale sprog, selvom de begynder at tvivle på deres sproglige kompetencer. Type-1 er et interessant eksempel på misforståelser mellem samtalepartnere i en kommunikationssituation. Mine respondenter tror, at de lokale oftest svarer på engelsk i den bedste hensigt – de lokale mener simpelthen (også efter respondenternes mening), at det er høfligt at svare udlændinge på engelsk. Resultater af den lokale befolknings velvilje er negative i denne sammenhæng, fordi respondenterne ofte føler sig ekskluderet fra det sproglige samfund. Respondenterne tror sommetider, at danskere / islændinge vil tage afstand fra dem, og at de på den måde sender et signal om, at udlændinge er fremmede og ikke hører til i det lokale samfund. "Jeg synes, at det især er skuffende når islændinge straks taler engelsk med mig (før jeg begynder at tale) kun fordi jeg har et "udenlandsk ansigt"" (Respondent 15.18E i kapitlet Resultater af undersøgelsen). "Jeg kan tydeligt se, at de [danskere] forstår mig men gør det [anvender engelsk] kun for at markere, at jeg ikke er velkommen og er fremmed for dem og skal mindes om det en ekstra gang" (Respondent 68.77B i

[57] Det samlede antal af respondenterne, der meget ofte / ofte / et par gange / sjældent har oplevet Type-1

kapitlet Sprogsociologi). Ved hjælp af de sprogsociologiske teorier har jeg klassificeret det sprogliges sammenstød (Type-1) som *en symmetrisk konvergent akkommodation med negative konsekvenser*.

Selvom Danmark og Island fører forskellige sprogpolitikker, er der ikke store forskelle på respondenternes svar vedrørende Type-1 i disse to lande. Dette kan være et tegn på problemets aktualitet: uanset at undervisningen i *Dansk som andetsprogs* er bedre organiseret og mere udviklet i Danmark end *Islandsk som andetsprog* i Island, oplever udlændinge integrationsprocessen gennem sproget ens. Det sproglige sammenstød (Type-1) og det engelske sprog i det hele taget er uden tvivl en barriere for udviklingen af evnen til at kommunikere på det lokale sprog mellem udlændinge og den lokale befolkning – dette bekræftes af både mine respondenter og andre undersøgelser, der er præsenteret i specialet. Selvom engelsk spiller en væsentlig rolle i det moderne samfund, må man ikke glemme det nationale sprogs vigtighed: for udlændinge fungerer det lokale sprog som en nøgle til integrationen i det nye samfund.

2. *Type-2* er betegnelsen for en kommunikationssituation, hvor udlændinge begynder en samtale på engelsk, men får svar på det lokale sprog. Denne situation anses for at være positiv ud fra den sprogsociologiske synsvinkel, fordi det motiverer udlændinge til at lære det lokale sprog og til at integrere sig hurtigere i samfundet. Type-2 er mindre hyppig end Type-1 blandt mine respondenter. Der er 43 % respondenter i Danmark og 67 % i Island[58], der har oplevet Type-2. Oplevelser af det sproglige sammenstød (Type-2) er meget anderledes end Type-1. De fleste af dem, der har oplevet Type-2 situationen har det fint med at få svar på det lokale sprog. "Jeg er taknemmelig for, at de stoler på mine kompetencer i islandsk og forsøger at hjælpe mig med at lære mere islandsk" (Respondent 59.69M i kapitlet Resultater af undersøgelsen). "Jeg siger til dem [danskere] at vi kan godt tale dansk men der er muligheder at jeg misforstår" (Respondent 58.65A i kapitlet Sprogsociologi). Selvom respondenterne nogle gange er usikre på deres kompetencer, vil de gerne forsøge at tale dansk / islandsk (der er ingen af dem, der stopper samtalen, hvis de får svar på det

[58] Det samlede antal af respondenterne, der meget ofte / ofte / et par gange / sjældent har oplevet Type-2

lokale sprog). Det sproglige sammenstød (Type-2) klassificeres deraf som *en asymmetrisk divergent akkommodation med positive konsekvenser*.

Den kvantitative metode jeg valgte, gav gode resultater. Det var ikke særlig problematisk at finde respondenter, da kriterier for deltagere ikke var strenge. De fleste respondenter svarede på alle spørgsmål og kom med relevante kommetarer til emnet, som jeg kunne bruge i undersøgelsen. Bortfaldet lå på et relativt lavt niveau, hvilket også betragtes som et positivt tegn.

Selvom der ikke findes mange relevante artikler og undersøgelser inden for dette område, kunne jeg sammenligne og verificere mine resultater med lignende projekter, der bl.a. handler om integration gennem sproget blandt udlændinge i Danmark og Island.

Jeg fandt det særligt interessant at arbejde med de sprogsociologiske aspekter af det sproglige sammenstød, fordi jeg inden for sprogsociologien kunne finde relevante begreber og teorier for at forklare og forstå det sproglige sammenstøds natur.

Min undersøgelse giver ikke mulighed for generalisering, fordi udvalget af respondenter er lille og ikke er repræsentativt. Imidlertid peger resultaterne på emnets aktualitet. Disse resultater kan fungere som en inspiration for en videre undersøgelse af fænomenet *det sproglige sammenstød*. I kapitlet Perspektivering har jeg foreslået mulige emner for fremtidige projekter, der kan bygges på basis af mit speciale.

Mine planer for fremtiden er at arbejde videre med dette emne og vække samfundets opmærksomhed på fænomenet *det sproglige sammenstød*. Jeg mener, det er en aktuel og vigtig diskussion, som bl.a. peger på problemerne indenfor sprogpolitikken i Danmark og Island. Jeg ønsker, at man bliver mere opmærksom på, hvor vigtigt det er for integrationsprocessen at få mulighed for at tale og anvende det lokale sprog i alle kommunikationssituationer.

15. LITTERATUR

- Árnason, K. (1989). "Engelsk-amerikansk indflydelse på islandsk sprog" i *Sprog i Norden: 1989.* Nordisk språksekretariat. På http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive (hentet 16.feb.2015).
- Arnbjörnsdóttir, B. (2007). "Samfélag málnotenda: innflytjendur og íslenskan" i *Ritið: 1/2007 Tímarit Hugvísindastofnunar*. Reykjavík: Hugvísindastofnun Háskóla Íslands.
- Arnbjörnsdóttir, B. (2011). "Stefna og framkvæmd símenntunar og aðlögun innflytjenda á Íslandi og öðrum Norðurlöndum" i *Milli mála. Ársrit Stofnunar Vigdísar Finnbogadóttur í erlendum tungumálum.* S.Á. Eiríksdóttir og E. Erlendsdóttir (red.) 3. árgangur. Reykjavik: Stofnun Vigdísar Finnbogadóttur.
- Arnbjörnsdóttir, B., Hauksdóttir, A. red. (2007) *Mál málanna*. Reykjavík: Stofnun Vigdísar Finnbogadóttur í erlendum tungumálum.
- Arnbjörnsdóttir, B., Ingvarsdóttir, H. (2012). *Staða enskunnar í nýju málumhverfi*. På http://malfridur.ismennt.is/haust2012/pdf/malfridur-vol_28-2-15-17-ba-hi.pdf (hentet 31.mar 2015).
- Bergmann Einarsson, E. (2007). *Opið land: Ísland í samfélagi þjóðanna*. Reykjavik: Skrudda.
- Birk, H. (2007). *Om at speake Danglish*. På http://www.information.dk/-135620 (hentet 31.mar.2015).
- Bonke, J., Schultz-Nielsen M.L. (2013). *Integration blandt ikke-vestlige indvandrere*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Brinkmann, S., Kvale, S. (2015). *Interviews: learning the craft of qualitative research interviewing*. Los Angeles: SAGE.
- Brinkmann, S., Tanggaard, L. (red.). (2010). *Kvalitative metoder. En grundbog.* København: Hans Reitzels Forlag.
- Brodersen, R.B. (2003). "Purismen i Danmark – en succes?" i *Purt og reint. Om purisme i dei nordiska språka*. H. Sandøy, R.B. Brodersen og E. Brunstad. Skrifter frå Ivar Aasen-instituttet nr. 15, Høgskulen i Volda.
- Center for internationalisering og parallel sproglighed (u.å.). *Retten til gratis danskundervisning*. Københavns Universitet. http://cip.ku.dk/kursuskatalog/dansk_for_internationale_medarbejdere/retten_til_dansk/ (hentet 13.feb.2015).
- Clark, V.L.P., Creswell, J.W. (2008). *The Mixed Methods Reader*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Dansk Sprognævn (2012). *Dansk sprogs status*. På http://www.dsn.dk/sprogviden/sprogpolitik/sprogpolitikker-1/dansk-sprogs-status-2012/DSN_sprogstatus2012.pdf (hentet 19.feb.2015).
- Eagly, A.H., Chaiken, S. (1993). *The Psychology of Attitudes*. Fort Worth: Harcourt Brace College Publishers.
- Einarsson, J. (2009). *Språksociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Ejrnæs, M. (2002). *Etniske minoriteters tilpasning til livet i Danmark – forholdet mellem majoritetssamfundet og etniske minoriteter*. Aalborg: AMID Working Paper Series.
- Félagsmálaráðuneytið (2005). *Skýrsla nefndar um aðlögun innflytjenda að íslensku samfélagi*. På http://www.velferdarraduneyti.is/media/acrobat-skjol/Skyrsla_nefndar_um_adlogun_utlendinga.pdf (hentet 22.mar.2015).

- Flodgaard, P., Møller-Hansen, T., Aagaard, S. (2000). *Dansk nok?* København: Høst & Søn.
- Frølund Thomsen, J.P. (2006). *Konflikten om de nye danskere*. København: Akademisk Forlag.
- Garðarsdóttir, Ó., Hauksson, G., Tryggvadóttir H.K. (red.) (2009). *Innflytjendur og einstaklingar með erlendan bakgrunn 1996–2008*. Reykjavik: Hagstofa Íslands.
- Hauksdóttir, A. (2001). *Lærerens strategier. Elevernes dansk*. København: Nordisk Ministerråd.
- Holtug, N. (2010). "Immigration: Er der en konflikt mellem frihed og lighed?" i *Kulturel diversitet. Muligheder og begrænsninger*. K. Lippert-Rasmussen og K. Holtug (red.). Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Íslensk málnefnd (2012). *Ályktun um stöðu íslenskrar tungu.* På http://islenskan.is/alyktun.htm (hentet 23.jan.2015).
- Johannessen, A., Tufte, P.A. (2002). *Introduksjon til Samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Jónsson, F.H. (2003). "Afstaða Íslendinga til útlendinga" i *Rannsóknir í félagsvísindum IV*. F.H. Jónsson (red.). Reykjavik: Háskólaútgáfan.
- Karlsson, Þ. (2003). "Spurningakannanir: uppbygging, orðalag og hættur". I *Handbók í aðferðafræði og rannsóknum í heilbrigðisvísindum*. S. Halldórsdóttir og K. Kristjánsson (red.). Akureyri: Háskólinn á Akureyri
- Kruuse, E. (1996). *Kvantitative og forskningsmetoder – i psykologi og tilgrænsende fag*. København: Dansk psykologisk forlag.
- Kulturministeriet (2003). *Sprog på spil - et udspil til en dansk sprogpolitik*. København: Kulturministeriet.
- Københavns kommune (2014). *Danskundervisning for voksne udlændinge i København.* På https://www.kk.dk/danskuddannelse (hentet 24.mar.2015)
- Laursen, H.P., Holm, L. (2010). *Dansk som andetsprog. Pædagogiske og didaktiske perspektiver.* Frederiksberg: Dansklærerforeningens Forlag.
- Lorenzen, C.V. (2010). *The influence of English on Danish language and society*. København: Copenhagen Business School.
- Lov om Kirgisistans officielle sprog nr. 52 af 29. mai 2000. [Закон Кыргызской республики от 29 мая 2000 года №52. Об официальном языке Кыргызской Республики] På base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn (hentet 2.juni.2015).
- Lovbekendtgørelse (af lov om almen voksenuddannelse) nr. 1073 af 04. sept. 2013. På https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=158237 (hentet 24.feb.2015).
- Lovbekendtgørelse (af lov om folkeskolen) nr. 665 af 20. juni 2014. På https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=163970 (hentet 24.feb.2015).
- Lovbekendtgørelse (af lov om integration af udlændinge i Danmark) nr. 1094 af 07. okt. 2014. På https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=163323 (hentet 24.feb.2015).
- Lög um stöðu íslenskrar tungu og íslensks táknmáls. nr. 61. 7. júní 2011. På http://www.althingi.is/altext/stjt/2011.061.html (hentet 22.jan.2015).
- Norton, B. (2013). *Identity and Language Learning* (2nd Edition). Bristol: Multilingual Matters.

- Oberg, K. (1960). *Cultural Shock: Adjustment to New Cultural Environments*. På http://www.transkulturellepsychiatrie.de/pdf/cu29,2+3_2006_S%20142-146%20Repr%20Oberg%20%25.pdf (hentet 23.mar.2015)
- Óladóttir, H. (2009). *Shake, sjek eller mjólkurhristingur? Islandske holdninger til engelsk språkpåvirkning*. Oslo: Novus Forlag.
- Rasmussen, M.S. (2014). *Danish adults the best non-native speakers of English in the world*. På http://cphpost.dk/news/danish-adults-the-best-non-native-speakers-of-english-in-the-world.11613.html (hentet 18.nov.2014).
- Rauði kross Íslands (2006). *Vegvísir til aðlögunar innflytjenda að íslensku samfélagi*. På http://www.raudikrossinn.is/redcross/upload/files/pdf/vegvisir.pdf (hentet 23.mar.2015)
- Rienecker, L. et.al. (2012). *Den gode opgave*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Skaptadóttir, U.D. (2007). "Ólíkar raddir: Afstaða innflytjrnda til íslenks máls" i *Ritið: 1/2007 Tímarit Hugvísindastofnunar*. Reykjavík: Hugvísindastofnun Háskóla Íslands.
- Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (u.å.). *Erklæring om integration og aktivt medborgerskab i det danske samfund*. På https://www.nyidanmark.dk/da-dk/Ophold/permanent-ophold/integration-og-aktivt-medborgerskab.htm (hentet 24.mar.2015).
- Thøgersen, J. (2007). *Det er meget godt som det er… er det ikke?* Oslo: Novus Forlag.
- Togeby, L. (1997). *Er vi ved at vænne „os" til „dem"?* På http://strid.kb.dk/ojs/index.php/Politica/article/viewFile/2139/1885 (hentet 27.feb.2015).
- Togeby, L. (1998). *Danskerne og det multikulturelle.* På http://strid.kb.dk/ojs/index.php/Politica/article/viewFile/2061/1803 (hentet 27.feb.2015).
- Undervisningsministeriet (2010). *Danskuddannelse i tal*. På http://uvm.dk/Service/Publikationer/Publikationer/Uddannelse-og-undervisning-for-voksne/2012/Danskuddannelse-i-tal?Mode=full (hentet 6.nov.2014).
- Vinnumálastofnun (2012). *Áherslur í þjónustu við útlendinga á atvinnuleysisskrá 2012.* På http://www.velferdarraduneyti.is/media/velferdarvakt09/VEL_Minnisblad_082012_Helstu_aherslur_i_thjonustu_vid_utlendinga.pdf (hentet 13.feb.2015).
- Önnudóttir, E.H. (2009). "Viðhorf Íslendinga til innflytjenda á Íslandi" i *Bifröst Journal of Social Science: 3/2009*. På http://bjss.bifrost.is/index.php/bjss/issue/view/3 (hentet 27.feb.2015).
- Østergaard B. (2007). *Indvandrerne i Danmarks historie*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

HJEMMESIDER

- Alþingi. www.althingi.is
- Danmarks statistik www.dst.dk/da
- Dansk flygtningehjælp. www.flygtning.dk/
- Dansk sprognævn. www.dsn.dk
- Hagstofa Íslands. www.hagstofa.is
- Íslensk málnefnd. www.islenskan.is
- Ny i Danmark. www.nyidanmark.dk/
- Retsinformation. www.retsinformation.dk
- Sproget.dk. www.sproget.dk
- Útlendingastofnun. www.utl.is
- Vinnumálastofnun. www.vinnumalastofnun.is

ORDBØGER

- Dansk-islandsk. Islandsk-dansk ordbog. www.snara.is
- Den danske ordbog. www.ordnet.dk/ddo
- Den flersprogede ordbog fra moderne islandsk til dansk, norsk bokmål, nynorsk, svensk og færøsk. www.islex.is
- Dansk–islandsk sproghjælp. www.frasar.net
- KorpusDK. www.ordnet.dk/korpusdk
- Politikens elektroniske ordbog.

BILAG 1.

SPØRGESKEMAET. Den danske version.

Kære Respondent!
Tusind tak for den tid, du bruger på at deltage i min undersøgelse.
Oplysningerne om personerne, som deltager i undersøgelsen er anonyme. Resultaterne bliver offentliggjort på Islands Universitets databases hjemmeside skemman.is. Det bliver ikke muligt at identificere enkeltpersoner, som indgår i undersøgelsen. Navn kræves for at gøre det muligt at sortere svarene. Hvis du ikke ønsker at angive dit rigtige navn, må du gerne skrive dit kaldenavn.

Navn: _____

1. Hvilke(t) sprog taler du?
   (a) Dansk
   (b) Norsk
   (c) Svensk
   (d) Islandsk
   (e) Færøsk
   (f) Engelsk
   (g) Tysk
   (h) Hollandsk
   (i) Andre sprog: _____

2. Hvad er dit modersmål? _____

3. Hvor længe har du boet i Danmark? (Angiv antal år) _____

4. Hvorfor flyttede du til Danmark?
   (a) Jeg ville lære det danske sprog
   (b) Jeg ville arbejde i Danmark
   (c) Jeg havde en dansk kæreste og / eller et dansk familiemedlem
   (d) Jeg havde en kæreste (som ikke er dansk) og /eller et familiemedlem (som ikke er dansk), men som boede i Danmark
   (e) Jeg begyndte at studere på et universitet i Danmark (et andet fag end det danske sprog)
   (f) Jeg kunne godt lide Danmark, og derfor flyttede jeg hertil
   (g) Anden grund: _____

5. Hvordan vil du vurdere på en skala fra 1 til 10 din evne til at forstå det danske talesprog? ___

6. Hvordan vil du vurdere på en skala fra 1 til 10 din evne til at tale dansk? ___

7. Hvilket sprog bruger du mest i dagligdagen? (Generelt)
   (a) Dansk
   (b) Mit modersmål
   (c) Engelsk
   (d) Et andet sprog: _____

8. Hvor ofte kommunikerer du med danskere på dansk?
   (a) Altid
   (b) Flere gange om dagen
   (c) Et par gange om dagen
   (d) Nogle gange om ugen
   (e) Meget sjældent

9. Hvilke kommunikationssituationer kan du håndtere på dansk?
   (a) En almindelig samtale med mine venner eller med nogen, jeg kender
   (b) En telefonsamtale
   (c) En jobsamtale
   (d) Jeg kan delatage i en diskussion med flere samtalepartnere
   (e) Ingen af disse kommunikationssituationer
   (f) Alle disse kommunikationssituationer

10. Hvad gør du, hvis du føler, at du ikke er god nok til dansk i en bestemt situation?
    (a) Jeg vil fortsætte samtalen på dansk. Jeg vil prøve at være kreativ og klare mig med de danske ord, som jeg kender
    (b) Jeg vil erstatte de ord, som jeg mangler, med tilsvarende engelske ord
    (c) Jeg skifter bare til engelsk
    (d) Jeg skifter til et andet sprog
    (e) Jeg gør andet: _____

11. Hvordan vil du vurdere din evne til kommunikere mundtligt på det engelske sprog på en skala fra 1 til 10? ___

12. Hvilket sprog vælger du, når du kommunikerer med danskere, som du kender? (Dine venner, kollegaer, familiemedlemmer)
    (a) Jeg vælger altid dansk
    (b) Jeg vælger ofte dansk, men nogle gange foretrækker jeg engelsk
    (c) Jeg vælger sjældent dansk. Jeg vælger oftest engelsk.
    (d) Jeg vælger aldrig dansk. Jeg vælger altid engelsk
    (e) Jeg vælger et andet sprog: _____

13. Hvilket sprog vælger du, når du kommunikerer med danskere, som du ikke kender? (Kun i uofficielle situationer: i butikker, på restauranter og caféer)
    (a) Jeg vælger altid dansk
    (b) Jeg vælger ofte dansk, men nogle gange foretrækker jeg engelsk
    (c) Jeg vælger sjældent dansk. Jeg vælger oftest engelsk.
    (d) Jeg vælger aldrig dansk. Jeg vælger altid engelsk
    (e) Jeg vælger et andet sprog: _____

14. Hvilket sprog vælger du, når du kommunikerer med det offentlige? (Skattevæsen, udlændingestyrelsen, sundhedsvæsen, politiet)
    (a) Jeg vælger altid dansk
    (b) Jeg vælger ofte dansk, men nogle gange foretrækker jeg engelsk
    (c) Jeg vælger sjældent dansk. Jeg vælger oftest engelsk.
    (d) Jeg vælger aldrig dansk. Jeg vælger altid engelsk
    (e) Jeg vælger et andet sprog: _____

15. Har du nogensinde oplevet en situation, hvor DU STARTEDE en samtale med en dansker på DANSK men fik svaret på engelsk?
    (a) Jeg har oplevet den slags situationer MEGET OFTE
    (b) Jeg oplever den slags situationer OFTE
    (c) Jeg har oplevet den slags situationer ET PAR GANGE
    (d) Jeg har oplevet den slags situationer SJÆLDENT

(e) Jeg har ALDRIG oplevet den slags situationer

(f) Hvis du har oplevet den slags situationer, kan du huske, hvornår dette skete sidste gang? Kan du kort fortælle om din samtalepartner (køn, alder) og hvad var der jeres samtaleemne?

_____

16. Hvorfor tror du, nogle danskere svarer på engelsk, selvom man begynder en samtale på dansk? (Den primære årsag til det) Du må vælge kun én svarmulighed.
    (a) De forstår ikke, hvad der bliver sagt
    (b) De vil være høflige. De tror, det er nemmere for udlændinge at tale engelsk
    (c) De gider ikke tale dansk med udlændinge
    (d) De tror, dansk er for svært for udlændinge
    (e) De vil øve sig i engelsk
    (f) Jeg har aldrig tænkt over det
    (g) Anden årsag: _____

17. Hvordan oplever du de kommunikationssituationer, hvor danskere taler engelsk til dig, selvom du forsøger at tale dansk? Du må vælge kun én svarmulighed.
    (a) Jeg har det fint. Det er nemmere for mig at tale engelsk
    (b) Jeg begynder at tvivle på mig selv og på mine sproglige kompetencer
    (c) Jeg spørger dem, hvorfor de ikke taler dansk
    (d) Jeg fortsætter bare med at tale dansk, selvom de svarer på engelsk
    (e) Jeg er skuffet over, at danskere ikke gider tale dansk med mig.
    (f) Ikke relevant for mig
    (g) Ingen svarmulighed passer. Jeg oplever den slags situationer anderledes:

    _____

18. Har du oplevet en kommunikationssituation med en dansker, hvor du KUN talte dansk, mens din samtalepartner konstant svarede på engelsk (igennem hele samtalen)?
    (a) Ofte
    (b) Et par gange
    (c) Aldrig

19. Har du nogensinde oplevet en situation, hvor DU STARTEDE en samtale med en dansker på ENGLELSK men fik svaret på dansk?
    (a) Jeg har oplevet den slags situationer MEGET OFTE
    (b) Jeg oplever den slags situationer OFTE
    (c) Jeg har oplevet den slags situationer ET PAR GANGE
    (d) Jeg har oplevet den slags situationer SJÆLDENT
    (e) Jeg har ALDRIG oplevet den slags situationer
    (f) Hvis du har oplevet den slags situationer, kan du huske, hvornår dette skete sidste gang? Kan du kort fortælle om din samtalepartner (køn, alder) og hvad var der jeres samtaleemne?

    _____

20. Hvorfor tror du, nogle danskere svarer på dansk selvom man begynder en samtale på engelsk? (Den primære årsag til det). Du må vælge kun én svarmulighed.
    (a) De kan ikke engelsk, og derfor svarer de på dansk
    (b) De vil helst tale sit eget sprog. De gider ikke tale engelsk
    (c) De vil få udlændinge til at lære dansk
    (d) Jeg har aldrig tænkt over det
    (e) Anden årsag: _____

21. Hvordan oplever du de kommunikationssituationer, hvor danskere svarer på dansk til dig, selvom du begynder en samtale på engelsk? Du må vælge kun én svarmulighed.
    (a) Jeg har det fint. Jeg kan også tale dansk
    (b) Selvom jeg er lidt forvirret og usikker på mine sproglige kompetencer i dansk, forsøger jeg at tale dansk
    (c) Jeg forklarer, at jeg ikke forstår dem og beder dem om at tale engelsk
    (d) Jeg fortsætter bare at tale engelsk uden at reagere på, at de taler dansk
    (e) Jeg siger undskyld og stopper samtalen
    (f) Ikke relevant for mig
    (g) Ingen svarmulighed passer. Jeg oplever den slags situationer anderledes:

    _____

22. Hvor længe har du studeret det danske sprog? (Angiv antal år) _____

23. Hvor har du lært dansk?
    (a) Sprogskole i Danmark
    (b) Sprogskole i hjemlandet
    (c) Universitet i Danmark
    (d) Universitet i hjemlandet
    (e) Privat undervisning
    (f) Andet: _____

24. Hvorfor lærer du (har du lært) det danske sprog? Hvad er din motivation til det?
    (a) Jeg vil bo i Danmark, og synes, at det er nødvendigt at tale dansk
    (b) Jeg skal bruge dansk i mit arbejde
    (c) Jeg har en dansk kæreste og /eller danske familiemedlemmer
    (d) Jeg kan godt lide sproget
    (e) Anden grund: _____

25. Hvad betyder mest for din dansk-sproglige udvikling? Vurder følgende muligheder og prioriter dem efter vigtighed. (1 angiver mindst vigtighed / 5 mest vigtighed)
    (a) Undervisning i dansk (1) (2) (3) (4) (5)
    (b) Kommunikation med danskere (1) (2) (3) (4) (5)
    (c) Selvstudie (1) (2) (3) (4) (5)

26. Synes du, at det er nemt / svært at lære dansk i Danmark?
    (a) Det er nemt, fordi jeg altid har mulighed for at øve mig i dansk med danskere
    (b) Det er nemt, fordi jeg er omgivet af sproget, jeg hører og ser det hver dag og lærer det på den måde
    (c) Det er nemt, fordi jeg får en god undervisning i dansk
    (d) Det er svært, fordi jeg ikke får mulighed for at øve mig i dansk med danskere
    (e) Det er svært, fordi der er mange udlændinge, som taler mit modersmål. Jeg kommunikerer mest med dem
    (f) Det er svært, fordi jeg får en dårlig undervisning i dansk
    (g) Andet: _____

27. Hvor stammer du fra? Land _____

28. Arbejder du i Danmark? Har du arbejdet i Danmark?
    (a) Ja
    (b) Nej

29. Har du danske familiemedlemmer?
    (a) Ja
    (b) Nej

30. Har du danske venner?
    (a) Ja
    (b) Nej

31. Hvad er din alder?
    (a) 16-20
    (b) 21-30
    (c) 31-40
    (d) 41-50
    (e) 51-75

32. Hvad er din højeste fuldførte uddannelse?
    (a) Folkeskole
    (b) Gymnasium
    (c) Universitet. En bachelorgrad (BA / BS)
    (d) Universitet. En kandidatgrad (mastergrad MA)
    (e) Universitet. En doktorgrad (Ph.D.)
    (f) Andet: _____

33. Har du noget mere at fortælle om dine oplevelser af kommunikationen mellem dig og danskere på dansk? Har du nogle andre kommentarer til dette emne? Eller har du måske noget interessant at fortælle om dine danskstudier? Hvem / Hvad hjalp dig mest med udviklingen af dine sproglige kompetencer? Skriv her gerne, hvad du har på hjertet!

34. Til sidst vil jeg bede dig evaluere dette spørgeskema. Hvad synes du om skemaet?
    (a) Jeg kunne altid finde svarmuligheder, som passede mig
        i) Ja
        ii) Nej
    (b) Jeg kunne godt forstå alle spørgsmål. Det var klart, hvad der blev spurgt om
        i) Ja
        ii) Nej
    (c) Det tog mig temmelig lang tid, at svare på alle spørgsmål
        i) Ja
        ii) Nej
    (d) Det var interessant at deltage i denne undersøgelse
        i) Ja
        ii) Nej

BILAG 2.

SPØRGESKEMAET. Den islandske version.

Kæri þátttakandi.
Kærar þakkir fyrir að gefa þér tíma til að taka þátt í rannsókninni minni. Öll svör eru ónafngreind. Niðurstöðurnar verða birtar á skemman.is. Það verður ekki hægt að rekja svör til einstaka þátttakenda. Nöfn eru aðeins notuð til að greina á milli svarenda. Ef þú vilt ekki nota þitt eigið nafn, getur þú skrifað þitt gælunafn.

***Nafn*_____**

1. Hvaða tungumál talar þú?
   (a) Dönsku
   (b) Norsku
   (c) Sænsku
   (d) Íslensku
   (e) Færeysku
   (f) Ensku
   (g) Þýsku
   (h) Hollensku
   (i) Önnur tungumál: _____

2. Hvað er móðurmálið þitt? _____

3. Hvað hefur þú búið lengi á Íslandi? (Tilgreinið fjölda ára) ___

4. Af hverju fluttir þú til Íslands?
   (a) Ég vildi læra íslensku
   (b) Ég vildi vinna á Íslandi
   (c) Ég átti íslenska(n) kærustu/a og/eða íslenskan fjölskyldumeðlim
   (d) Ég átti kærustu/a sem er ekki íslensk(ur) og/eða fjölskyndumeðlim sem var ekki íslensk(ur), en bjó á Íslandi
   (e) Ég hóf nám í háskóla á Íslandi (í öðru fagi en íslensku)
   (f) Mér líkaði Ísland og flutti hingað þess vegna
   (g) Önnur ástæða: _____

5. Hvernig metur þú getu þína í að SKILJA talaða íslensku á skala frá 1 til 10? ___

6. Hvernig metur þú getu þína í að TALA íslensku á skala frá 1 til 10? ___

7. Hvaða tungumál notar þú mest í daglegu lífi?
   (a) Íslensku
   (b) Móðurmálið mitt
   (c) Ensku
   (d) Annað tungumál: _____

8. Hversu oft hefur þú samskipti við Íslendinga á íslensku?
   (a) Altaf
   (b) Mörgum sinnum á dag
   (c) Nokkrum sinnum á dag
   (d) Nokkrum sinnum í viku
   (e) Mjög sjaldan

9. Í hvaða aðstæðum getur þú haldið uppi samræðum á íslensku?
   (a) Í almennu samtali með vinum eða einhverjum sem ég þekki
   (b) Símtali
   (c) Atvinnuviðtali
   (d) Ég get tekið þátt í rökræðum við marga viðmælendur í einu
   (e) Í engum af þessum aðstæðum
   (f) Í öllum þessum aðstæðum

10. Hvað gerir þú, ef þú heldur, að þú hafir ekki nægjanlega íslenskufærni í tilteknum aðstæðum?
    (a) Ég vil tala íslensku, ég vil reyna á hæfni mína og bjarga mér með þau orð sem ég kann
    (b) Ég skipti út þeim orðum sem ég kann ekki og segi þau á ensku
    (c) Ég skipti yfir í ensku
    (d) Ég skipti yfir í annað tungumál
    (e) Ég geri annað: _____

11. Hvernig metur þú getu þína í talaðri ENSKU á skala frá 1-10? ___

12. Hvaða tungumál velur þú, þegar þú hefur samskipti við þá sem þú þekkir? (vinir, samstarfs félagar, fjölskyldumeðlimir).
    (a) Ég nota alltaf íslensku
    (b) Ég nota oft íslensku en stundum nota ég ensku
    (c) Ég nota sjaldan íslensku
    (d) Ég nota aldrei íslensku, ég nota alltaf ensku
    (e) Ég nota annað tungumál

13. Hvaða tungumál notar þú, þegar þú talar við Íslendinga sem þú þekkir ekki? (í óformlegum aðstæðum t.d. Verslunum, veitingastöðum eða kaffihúsum)
    (a) Ég nota alltaf íslensku
    (b) Ég nota oft íslensku en stundum nota ég ensku
    (c) Ég nota sjaldan íslensku
    (d) Ég nota aldrei íslensku, ég nota alltaf ensku
    (e) Ég nota annað tungumál

14. Hvaða tungumál notar þú í samskiptum við hið opinbera? (td. Hjá skattayfirvöldum, útlendingastofnun, heilbrigðisstofnunum eða lögreglunni)
    (a) Ég nota alltaf íslensku
    (b) Ég nota oft íslensku en stundum nota ég ensku
    (c) Ég nota sjaldan íslensku
    (d) Ég nota aldrei íslensku, ég nota alltaf ensku
    (e) Ég nota annað tungumál

15. Hefur þú einhverntíman lent í þeim aðstæðum, að ÞÚ byrjar samtal við Íslending á ÍSLENSKU en færð svar á ensku?
    (a) Ég hef MJÖG OFT lent í því
    (b) Ég hef OFT lent í því
    (c) Ég hef NOKKRUM sinnum lent í því
    (d) Ég hef SJALDAN lent í því
    (e) Ég hef ALDREI lent í því

(f) Ef þú hefur lent í þessu: Hvenær gerðist þetta síðast? Getur þú sagt eitthvað í stuttu máli um viðmælanda þinn (kyn, aldur), og hvað þið töluðuð um?

_____

16. Af hverju heldur þú, að sumir Íslendingar svara á ensku, þótt þú hafir hafið samtalið á íslensku? (Helsta ástæða þess)
    (a) Þeir skilja ekki, hvað var sagt
    (b) Þeir vilja vera kurteisir. Þeir halda, að það sé auðveldara fyrir útlendinga að tala ensku.
    (c) Þeir nenna ekki að tala íslensku við útlendinga
    (d) Þeir halda, að íslenska sé of erfið fyrir útlendinga
    (e) Þeir vilja æfa sig í ensku
    (f) Þeir vilja æfa sig í ensku
    (g) Önnur ástæða

17. Hvernig UPPLIFIR þú þær aðstæður, þegar Íslendingar tala við þig á ensku, þó að þú hafir byrjað samtalið á íslensku?
    (a) Mér finnst það fínt. Það er léttara fyrir mig að tala ensku
    (b) Ég byrja að efast um mig og tungumálagetu mína
    (c) Ég spyr þá, af hverju þeir tala ekki íslensku
    (d) Ég held áfram að tala íslensku, þó þeir svari mér á ensku
    (e) Ég verð vonsvikinn yfir að Íslendingar nenna ekki að tala íslensku við mig
    (f) Á ekki við mig
    (g) Ekkert af þessum svarmöguleikum passar við mig. Ég upplifi þessar aðstæður öðruvísi

18. Hefur þú einhverntíman lent í þeim aðstæðum í samtali við Íslending, þar sem þú EINGÖNGU talar íslensku en viðmælandi þinn svarar ítrekað á ensku (í gegnum allt samtalið)?
    (a) Oft
    (b) Stundum
    (c) Aldrei

19. Hefur þú einhverntímann upplifað aðstæður, þar sem ÞÚ byrjar samtal við Íslending á ENSKU, en færð svar á íslensku?
    (a) Ég hef MJÖG OFT lent í því
    (b) Ég hef OFT lent í því
    (c) Ég hef NOKKRUM sinnum lent í því
    (d) Ég hef SJALDAN lent í því
    (e) Ég hef ALDREI lent í því
    (f) Ef þú hefur lent í þessu: Hvenær gerðist þetta síðast? Getur þú sagt eitthvað í stuttu máli um viðmælanda þinn (kyn, aldur), og hvað þið töluðuð um?

    _____

20. Af hverju heldur þú, að sumir Íslendingar svara á íslensku, þótt þú hafir byrjað samtalið á ensku? (Helsta ástæða þess)
    (a) Þeir tala ekki ensku og svara þess vegna á íslensku
    (b) Þeir vilja helst tala sitt eigið tungumál, þeir nenna ekki að tala á ensku
    (c) Þeir vilja fá útlendinga til að læra íslensku
    (d) Ég hef aldrei velt því fyrir mér
    (e) Önnur ástæða:_____

21. Hvernig UPPLIFIR þú þær aðstæður þegar Íslendingar tala við þig á íslensku, þó að þú hafir byrjað samtalið á ensku?
    (a) Mér finnst það fínt. Ég tala líka íslensku
    (b) Þó að ég er svolítið ráðvilltur og óöruggur á getu minni í að tala íslensku, reyni ég að tala íslensku
    (c) Ég útskýri, að ég kann ekki að tala íslensku, og bið þá um að tala á ensku
    (d) Ég held áfram að tala ensku án þess að sýna nein viðbrögð við því, að þeir svari mér á íslensku
    (e) Ég afsaka mig og stöðva samtalið
    (f) Á ekki við mig
    (g) Ekkert af þessum svarmöguleikum passar við mig. Ég upplifi þessar aðstæður öðruvísi:_____

22. Hversu lengi hefur þú lært íslensku? (Tilgreinið fjölda ára) ___

23. Hvar hefur þú lært íslensku?
    (a) Í tungumálaskóla á Íslandi
    (b) Í tungumálaskóla í heimalandi mínu
    (c) Í háskóla á Íslandi
    (d) Í háskóla í heimalandi mínu
    (e) Í einkakennslu
    (f) Annað: _____

24. Af hverju lærir þú (lærðir þú) íslensku? (Hver var hvati þinn til þess?)
    (a) Ég vil búa á Íslandi, og mér finnst þess vegna nauðsynlegt að læra íslensku
    (b) Ég nota íslensku í vinnunni
    (c) Ég á íslenska(n) kærustu/kærasta og/eða fjölskyldumeðlimi
    (d) Ég hef áhuga á tungumálum
    (e) Önnur ástæða:_____

25. Hvað hefur mesta þýðingu fyrir þig í íslenskunámi þínu? Gefðu eftirfarandi valmöguleikum vægi eftir mikilvægi. (1 er minnst vægi/5 mest vægi)
    (a) Námskeið í íslensku (1) (2) (3) (4) (5)
    (b) Samskipti við Íslendinga (1) (2) (3) (4) (5)
    (c) Sjálfsnám (1) (2) (3) (4) (5)

26. Finnst þér létt/erfitt að læra íslensku?
    (a) Það er létt, því ég hef alltaf möguleika á að æfa mig í íslensku með Íslendingum
    (b) Það er létt, því ég er umkringdur tungumálinu, ég heyri það á hverjum degi, og læri það á þann máta
    (c) Það er létt, því ég fæ góða kennslu í íslensku
    (d) Það er erfitt, því ég fæ ekki tækifæri á að æfa mig með Íslendingum
    (e) Það er erfitt, því það eru margir útlendingar, sem tala móðurmálið mitt, og ég hef mest samskipti við þá
    (f) Það er erfitt, því ég fæ lélega kennslu í íslensku
    (g) Annað: _____

27. Hvaðan kemur þú? Heimalandið þitt er _____

28. Vinnur þú á Íslandi? Hefur þú unnið á Íslandi?
    (a) Já
    (b) Nei

29. Áttu íslenska fjölskyldumeðlimi?
    (a) Já
    (b) Nei

30. Áttu íslenska vini?
    (a) Já, ég á marga íslenska vini
    (b) Já, ég á nokkra íslenska vini
    (c) Nei, ég á enga íslenska vini

31. Hversu gömul/gamall ert þú?
    (a) 16-20
    (b) 21-30
    (c) 31-40
    (d) 41-50
    (e) 51-75

32. Hver er hæsta skólagráða sem þú hefur lokið?
    (a) Grunnskólapróf
    (b) Stúdentspróf
    (c) Háskólagráða. Bachelorsgráða (BA/BS)
    (d) Háskólagráða. Mastersgráða (MA/MS)
    (e) Háskólagráða. Doktorsgráða (PH.D)
    (f) Annað: _____

33. Viltu segja frá eitthvað um þína upplifun af samskiptum þínum við Íslendinga á íslensku? Hefur þú eitthvað annað að segja um þetta efni? Eða hefur þú frá einhverju áhugaverðu að segja í tengslum við íslenskunám þitt? Hver/hvað hjálpaði þér mest til að auka færni þína í íslensku? Skrifaðu gjarnan, hvað þér liggur á hjarta!

34. Að lokum vil ég biðja þig að meta þennan spurningalista. Hvað finnst þér um listann?

(a) Ég gat alltaf fundið svarmöguleika sem passaði
   i) Já
   ii) Nei

(b) Ég átti auðvelt með að skilja allar spurningarnar. Það var skýrt hvað var verið að spyrja um
   i) Já
   ii) Nei

(c) Það tók hæfilega langan tíma að svara öllum spurningunum
   i) Já
   ii) Nei

(d) Það var áhugavert að taka þátt í þessari rannsókn
   i) Já
   ii) Nei

BILAG 3. DET ÅBNE SPØRGSMÅL (NR. 33). DANMARK

(med den originale ortografi og interpunktion)

Respondent 1.1S	Jeg mener også, at det har været svært for mig at lære nye ord på mit studie. Jeg læser statskundskab og det kan være lidt frusterende fordi vi læser på engelsk men diskuterer på dansk og på den måde mangle jeg lidt ordforråd. Jeg ønsker at vi læste lidt mere på dansk, men selvfølgelig er det svært at finde artikler om EU eller udlandet på dansk (og folk vil hellere skrive på engelsk fordi flere kan læse det). Efter min mening er den bedste måde at lære dansk at studere sproget i 1-1,5 år, får en dansk kæreste/bedsteven som vil være tålmodig og snakke med dig, flyt til Danmark og finde situationer hvor du er tvunget til at bruge sproget (arbejde, bolig, studie, osv.) og fortsætte med sprogkurser nu at du er lidt mere selvsikker. :)
Respondent 1.2V	Taler dansk er meget hårdt. Udtalen er kompliceret.
Respondent 3.3M	https://www.youtube.com/watch?v=s-mOy8VUEBk Life is too short to learn Danish and anyway there are only 5,5 million people speaking it. Spanish, German, French are much more preferred and popular world-wide.
Respondent 5.5H	Dansker er generalt meget høflige og søde mod udlændinge men de gider ikke rigtig at lære dem at kende. Det er svært i starten at blive inkluderet men eftersom man bliver introduceret af andre dansker går det bedre og de bliver mere positive og åbne. En anden vigtig faktor er også mans evne til at komunikere på dansk. Jo bedre man bliver til sproget jo nemmere er det at lære dansker at kende, som man kan godt forestille sig.
Respondent 6.6A	det hjalp meget at læse boger på dansk.og at øve sproget på arbejde og at dele huset med dansker.
Respondent 7.7D	Dansk undervisning på sprogskolen er fint nok, men der er alligevel svært at tale dansk udenfor skolen
Respondent 9.9N	Den første. Det er mange danskere, der ikke kan tale engelsk, selvom de arbejder på borgeservice, sygehuse osv, så det er altid en fordel at tale og forstå dansk. For at undgå de problematiske situationer er det bedst at sige at jeg taler ikke engelsk og fortsætte at tale dansk

Respondent 12.15D	Det er nemt nok hvis man kommer med lidt dansk kendskab og tør udfordre sig selv ved at snakke selv om det mand siger nogen gange er forkert, men min mand havde ikke den samme baggrund som mig. Det var rigtig svært for ham i 4 til 5 år og hans arbejdskollegaer undgik at begynde en samtale med ham fordi de havde det svært ved at forstå ham. Jeg arbejdede i nogle år ved at snakke med folk og det var meget lærerigt men selv efter 8 til 9 år kom der dage eller samtalepartnere der gjorde at jeg blev usikker og følte at alt som jeg sagde lød forkert selvom det ikke gjorde . I dag synes jeg dansk er et meget nemt sprog og jeg behøver slet ikke tænke over det før jeg taler når jeg er i Danmark men jeg har ind imellem mødt danskere her i Island og ført en samtale med dem og det er ikke lige så nemt
Respondent 15.18V	Da vi flyttede til Danmark (familie på fire; ægtepar med to små børn), var vi fast besluttet på at tilegne os sproget hurtigst muligt. Vi tog det som et "arbejde" at se danske programmer og nyhedsudsendelser på fjernsyn de første par måneder. Vi hørte også meget dansk musik (især børnemusik for ungernes skyld). Det hjalp enormt meget, både mht. forståelse, udvikling af ordforråd og udtale. Vi øvede også meget i hjemmet og ude i byen, fik bl.a. sat ord på ting vi så - både på islandsk og dansk (for at børnene også fik koblingen mellem de to sprog). Når vi var ude blandt andre, brugte vi til stadighed det dansk vi formåede at snakke, og gjorde alt for at undgå at falde i den fælde, at bruge engelsk. Der opstod mange komiske situationer, men vi valgte at se det sjove i det, og lærte en masse :)
Respondent 17.20H	Jeg synes det er svært at komme i snak med danskere udover arbejdssituationen. Jeg har en dansk "mor", som jeg snakker med og som hjælper mig rigtig meget
Respondent 18.21K	Jeg synes at jeg har fået en god oplevelse af at flytte her til Denmark. Jeg synes at danskere er imodkommende og de er tålmodig og hjælpsom når man prøver at snakke dansk med dem.
Respondent 20.23J	Jeg har primært lært dansk ved at læse aviser og bøger, og se danskt tv med undertekster
Respondent 21.24S	Jeg var helt sprogløs da jeg først kom til Danmark men kunne sagtens læse aviser. Efter 3 måneder i arbejde, hvor jeg var så heldig at næsten alle kunne engelsk, besluttede jeg mig for kun at tale dansk. Medmindre jeg slet ikke vidste hvordan tingen skulle siges eller forklares på engelsk. Det var et vendepunktet for mig og siden har jeg aldrig kigget tilbage
Respondent 22.25G	Jeg mangler venner til at snakke med. Jeg forstår og skriver
Respondent 25.28T	Jeg kom til at arbejder (mange år siden) med 2 ældre danske kvinder. Det var dansk sprog fra dag et.

Respondent 26.29K	En god attitude hjælper en meget, uanset hvad man synes om det danske sprog i sig selv. Hvis man vil bo her og arbejde her på et tidspunkt, etc, så bliver kompetence i dansk af afgørende betydning. Der er ingen gode undskyldninger for ikke at lære sproget. Jeg synes faktisk dansk er et grimt sprog og at det er forfærdeligt at udtale det, ej at forglemme at jeg er oftest træt efter mange timers undervisning på universitet men stadigvæk deltager jeg i danske kurser om aftenen. Uden hensyn til alt det ubehagelige, har jeg bestemt at jeg skal lære det, snarest muligt.
Respondent 30.33 M	Jeg snakker daglig med dansker og det er den bedste måde at lære dansk ud over sprogskolen, man skal ikke tænke for meget ,bare snakke løs for dem som vil forstår dig gøre det også
Respondent 31.34R	Skolen hjælper meget men
Respondent 34.37	Nogle gange danskerne er ikke åbne at forstå forskellige udtaler af et dansk ord. F.eks., jeg siger et ord som de ikke forstår, og så (efter jeg har prøvet mange gange at sige det) siger de det igen på samme måde :-) Men danskerne kigger meget glade når jeg prøve at tale dansk med dem og at forstå hvad de siger og når jeg har brug for hjelp fra dem for mit hjemmearbejde.
Respondent 36.40N	Det absolut sverste med Dansk sprog er udtale. Det er grunden hvorfor man ikke forstår Danskere og hvorfor Danskere ikke forstår en. Ellers var det ikke så svært at lære Dansk, måske fordi jeg allerede kunne Tysk. Et stort problem er også, at man kommunikere meget på Engesk. Plus man kommunikerer ikke ofte med Danskere, fordi det er meget svært at få Danske venner. Danskere vil omgås med Danskere eller med udlændinge som er totalt "integreret", det vil sige har det samme mentalitet som Danskere. På den anden side, mener mange udlændinge, at Danskere er kedelige og har et snævert syn på livet, derfor det er ikke interessant at få Danske venner.
Respondent 40.44K	Det er svært at lære dansk, fordi ikke så meget danske vil gerne at hjælpe at lære dansk bare pga ag de er dovne
Respondent 41.46S	Den der har hjulpet mig mest med at lære dansk var min kæreste. Efter kun 3 mdr sammen, insisterede han på at vi talte dansk. KUN dansk. Og at vi må tage alle de fejl der kom med. Jeg var også villig til at blive rettet på. Nogle menneske kan ikke lide det, ved jeg:) men jeg vil også sige at det hele afhænger af hvor stor indsats vil man selv gøre. Og hvor modtagelig man er som person. En anden ting der var god, det var et studiejob som kassedame. Der var ingen vej udenom:)der skulle man bare tale dansk, så godt som man kunne. Man skal også være nysgerrig. Hver gang jeg ville sige noget og vidste ikke hvordan jeg skulle sige det, slog jeg det op. Og til sidst men ikke mindst skal man have meget stærk vilje.
Respondent 42.47S	Man skal ikke tale højt eller afbryde, når man kommunikere med en dansker.

Respondent 44.49H	Dansk fonetik er svært for mig. Reduktionen, vokaler, intonationen. Efter 11 år i Denmark skulle jeg gå på udtale kursus til at mine kolleger kan forstå mig 100%. Samtidige mest af mine danske bekendte mener at min dansk er et af de bedste som de har hørt fra udladninger.
Respondent 46.51M	Jeg har altid haft sprogøre og det har gjort det nemmere for mig at lære dansk på et højt niveau i relativt kort tid.
Respondent48.54V	Kulturelt kendskab giver job, Meget ofte sagde arbejdsgiverne: Vi valgte ikke hende, fordi hun ikke matchede vores krav rent kulturelt, fordi hun kommer fra en anden kultur. Man skal integrere sig, skal lære dansk, skal være aktiv i samfunden, hvis man vil begå sig i Danmark,
Respondent 49.55J	nej jeg har ikke rigtig når at kommenter jeg se frem til bruge resten af min dags her eller måske Færøerne.
Respondent 50.56P	Næsten alle dansker er venlige og åbne for kommunikation, hvis de fik opmærksom, at man er venlig og åben for det. Det er vigtigt at smile og viser glæde, selvom alt i Danmark ikke er så godt og nemt for udledninger. Det er forskel, i hvilken situation får man snak, nemlig privat eller offentlig (butik, kommune, skole) . I private snak kan udledning få den arrogante holdning af danskerne. Efter min mening kan jeg sige, at jo højere er det sprogs niveau, jo nemmere er det at får en venskab med dansker. De viser stort respekt til de mennesker, som lærer dansk og bruger det mest i hverdagen. Det er en god ide' at blive en medlem i en idrætsclub eller være en frivillig. Det hjælper at forbedre sproget og forstår bedre danske kultur og traditioner. Den gamle generation viser mere respekt for udledninger end den unge.
Respondent 51.57O	Sprogskole KISS var alletiders. Den er lukket nu:(
Respondent 53.60L	En Fantastisk gammel dansk Film " Matador" har hjulpet mig meget igennem dansk oplæring.
Respondent 54.61V	Jeg har lært dansk mest, når jeg begyndte at går på arbejde
Respondent 55.62T	Kommunikation har stor betydning for alle mennesker. Det handler bl.a. om livskvalitet ud fra hver enkelt borgers behov. Men udlændinge føler sig ikke velkomne her i Denmark, uanset hvor god de er til sprog. Veluddannede udlændinge, som taler flydende dansk, kan få svært ved at finde venner eller at få job, selvom de forstår dansk kultur og alle uskrevne regler. Hver anden udlænding føler sig diskriminere pga deres oprindelse.

Respondent 56.63V	Jeg vil bare sige, at de gode sproglige kompetencer kommer sammen med forståelsen af det danske mentalitet og det danske humor. Det skal forstås og imødekommes af en udlænding - det er det eneste vej til at formindske afstanden til danskerne og være på lige fod i det sproglige. Danskerne kan godt fornemme, om du kan lide Danmark og deres mentalitet. Hvis ja, så er de villige at forstå dig og din måde at snakke på. Hvis du er falsk i forhold til dem - sådan lyder også dit sprog i deres ører.
Respondent 57.64L	Jeg bor i Sønderjylland, hvor de fleste taler kun sønderjysk (dialekt). Det er svært at lære ris-dansk, hvis du hører kun dialekt...
Respondent 61.69F	Jeg er meget taknemlig for hjælpen jeg fik fra Sprogskole, men det aller vigtigste var min egen motivation til at lære sproget
Respondent 63.72P	man lærer sprog gennem kommunikation med danskerne....
Respondent 67.76V	Jeg synes danskarne føler godt når jeg taler dansk med dem.
Respondent 68.77	Jeg synes, min danskundervisning var for dårlig. Selv om jeg gik på studieskole og man mente den gang, det var den bedste skole i byen for at lære dansk. Og så havde jeg det problem, at jeg havde ingen i min omgangskreds som jeg kunne tale dansk med. Jeg kunne kun høre det fra radio/ fjernsyn men kunne ikke tale med nogen og det mindede mig om den gang jeg boede i Ukraine og vi skulle lære latin. Vi kunne læse og forstå latin men ingen kunne tale bortset fra læren så vi har siddet og grinet af sjove ord og hele situationen . Håbløst. Jeg synes, at jeg har selv lært sprog , da jeg lånte danske bøger på biblioteket og læste dem, først med meget brug af ordbog og senere gættede jeg mig til betydningen af ord og kunne se gentagelse af dem mange gange i løbet af 5 minutter eller 1 time. Men jeg kunne stadigvæk ikke tale så godt som jeg ville det indtil jeg kom på en dansk arbejdsplads i et køkken. Det var et ulønnet job, jeg fik stadig min bistandshjælp for de 37 timer jeg arbejdede der i 6 måneder, men jeg kunne mærke med det samme, at kollegaer brugte et andet og anderledes sprog end det, som vi har lært på skolen . Og ingen ville tage hensyn eller sikre sig, at jeg forstod det, de sagde, eller ej og ingen talte engelsk til mig der- ha-ha! Og så begyndte jeg at læse til webmaster i en gruppe, hvori der var både danskere og udlændinge og vi havde det godt sammen og mit sprog ,mit talesprog har udviklet sig . Senere begyndte jeg at læse til sygeplejerske i 2001 og der blev jeg endnu bedre til at tale og bruge mit sprog aktivt. Forresten blev jeg altid valgt til at sidde ved computeren og skrive under gruppearbejde, fordi det var mig, der var bedst til at stave og sætte kommaer. Nu har jeg boet længere i Danmark end jeg har boet i Ukraine og synes ikke, jeg har problemer med sproget. Jeg synes, at sproget betyder så meget i vores liv, at det er vigtigt at arbejde på at beherske det på det ønskede(så højt som muligt) niveau. Jeg vil ikke adskille mig fra andre danskere på den plan og vil ikke føle mig mindreværdig/ isoleret fra samfundet eller ulykkelig fordi jeg ikke kan tale dansk. Jeg vil være mig selv - hjælpsom, snakkesalig, aktiv, rapkæftet osv osv og føle mig veltilpas og tilfreds med det hele :-)

Respondent 69.78O	Det hjæple mest hvis jeg brug dansk i hverdagen.
Respondent 70.79M	Jeg har en intensiv danskkursus
Respondent 77.90D	Ungdomsskole for udlændinge og mit universitet hvor jeg studerede et par semestre på dansk hjalp mig meget.
Respondent 78.91D	sprogskolen, venner, TV, lytterbøger
Respondent 81.94K	dansk er et svært sprog, det tog mig 1 år til og tæller flydende engelsk , men det tog mig længer tid til og kunne forstå og kommunikere på dansk.
Respondent 82.96F	Har ikke lært sprog i sprogskolen, da undervisning var gået på mest at skrive nogle standard opgaver og ikke at snakke / praktisere sproget.
Respondent 88.103C	At bo på kollegiet hvor de fleste var danskere var den bedste måde til at lære dansk godt fra starten. At bo med folk skaber mange muligheder for at lære sproget.

Der var 45 ud af 90 respondenter, der kom med egne kommentarer til spørgsmål nr. 33.

(Danmark)

BILAG 4. DET ÅBNE SPØRGSMÅL (NR. 33). ISLAND

(med den originale ortografi og interpunktion)

Respondent 3.3A	Ég er leikskólakennari og starf með börnunum hjálpar mér mikið að
Respondent 4.6L	mér finnst bara nauðsynlegt að tala íslensku af því að ég vinn í mjög mikilvæg starf
Respondent 6.8A	Dóttir min sem er 3 ara hjálp mest að læra að tala og svo eg þjálfa og læra mikið fra krananum
Respondent 10.13C	Mér fannst erfitt í byrjunni ad Íslendinga skildi mig ekki ef framburdin var ekki nákvamlega rétt. Thetta var mjög svekkjandi og ég skil vel ad sömu eru ad gefast upp ad tala íslensku vid Íslendinga.
Respondent 11.14K	Mér fannsy sem ég hef lært mest frá háskóla í
Respondent 12.15O	Maður stefnir að læra íslensku til þess að geta verið partur af þjóðfélaginu. Íslendingar eru hjálpalegir í því ef þeir sjá áhuga manns í þeirra menningu og túngumáli. Allt hitt er væl :)
Respondent 13.16F	tad hjalpar ad hlusta a rás1 of rás2, lesa á islensku(dagblöd, bækur, tímarit)
Respondent 14.17M	Það sem hjálpaði mér mest var að ég þurfti að tala íslenskuna í vinnu (vinn með fötluðum). Ég reyndi líka frekar að kynnast og vera með Íslendingum enn með öðrum Útlendingum. Lærði helmikið af því að horfa á myndir sem voru textað eða kveiktu á textann fyrir heyrnaskerta. Annars var ég búin að læra íslenskuna úti. Kunni að lesa og skrifa íslenskunna og var búin að læra málfræði sem var mjög gagnlegt. Vantaði bara æfing í að tala og meira orðafóður. Hef aldrei gert það en einhver hefur mér sagt fyrir stutti að best er ef einhver svara tilbaka á ensku að segja bara á íslenskuna. „Ég tala ekki enskuna“.

Respondent 15.18E	Mér finnst sérstaklega spælandi þegar Íslendingar tala við mig strax á ensku (áður en ég byrja að tala) bara af því að ég er með "úlenskt andliti". Ég held að þessi aðstæður gerist bara á Íslandi. Mér finnst líka merkilegt að það er auðveldari að æfa sig á Íslensku með öðrum útlendingum af því að Íslendingar eru ekki þolinmóðir og skipta alltaf yfir ensku (ekki allir en meirihluti :)).
Respondent 16.19E	Mér finnst það bara fint. Hef aldrei lent í að ég byrja tala á íslensku og fæi enskan til baka. ALDREI. Skil ekki hver gerir svona. íslendiga finnst alltaf gaman að spyrja hvaðan er ég og þau eru alltaf að hissa hversu góðan íslensku tala ég. Sem mér finnst frekar skritið því að kunnátta tungumálið er lykill inn í samfelaginu.
Respondent 17.21A	Ég byrjaði að læra íslensku sjálf þegar ég kóm til Íslands en fór fljótlega á íslenkukvöldnámskeið áður en að tala fyrstu tvö árin í íslensku sem annað mál í HÍ. Þetta nám hjálpaði mér mest að auka færni mína í íslensku. Námið hefur líka aukast áhúga minn á íslensku menninguna. Ég get t.d. lesið íslenskar skáldsögur, horft á íslenskar myndir án texta og farið í leikhús. Ég efa að ég gæti gert það ef ég hefði ekki farið í HÍ.
Respondent 18.21A	Ég bætti við íslenskukunnáttu mínu alveg strax þegar ég var barnapía áður en ég flutti hingað en ég lærði ekki mikið þegar ég vann í bakaríi af því að orðaforði sem ég var að nota var mjög lítil. Mér fannst líka að íslenskunámskeið sem ég tók var frekar létt, en það var gott að verða betri í málfræði
Respondent 19.23M	Ég er málvísindinemi og ég efast um að ég hefði getað lært íslensku án þess að geta lesið allt efnið um setningafræði / orðhlutafræði / sögulegar málbreytingar. Það er of mikið og of flokið fyrir fólk án þessa bakgrunns og kennsluefni fyrir íslensku er mjög lélegt að mínu mati. Það hlýtur að vera hægt að breyta þessu. Betur má ef duga skál.
Respondent 20.24I	Það sem hjálpaði mér mest er það bara að leggja hart að mér, ég lærði mikið í grunnskóla og geri ennþá í dag en það er samt sem áður rosalega erfitt, ég hef mjög miklar erfiðleikar með stafsetningu og beygingar.

Respondent 21.25M	Mér gekk vel að hafa samskipti við Íslendinga. Ég byrjaði að læra íslensku í Háskóla Íslands strax eftir að ég kom en kunni ekkert fyrr.
Respondent 22.26E	Það er ekki auðvelt að eignast íslenskan vin þegar maður er að læra íslensku :(Gangi þér vel með rannsókn!
Respondent 23.27W	Ég byrjaði samtímis að læra íslensku og norsku í háskóla og hélt síðar einungis áfram að læra íslensku því mér fannst tungumálið meira krefjandi og þar með skemmtilegra. Til að auka færni mína í íslensku hjálpaði að mínu mati mest að eiga íslenskan kærasta. Ég flutti til Íslands þegar ég kunni íslensku nokkuð reiprennandi, og þess vegna lenti ég aldrei í því að Íslendingar skiptu yfir á ensku þegar ég talaði við þá. Um leið og einhver Íslendingur fréttir að ég sé útlendingur, þá fæ ég hrós hvað ég tali góða íslensku - sem er mjög skemmtilegt í byrjun, en getur verið nokkuð þreytandi eftir einhver ár...
Respondent 24.28J	Ég verð að segja að það hjálpar MJÖG MIKIÐ að tala góða íslensku í daglegum samskiptum. Ég hef lent í því að fá afslátt í búðum bara út á það að þeim (búðarstarfsmönnum) fannst íslenskan mín góð, eða bara betri en hjá flestum útlendingum sem afgreiðslufólkið þekkti til. Svo var ég alltaf ákveðin í því að læra íslensku og var alltaf að reyna. Þegar fólk vildi tala við mig á ensku, en það var fyrir löngu síðan og á ekki við núna, þá sagði ég einfaldlega að ég talaði ekki ensku (sem var ekki satt) og það virkaði alltaf.
Respondent 27.31K	ég var sjálfsboðaliði hjá Rauði Kross og það hjalpaði mér að tala meira, af því eldri konur sem vinna þar tala bara íslensku
Respondent 30.36B	Fólk leiðréttir mér ekki.
Respondent 31.37M	Fyrst þegar ég kom til landsins fannst mér viðhorf afgreiðlsufólks til íslensku þannig að þegar þau heyru að ég einungins talaði bjagaða íslensku töluðu þau ensku við mig. Nú hef ég svarað þannig í könnunni þegar ég lít tilbaka að þau vildu æfa sig á enskuna en í þá daga fannst mér það vera óþolinmæði þeirra sem gerði að þau svöruðu mér á ensku. Ég var mjög ánægð með íslenskukennslan í háskólanum. Það var finnt að fá "struktur" á málið, en samskipti við íslendinga eru mjög mikilvægt.

Respondent 32.38U	Það hjálpar mér mest að nota Íslensku oft. Ég les fréttir og horf á bíómyndir. En það er erfitt að finna Íslendingar sem eru nóg þolinmæði að skilja Íslensku mina. Líka er ég oft of óörugg til að tala Íslensku, sérstaklega í vinnunni. Af því að þangað er það mjög mikilvægt fyrir mig að ég er taken serious.
Respondent 37.44M	mér finnst að það skifta miklu máli að reyna að tala móðirmálið af landið þar sem þú byr ef þér langar að taka þátt í samfélagið og líka að láta heimamenn vera rólega og alveg eins og þeir eru við þig.
Respondent 38.45J	léttari að læra Íslensku þegar talað er þýsku og ensku
Respondent 40.47L	að vinna með íslendingum
Respondent 41.48A	mér liður miklu betra núna sem ég get að tala betra islensku
Respondent 42.49V	Islensk fólk er mjog donalegt
Respondent 43.50S	Mér finnst að Íslendingar eru oft dónalegt og viljum ekki tala við útlendingar sem eru að reyna að tala íslensku. Þau viljum ekki reyna að skilja. En sumir eru fín til að tala með ;)
Respondent 44.51C	Ég hef forskot því málfræði í þýsku er svipað og ég beygi stundum eftir tilfinningu. Ég sækist eftir að fá leiðréttingu þegar ég veit ekki hvernig er rétt. Hef alltaf haft gaman að því að tala og skrifa rétt.
Respondent 46.55S	Ég fá hjálp frá manninum mínum og dóttur mína !
Respondent 50.59S	Mér finnst mjög óþægilegt þegar ég byrja að tala íslensku og íslendingur skiptir yfir á ensku. Ég upplifi það eins og ég sé ekki nogu góð, þó að ég veit að flestir eru bara að reyna að hjálpa með því að tala ensku við mig. Það sem hjálpaði mér mest var að vinna með börnum og að vera í vinnu þar sem ég þurfti að tala íslensku og mætti ekki skipta yfir á ensku.
Respondent 55.64R	Það er best að læra íslensku í gegnum samskipti með íslendinga sem talar ekki ensku .það er persónulega upplifa mitt

Respondent 59.69M	Ég hef verið mjög heppin að hitta franksan vin sem var í íslensku námi hér í HÍ. Hann var málfræði nörd eins og ég og kenndi mér grunninn. Ég vildi lærar Íslensku fljótlega þegar ég kom af því ég viss að dæturnar mínar myndu tala íslensku og ég vildi ekki að þær geti talað saman á Íslensku án þess að ég skilji.
Respondent 62.73K	Allir eru að hjálpa:) í dag til dæmis spurði ég í Húsasmíðiuni afgreiðslukonu hvað heitir þetta sem ég er að kaupa og hvaða kyn er þetta:) hún svaraði:) Èg lærði:) bara gott að spyrja:)))
Respondent 66.78L	Það hefur verið frekar gott, en stundum langar mig að tala bara Ensku til að geta tjáð mig best
Respondent 69.81I	Ég byrjadi talar og skilja meira íslensku þegar ég ákvað að stunda viðskiptafræði í HÍ 2007 þa var mjög erfitt í byrjun og kannski eftir eitt ár ég fann að ég get tala og skilja miklu meira og líka get útskyra margt á íslensku :) ég get útskyra hvð framboð og eftirspurt er ,ég lærði mikið of nýjum orðum,og formulum of framvegis...
Respondent 76.88M	Ég er mjög hamingjusöm með mína upplifun á Islandi, ég elska að vera hér.
Respondent 77.90K	Ég tala ekki ensku. og þegar íslendingar byrja að tala ensku við mig, segi ég að ég tali ekki ensku. þetta hjálpar. Núna ség ég að íslendingar vilja helst tala ensku við útlendinga. ég er að hugsa að byrja að læra ensku. það er betra að tala ensku. Tek aldrei persónlega að Íslendingar svara á ensku. þeim finnst bara það er léttara fyrir útlendinga. Ungt fólk vill frekar æfa sig í ensku og tala ensku við útlendinga. Gamalt fólk talar oftast íslensku. Mér finnst gaman að tala við gamla fólkið
Respondent 78.91M	Mér finnst að allir sem ætla að búa á Íslandi ættu að læra íslensku. Aðlögun að samfélginu er auðveldara svona.
Respondent 79.92E	Auðveldari að tala og læra íslensku út a landi en á höfðuborgasvæði

Respondent 80.93A	I have noticed that most Icelanders appreciate when I try to use Icelandic to talk to them, and they are willing to help. However, I have found problems learning Icelandic. The learning material is not good enough, and it seems there is not a good teching method implemented in the language schools I have attended.
Respondent 81.94M	Afhverju hugsa íslendingar að tungumálið sitt er svo svakalega erfitt? Við þurfum bara góða skóla til að læra rétt :)
Respondent 83.96T	islenskan er 'lykill' til að vera í samfélaginu á fullu.
Respondent 84.97A	mér fannst að kennsla var ekki nog góð. það voru mjög létt námskeið á fyrsta ári. en á öðru ári varð allt mjög erfitt... ég þurfti að hætta, því það var of erfitt fyrir mig.
Respondent 87.100S	Það er frekar erfitt að læra íslensku á Íslandi. Íslendingar skipta strax yfir í ensku ef þeir heyra útlenskan hreim.
Respondent 88.101S	Margir íslendingar nenna ekki tala íslensku við útlendinga, sem eru ekki nóg góðir í íslensku. íslendingar vilja ekki hlusta á "vonta" íslensku. Þeir vilja frekar tala ensku. Þegar ég lenti í þessum ástæðum, fannt mér þetta frekar leiðinlegt, ég var vonsvikin. en ég hafði alltaf áhuga á íslensku og þess vegna vhélt ég áfram að læra. útlendingar þurfa samt reyna að læra og læra betur. Ef maður talar góðu íslensku, þá verður ekkert vandamál í samskiptum við Íslendinga.

Der var 46 ud af 90 respondenter, der kom med egne kommentarer til spørgsmål nr. 33.

(Island)

BILAG 5. LÆSERBREV

Den skriftlige opgave — Artëm Ingmar Benediktsson
Læserbrev — DAN703F Sprogbrug og formidling

HOLD OP MED AT TALE ENGELSK MED OS.
VI ER HER FOR AT LÆRE DIT SPROG.

Hvert år kommer der flere og flere udlændinge til Island. Mange af dem vil gerne lære det islandske sprog. Naturligvis er det muligt på Islands Universitet, men når de går ud af universitetets døre, møder de virkeligheden, hvor (næsten) ingen vil tale islandsk med dem.

Islændinge er kendte for sine gode kundskaber i engelsk og (nogle gange) i de andre europæiske sprog. Når en islænding møder en udlænding på gaden, foretrækker islændingen at tale engelsk, selvom udlændingen kan noget islandsk, og gerne vil tale sproget.

Dette problem er især aktuelt for de studerende, der har det islandske sprog som hovedfag på Islands Universitet. Mange af dem fortæller mig, at de efter at have prøvet at bruge islandsk i hverdagskommunikation giver op, fordi islændingene blokerer samtalerne ved at svare på engelsk.

Problemet har rødder i islændingenes forkerte opfattelse af udlændingenes behov. Islændingene tror, at de gør de "stakkels" udlændinge en tjeneste ved at tale engelsk med dem. Men de studerende i det islandske sprog holder nogle gange op med sine studier, fordi de ikke får mulighed for at øve sig i sproget. Det er absolut forståeligt, at man nogle gange bliver skuffet over, at det, som man gør, simpelthen er tidsspild. Når man indimellem sidder og læser en bog i islandsk grammatik, spørger man sig selv: "Er det nødvendigt for mig at lære det sprog, som ingen gider at tale med mig? Er det ikke håbløst at kæmpe med ekspedienter i butikker og taxachauffører for at få dem til at tale deres eget sprog? Hvorfor tror de på forhånd, at jeg er bedre til engelsk end til islandsk?" Disse spørgsmål kan ingen svare på.

Man kan måske tro, at udlændinge er så dårlige i islandsk, at islændinge ikke kan forstå dem, og derfor bliver de nødt at svare på engelsk. Men det er faktisk ikke sandt. Islændinge forstår i de fleste tilfælde udmærket, hvad der bliver sagt. Min

veninde, som læser islandsk på Islands Universitet, har for nylig selv oplevet en mærkelig situation, som jeg vil bruge som eksempel. For tre uger siden gik hun i Subway-restaurant og ville købe en sandwich. Hun sagde på islandsk, hvilken sandwich og drik, hun ville; hun sagde også, at hun ville tage alt med sig og ville betale med kort… Den islandske tjener forstod alt fint, men han blev ved at bekræfte sin forståelse med at sige "Yes" til hende. Da han til sidst sagde prisen på engelsk, var det slut med min venindes tålmodighed og hun holdt op med at købe den sandwich.

Løsningen på problemet er simpel nok; man skal opfordre islændingene til at bruge islandsk i kommunikationen med udlændingene. Det gør livet nemmere for begge: man, som udlænding, begynder at tale islandsk hurtigere og integreres i samfundet; imens kan islændingene bevare sit sprog ved at få flere til at tale det og dermed gøre det mere populært som universitetsfag.

Gode eksempler på den slags sprogpolitik finder man i Asien, hvor alle er enige om, at det er bedst for europæerne (som vil bo i Asien) at læse et lokalt sprog; for der er ingen, som vil eller simpelthen kan tale engelsk. I de omgivelser begynder man at tale et eksotisk sprog hurtigere end islandsk, som har så mange træk til fælles med alle germanske sprog.

Jeg håber, at alle islændinge efter at have læst dette brev vil blive mere opmærksomme over for udlændingenes behov for at kommunikere på islandsk. Det eneste, som man skal gøre, er at stille et simpelt spørgsmål: "Foretrækker du at tale islandsk med mig, eller vil du hellere tale engelsk".

Artëm Ingmar Benediktsson

Det sproglige sammenstød [Tungumálasteytingin].

Deild erlendra tungumála, bókmennta og málvísinda.

Hugvísindasvið.

Háskóli Íslands.

Reykjavík. Ísland.

Júní 2015.